CEDOCA
COUNTRY OF ORIGIN INFORMATION

Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen

6 januari 2025 (update)
Oorspronkelijke taal : Nederlands

COI FOCUS

MOLDAVIË

Algemene situatie

Disclaimer:

Dit COI-product is, overeenkomstig de richtlijnen van de Europese Unie voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en de van kracht zijnde wettelijke bepalingen, opgesteld door Cedoca, de dienst die binnen het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) verantwoordelijk is voor onderzoek naar informatie over herkomstlanden. Het document levert informatie voor de behandeling van individuele verzoeken om internationale bescherming. Het bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en velt geen oordeel over de grond van het verzoek om internationale bescherming.

Dit document, opgesteld binnen een afgesproken tijdbestek, steunt op een zo ruim mogelijke waaier aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie met bijzondere aandacht voor de toetsing en kruiscontrole van de bronnen. Cedoca probeert alle relevante aspecten van het onderwerp van dit COI-product te behandelen, maar de informatie in dit document is niet noodzakelijk exhaustief. Als dit document bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vernoemt, betekent dit niet dat ze niet hebben plaatsgevonden of niet bestaan. Alle gebruikte bronnen krijgen een gedetailleerde bronvermelding.

This COI product was produced by Cedoca, the country of origin information research unit of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons (CGRS). It follows the Common EU Guidelines for processing country of origin information (April 2008) and was drafted in accordance with applicable legal provisions. It aims to provide information for the processing of individual applications for international protection. It does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of applications for international protection.

This report was prepared within an allotted timeframe, using a wide range of carefully selected public information with a constant attention to crosschecking sources. While Cedoca has endeavoured to cover all aspects relevant to the subject of this COI report, the information provided is not necessarily exhaustive. The absence of a specific event, person or organisation from this report should not be taken to imply that the event did not take place or that the person or organisation does not exist. All sources are referenced.

Ernest Blerotstraat 39, 1070 BRUSSEL

T 02 205 51 11
F 02 205 50 01

www.cgvs.be

Samenvatting

Moldavië is een soevereine parlementaire republiek. De Grondwet voorziet in een meerpartijenstelsel en een duidelijke scheiding tussen de wetgevende, rechterlijke en uitvoerende macht. De verkiezingen verlopen op een competitieve en transparante wijze. De toezichtrol van het parlement, de controle van de regering en het verifiëren van de wetgeving worden correct uitgevoerd in Moldavië. De staatsstructuren zijn stevig verankerd, zowel op lokaal als nationaal niveau.

Bij de onafhankelijkheid van Moldavië in 1992 ontstond er een gewapend conflict met separatisten van de regio Transnistrië die zich met Russische steun afscheurden. Ze vormen sindsdien een aparte, internationaal niet-erkende, entiteit waarover de Moldavische autoriteiten geen gezag uitvoeren. De situatie in deze entiteit staat apart vermeld aan het einde van deze samenvatting.

De invasie van Rusland in Oekraïne in 2022 vormde een ernstige veiligheidsuitdaging voor Moldavië die tot heden voortduurt. Onder meer via een hybride oorlogsvoering door Rusland, maar ook door de opvang van een groot aantal Oekraïense vluchtelingen.

Het politieke systeem van Moldavië is gekenmerkt door enkele breuklijnen die historisch gegroeid zijn en vaak politiek geïnstrumentaliseerd worden. Zo is er onder meer een splitsing tussen pro-EU en pro-Rusland en een tegenstelling tussen traditionele waarden en een meer open maatschappijmodel.

De politieke situatie in Moldavië is drastisch veranderd na de vervroegde parlementsverkiezingen van 2021 toen een EU-gezinde PAS-regering aan de macht kwam nadat PAS-leidster Maia Sandu in 2020 reeds de presidentsverkiezingen won. Voor deze verkiezingen was er in Moldavië sprake van een *captured state*. De PAS-regering kwam aan de macht met een pro-Europese hervormingsregering en zette zich in om de *state capture* en corruptie uit het staatssysteem te bannen. Onder andere de EC en de Raad van Europa schrijven dat de huidige Moldavische regering zorgt voor stabiliteit en dat het effectief stappen onderneemt om hervormingen door te voeren die de rechtszekerheid en democratische staatsstructuren moeten versterken.

Het effectief doorvoeren van deze hervormingen verloopt met verschillende snelheden en ondertussen melden verschillende bronnen dat in het buitenland verblijvende oligarchen en de Russische Federatie ook in 2024 nog steeds proberen het politieke systeem in Moldavië volgens hun belangen te beïnvloeden. De overheid onderneemt stappen om deze beïnvloeding tegen te gaan.

Sinds 2021 zijn er zijn er meerder aanpassingen aan de kieswetgeving doorgevoerd, veelal in overleg met de Raad van Europa en de EU. De lokale verkiezingen van 2023 en de presidentsverkiezingen van 2024 verliepen correct en transparant.

Zowat alle bronnen verklaren dat corruptie sterk aanwezig is in de Moldavische maatschappij. Het gaat hierbij zowel om kleinschalige corruptie op dagelijks niveau als grootschalige. De overheid onderneemt op verschillende manieren stappen om deze corruptie te bestrijden, maar tot op heden met beperkt succes.

In juni 2022 verkreeg Moldavië het statuut van EU kandidaat-lidstaat. De EC formuleerde hierbij verschillende doelstellingen die Moldavië dient te behalen voor zijn lidmaatschap. Op 14 december 2023 besliste de Europese ministerraad om de toetredingsonderhandelingen met Moldavië op te starten.

Moldavië ondertekende de meerderheid van de belangrijke internationale mensenrechtenverdragen. Volgens de EC is het wettelijk en institutioneel kader voor de bescherming van fundamentele rechten aanwezig in Moldavië, maar hebben de instellingen die instaan voor de implementatie en handhaving niet voldoende middelen, wat een effectieve implementatie en bescherming hindert.

De politie en de carabinieri zijn de voornaamste ordediensten in Moldavië. Het parlement voert toezicht op hen uit via specifieke comités. Er liepen al verschillende hervormingsprojecten bij de politie, maar meer diepgaande aanpassingen van de ordediensten blijven nodig. Tal van bronnen melden dat er sprake is van mishandeling en foltering bij detentie door de ordediensten, wat gepaard gaat met straffeloosheid voor de daders.

Justitie in Moldavië wordt geplaagd door reeds langlopende problemen zoals gebrek aan onafhankelijkheid, corruptie en selectieve rechtspraak. De huidige PAS-regering zet sterk in op hervormingen bij justitie, maar dit verloopt moeizaam al zijn er indicaties van verbetering. De rechtsgang wordt vaak gehinderd door langlopende procedures en een hoge werklast. Verschillende bronnen vermelden dat er in de periode 2021-2024 een daling merkbaar is van corruptie bij justitie, maar dat het er nog steeds aanwezig is.

Eenieder kan in Moldavië beroep aantekenen tegen gerechtelijke beslissingen, maar de behandeling ervan blijft geplaagd door tekortkomingen. Er bestaat een systeem van gratis juridische bijstand. De overheid heeft ook verschillende andere initiatieven ontplooid om rechtsbijstand te verzekeren zoals onder andere het systeem van de *paralegals*. Burgers kunnen zich ook tot de ombudsman en het Equality Council wenden voor rechtsbijstand alsook tot een aantal ngo's.

De levensomstandigheden in gevangenissen worden door de bronnen als slecht omschreven. Er is sprake van personeelstekorten, overbevolking, ondermaatse infrastructuur, tekort aan medische voorzieningen, geweld tegen gevangen door cipiers en geweld tussen gedetineerden onderling in het kader van een subcultuur die het gevangenisleven mee bepaalt. De EU en de Raad van Europa roepen op tot maatregelen, maar dat heeft nog geen daadwerkelijk effect op het terrein.

De Moldavische wetgeving inzake non-discriminatie en gelijkheid voldoet grotendeels aan het EU-acquis. Sinds 2011 voerde de Moldavische overheid verschillende nationale programma's voor de integratie van de Roma uit, maar de effectieve resultaten hiervan zijn gemengd. Verscheidene bronnen vermelden dat de Roma een kwetsbare etnische groep is die op verschillende domeinen een risico lopen op discriminatie en uitsluiting. Vrouwen van de Romagemeenschap kunnen zowel binnen als buiten hun gemeenschap discriminatie ondergaan. Roma-vrouwen lopen ook een groot risico het slachtoffer te worden van huiselijk geweld. Het is voor Roma niet altijd eenvoudig om naar de politie te stappen met klachten. De ordediensten en het rechtssysteem vertonen tekortkomingen bij het opvolgen van meldingen van haatspraak of discriminatie tegen Roma.

Moldavië heeft in 2021 het Verdrag van Istanbul inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld ondertekend en in 2022 zijn er in het licht hiervan verschillende wijzigingen in nationale wetgeving doorgevoerd. De implementatie hiervan blijft moeizaam verlopen. Huiselijk geweld is wijdverspreid in Moldavië. De overheid zet bewustmakingscampagnes op, maar deze lijken een beperkte impact te hebben. In het algemeen is er sprake van onderrapportering en een gebrek aan cijfermateriaal waardoor het moeilijk is evoluties vast te stellen. Politie gaat ter plaatse bij meldingen van huiselijk geweld maar bemiddelen er voornamelijk in plaats van concrete acties te ondernemen. Er is wel een toename van opgelegde beschermingsmatregelen waarneembaar. Rechters hebben de neiging lage straffen uit te spreken in zaken over huiselijk geweld en het niet als strafrechtelijke zaken te behandelen. Er zijn verschillende vluchthuizen, maar die kampen met structurele tekorten.

In de loop van 2022 zijn er verschillende wetswijzigingen doorgevoerd die een betere bescherming van LGBTI-personen moeten verzekeren. Er bestaat geen wettelijke voorziening voor het samenwonen van twee personen van hetzelfde geslacht. Binnen de Moldavische maatschappij leeft er een sterk negatieve houding ten aanzien van LGBTI-personen. Alhoewel er bijvoorbeeld in Chisinau in 2022 een zekere verbetering zou zijn van de tolerantie, aanvaarden brede lagen van de maatschappij LGBTI-personen niet. Er zijn tal van meldingen van haatspraak tegen LGBTI-personen, dit zowel door

privépersonen als politici en de Orthodoxe kerk. Binnen de LGBTI-groep zijn specifiek transpersonen het meest kwetsbaar. De politie toont zich terughoudend in onderzoeken naar haatmisdrijven tegen of misbruik van leden van de LGBTI-gemeenschap.

De wet voorziet in de vrijheid van meningsuiting, maar in de praktijk respecteren de autoriteiten niet altijd de vrijheid van de media. Zo zijn er meldingen van intimidatie van journalisten en het aanklagen van journalisten voor de rechtbank omwille van hun werk. Een aantal sectoren van de media worden gecontroleerd door politieke actoren. Dit leidt er toe dat het editoriaal beleid van deze media gestuurd wordt door deze belangengroepen waardoor ze aan zelfcensuur doen.

Verschillende bronnen vermelden dat de vrijheid van samenkomst en vereniging vervat is in de wetgeving en dat de overheid ze in de praktijk in het algemeen respecteert. Er is een breed ngo-veld actief in Moldavië en er bestaat een wettelijke omkadering die haar toestaat zich te ontwikkelen wat ze de laatste jaren ook effectief doet. De vakbonden daarentegen blijken een zwakke stem te hebben in Moldavië.

Specifiek in de entiteit Transnistrië is de politieke vrijheid sterk beperkt. De heersende politieke elite is nauw verbonden met lokale economische belangen en is voorstander van een door Rusland gesteunde onafhankelijkheidsagenda. Elke vorm van oppositie tegen de politieke elite wordt door de lokale autoriteiten in de kiem gesmoord en verschillende leden van het kleine oppositieveld zijn al veroordeeld tot gevangenisstraffen.

Er doen zich in Transnistrië tal van mensenrechtenschendingen voor. Zo zijn er een aanzienlijk aantal meldingen van arbitraire arrestaties, daden van mishandeling en foltering door de politie en zeer erbarmelijke detentieomstandigheden. Verder is er in de entiteit ook sprake van beperkingen op de vrijheden van meningsuiting, van vereniging en van samenkomst. Er is geen echte vrije media in de entiteit en de autoriteiten oefenen een zeer strikte controle uit op het beperkte sociale middenveld. Ook de vrijheid van religie staat er sterk onder druk.

Summary

Moldova is a sovereign parliamentary republic. The Constitution provides for a multi-party system and a clear separation of the legislative, judicial and executive branches. Elections are conducted in a competitive and transparent manner. Parliament's oversight role, government control and verification of legislation are properly implemented in Moldova. State structures are firmly established at both local and national levels.

Moldova's independence in 1992 saw armed conflict with separatists from the Transnistria region who seceded with Russian support. They have since formed a separate, internationally unrecognised entity over which the Moldovan authorities have no authority. The situation in this entity is reported separately at the end of this summary.

Russia's invasion of Ukraine in 2022 posed a serious security challenge for Moldova that continues to the present day. This includes hybrid warfare by Russia, and the hosting of a large number of Ukrainian refugees.

Moldova's political system is characterised by a number of historical fault lines that are often politically exploited. They include a pro-EU and pro-Russian divide, and a contrast between traditional values and a more open model of society.

The political situation in Moldova changed dramatically following the early parliamentary elections in 2021 when an EU-friendly PAS government came to power after PAS leader Maia Sandu had won the presidential election in 2020. Before these elections, Moldova was described as a *captured state*. The PAS government came to power with a pro-European reform platform and was committed to eliminating *state capture* and corruption from the state system. The EC and the Council of Europe, among others, report that the current Moldovan government is providing stability and taking effective steps to implement reforms to strengthen legal certainty and democratic state structures.

The effective implementation of these reforms is proceeding at different speeds, while several sources report that even in 2024, oligarchs based abroad, as well as the Russian Federation, are still trying to influence the political system in Moldova according to their interests. The government is taking steps to counter this influence.

Since 2021, several adjustments to electoral legislation have been made, mostly in consultation with the Council of Europe and the EU. The 2023 local elections and the 2024 presidential elections were conducted correctly and transparently.

Almost all sources indicate that corruption is a strong presence in Moldovan society. This includes both small-scale, everyday corruption and large-scale corruption. The government is taking steps in various ways to combat this corruption, but so far with limited success.

In June 2022, Moldova was granted the status of an EU candidate country. The EU has set a number of benchmarks for Moldova to meet in order to become a member. On 14 December 2023, the European Council of Ministers decided to start accession negotiations with Moldova.

Moldova signed the majority of major international human rights treaties. According to the EC, the legal and institutional framework for the protection of fundamental rights is in place in Moldova, but the institutions responsible for implementation and enforcement lack sufficient resources, which hinders effective implementation and protection.

The police and carabinieri are the main law enforcement agencies in Moldova. Parliament exercises oversight over them through specific committees. Several police reform projects are already underway, but more in-depth adjustments to the law enforcement agencies remain necessary. Numerous sources report mistreatment and torture during detention by the forces of law and order, while the perpetrators go unpunished.

Justice in Moldova is plagued by long-standing problems such as lack of independence, corruption and selective justice. The current PAS government is committed to judicial reform, but progress is slow, although there are signs of improvement. The judicial process is often hampered by lengthy trials and heavy workloads. Several sources report a decrease in judicial corruption between 2021 and 2024, although it is still present.

In Moldova, anyone can appeal against a court decision, but the process is still plagued by shortcomings. A system of free legal aid exists. The government has also launched several other initiatives to ensure legal aid such as the *paralegals* system. Citizens can also turn to the Ombudsman and the Equality Council for legal aid as well as to a number of NGOs.

Living conditions in prisons are described by sources as poor. There are staff shortages, overcrowding, substandard infrastructure, lack of medical facilities, violence against prisoners by guards and violence among inmates as part of a subculture that characterises prison life. The EU and the Council of Europe have called for action, but this has yet to have any real impact on the ground.

Moldovan legislation on non-discrimination and equality largely complies with the EU acquis. Since 2011, the Moldovan government has implemented several national programmes for Roma integration, but their effective results are mixed. Several sources mention that Roma are a vulnerable ethnic group at risk of discrimination and exclusion in several areas. Women of the Roma community may face discrimination both within and outside their community. Roma women are also at high risk of becoming victims of domestic violence. Roma may find it difficult to complain to the Police. There are shortcomings in the law enforcement and judicial system in following up on reports of hate speech or discrimination against Roma.

Moldova signed the Istanbul Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence in 2021, and several changes to national legislation were made in light of this in 2022. Their implementation remains difficult. Domestic violence is widespread in Moldova. The government has launched awareness campaigns, but these seem to have limited impact. In general, there is underreporting and a lack of numerical data, making it difficult to identify trends. Police go to the scene of reports of domestic violence but mostly mediate rather than take concrete action. However, an increase in protection measures has been observed. Judges tend to hand down light sentences in domestic violence cases and do not treat them as a criminal matter. Several shelters are operational, but they face structural shortcomings.

During 2022, legislative changes were made to ensure better protection for LGBTI persons. There is no legal provision for two people of the same sex living together. Within Moldovan society, there is a strong negative attitude towards LGBTI persons. Although there has been some improvement in tolerance in the capital, Chișinau, broad sections of society do not accept LGBTI people. There are numerous reports of hate speech against LGBTI persons by private individuals as well as by politicians and by the Orthodox Church. Within the LGBTI group, trans people are the most vulnerable. The police are reluctant to investigate hate crimes against or abuse of members of the LGBTI community.

The law provides for freedom of expression, but in practice the authorities do not always respect media freedom. For instance, there are reports of harassment and prosecution of journalists because of their work. A number of media sectors are controlled by political actors. As a result, the editorial policy of these media is determined by these interest groups, leading to self-censorship.

Several sources mention that freedom of assembly and association is embodied in legislation and generally respected by the government in practice. A broad NGO sector is active in Moldova the legal framework allows it to develop, which it has done effectively in recent years. Trade unions, on the other hand, appear to have a weak voice in Moldova.

In the Transnistrian entity, political freedom is severely restricted. The ruling political elite is closely tied to local economic interests and favours a Russian-backed independence agenda. Any opposition to the political elite is stifled by the local authorities and several members of the small opposition have been sentenced to prison terms.

Many human rights violations take place in Transnistria. For example, there are numerous reports of arbitrary arrests, ill-treatment and torture by the police, and very poor prison conditions. There are also restrictions on freedom of expression, association and assembly. There are no genuinely free media in the entity and the authorities exercise very tight control over the limited civil society. Religious freedom is also under severe pressure.

Inhoudstafel

Samenvatting **2**
Summary **4**
Lijst van afkortingen **8**
Inleiding **9**
1. Democratie **10**
1.1. Algemeen 10
1.2. Politieke omstandigheden en de organisatie van verkiezingen 13
1.2.3 Klimaat 16
1.3. Strijd tegen corruptie 19
1.4. Toetredingsproces tot de EU 23
2.Rechtstoestand/rechtsbescherming **24**
2.1. Wetgeving in verband met bescherming en toepassing in de praktijk 24
2.2. Veiligheidsdiensten 27
2.2.1. Algemene werking 27
2.2.2. Klachten in verband met de politie 29
2.3. Gerecht 31
2.3.1. Algemene werking 31
2.3.2. Hervormingen en doorlichtingsprocedures 32
2.3.3. Corruptie 35
2.4. Systeem van daadwerkelijke rechtsmiddelen tegen schending van rechten en vrijheden zoals neergelegd in het EVRM, BUPO-verdrag en anti-folterverdrag 36
2.4.1. Beroepsmogelijkheden 36
2.4.2. Juridische bijstand in de gewone rechtsgang 36
2.5. Bijkomende toegangsmogelijkheden tot bescherming 37
2.6. Detentieomstandigheden 39
3. Specifieke situaties **41**
3.1. Roma 41
3.1.1. Wettelijk kader voor de bescherming en integratie van Roma 41
3.1.2. Positie in de maatschappij 43
3.1.3. Houding van de autoriteiten 46
3.1.4. Bijstand ngo's 48
3.2. Huiselijk geweld 49
3.2.1. Wettelijk kader 49
3.2.2. Bevoegde instanties 50
3.2.3. Positie in de maatschappij 52
3.2.4. Beschermingsmaatregelen 53
3.2.5. Bijstand ngo's 57
3.3. LGBTI+ 58
3.3.1. Wettelijk kader 58
3.3.2. Positie in de maatschappij 59
3.3.3. Houding van de autoriteiten 61
3.4. Vrijheid van meningsuiting 62
3.5. Vrijheid van vergadering en vereniging 66
4. Transnistrië **68**
4.1. Algemene politieke situatie 68
4.2. Mensenrechtensituatie 70
Bibliografie **74**

Lijst van afkortingen

AI	Amnesty International
ANMC	Asociației Naționale a Mediatorlior Comunitari
AVC	Audiovisual Council
CEDAW	Committee on the Elimination of Discrimination against Women
CERD	Committee on the Elimination of Racial Discrimination
CNR	Centrul Național al Romilor
CPD	Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare
EC	Europese Commissie
ECRI	European Commission against Racism and Intolerance
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
ERRC	European Roma Rights Centre
IFRI	Institut français des relations internationales
ILGA	International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans & Intersex Association
IMF	International Monetary Fund
IRA	Interethnic Relations Agency
GREVIO	Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence
LRCM	Legal Resources Centre for Moldova
MDL	Moldovan lei
MDT	Multidisciplinary Community Team
NPI	National Probation Inspectorate
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe
PAS	Partij van Actie en Solidariteit
PSRM	Party of Socialists of the Republic Moldova
SWP	Stiftung Wissenschaft und Politik
SLAPP	Strategic lawsuits against public participation
UN Moldova	Verenigde Naties in Moldavië
UNDP	United Nations Development Programme
UNFPA	United Nations Population Fund
UNHRC	United Nations Human Rights Council
USDOS	United States Department of State
VN	Verenigde Naties

Inleiding

Deze COI Focus geeft zicht op de actuele situatie in Moldavië. Deze COI Focus is een update van de COI Focus *Moldavië, Algemene Situatie* van 22 februari 2024. De informatie in deze COI Focus loopt tot en met 14 november 2024.

De aandacht gaat hierbij specifiek uit naar de rechtstoestand, de toepassing van de rechtsvoorschriften in het democratische stelsel, de politieke omstandigheden, de mate waarin vervolging of mishandeling voorkomen en er tegen eventuele vervolging of mishandeling bescherming geboden wordt.

Het eerste hoofdstuk analyseert de staat van de democratie. Hierbij gaat de aandacht naar de capaciteit van het kiesstelsel en naar de gang van zaken in de politiek tijdens de laatste jaren, maar ook naar de strijd tegen corruptie.

In het tweede hoofdstuk gaat de aandacht naar de wetgeving in verband met de bescherming van burgers (inclusief de toepassing ervan) tegen eventuele schendingen van de mensenrechten. Verder is er aandacht voor het functioneren van het gerecht en de veiligheidsdiensten. Dit hoofdstuk biedt ook een overzicht van de mogelijke rechtsmiddelen in geval van een eventuele schending van bepaalde rechten en vrijheden.

Het derde hoofdstuk onderzoekt een aantal heel specifieke situaties, met name de positie van de Roma, huiselijk geweld, de situatie van LGBTI+, de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vergadering en vereniging.

Bij de onafhankelijkheid van Moldavië in 1992 ontstond er een gewapend conflict met separatisten die met Russische steun een eigen gebied afscheurden onder de naam Transnistrië. De Moldavische autoriteiten hebben sindsdien geen zeggenschap over Transnistrië en de situatie in deze entiteit wordt apart behandeld in het vierde hoofdstuk van deze COI Focus.

Deze COI Focus is gebaseerd op een brede waaier van relevante en actuele COI-bronnen over Moldavië. Het gaat hierbij over publicaties van andere lidstaten van de Europese Unie (EU), van de United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), van de Raad van Europa en van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken (United States Department of State, USDOS), alsook van publicaties van internationale ngo's zoals Freedom House, Amnesty International (AI), Human Rights Watch (HRW), de Bertelsmann Stiftung en Reporters Without Borders. Ten slotte zijn ook een aantal Moldavische bronnen opgenomen zoals de ombudsman, Promo-Lex en het Legal Resources Centre for Moldova (LRCM), nationale ngo's en de nationale en internationale mediakanalen.

Sinds jaren volgt Cedoca de situatie in Moldavië op de voet. Informatie over de jaren voor 2022 is, voor zover niet relevant, niet opgenomen in dit overzicht.

1. Democratie

1.1. Algemeen

Op 27 augustus 1991 verklaarde de republiek Moldavië zich onafhankelijk van de USSR en op 2 maart 1992 is de onafhankelijkheid officieel erkend door de Verenigde Naties (VN). In juli 1994 nam het Moldavische parlement een nieuwe Grondwet aan die Moldavië omschreef als een soevereine, onafhankelijke, unitaire en ondeelbare staat. De Grondwet die op 27 augustus 1994 in werking trad, voorziet in een meerpartijenstelsel, met een wetgevende, uitvoerende en onafhankelijke rechterlijke macht en een duidelijke scheiding tussen deze machten. Op 5 juli 2000 keurde het parlement wijzigingen aan de Grondwet goed die van Moldavië een parlementaire republiek maakten.[1]

Bij de onafhankelijkheid van Moldavië in 1992 ontstond er een gewapend conflict met separatisten in de regio Transnistrië. Deze laatsten scheurden zich met Russische steun af van Moldavië en functioneren sindsdien als een aparte entiteit waarover de Moldavische autoriteiten geen zeggenschap hebben. Meer informatie over deze, internationaal niet erkende, entiteit staat in hoofdstuk 4 van deze COI Focus.[2]

De president van Moldavië wordt rechtstreeks verkozen en wanneer er geen van de kandidaten 50 % haalt in de eerste stemronde volgt er een tweede ronde tussen de twee kandidaten met de meeste stemmen. De president kan maximaal twee opeenvolgende termijnen vervullen. De president treedt op als staatshoofd en de eerste minister als hoofd van de regering waarbij het gros van de uitvoerende bevoegdheden bij de eerste minister ligt. De president benoemt de eerste minister na consultatie van het parlement. Hierna moet het parlement de eerste minister en zijn regering binnen de twee weken bevestigen met een vertrouwensstemming. Het parlement telt 101 verkozenen.[3]

De Europese Commissie (EC) rapporteert in 2023 dat de toezichtrol van het parlement, de controle van de regering en het verifiëren van de wetgeving correct uitgevoerd worden in Moldavië. Jaarlijkse rapportering door openbare instellingen vinden correct plaats en het parlement ziet er op toe dat ze besproken worden in plenaire zittingen. Wel is er ruimte voor enkele procedurele verbeteringen.[4] In 2024 schrijft de EC dat het parlement de toezichtinstrumenten die het ter beschikking heeft niet altijd ten volle gebruikt. De EC voegt er aan toe dat het functioneren van de democratische instellingen in Moldavië grotendeels bevredigend is.[5]

De monitoringsorganisatie Bertelsmann Stiftung schrijft dat de structuren van het Moldavische staatsapparaat stevig verankerd zijn in heel Moldavië met uitzondering van Transnistrië. Er zijn drie administratieve niveaus: nationaal, regionaal en lokaal. De efficiëntie van de administratie, zeker op lokaal niveau, laat soms te wensen over wegens een gebrek aan financiering, een tekort aan gekwalificeerd personeel en corruptie.[6]

Het mensenrechtenrapport van het United States Department of State (USDOS) van 2023 en 2024 schrijft dat Moldavië een parlementaire democratie is met competitieve verkiezingen.[7] De Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) vermeldt in 2021 dat het wetgevend kader voor

[1] USDOS, 30/03/2023, url; Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, url; Freedom House, 09/03/2023, url
[2] BBC, 22/05/2023, url
[3] USDOS, 30/03/2023, url; Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, url; IFRI, 05/2023, p. 12, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[4] EC, 08/11/2023, p. 14, url
[5] EC, 30/10/2024, pp. 21-22, url
[6] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 8, url
[7] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url

verkiezingen in Moldavië de voorgaande jaren positieve veranderingen onderging en in het algemeen geschikt is voor het houden van democratische verkiezingen. Er blijft evenwel nog ruimte voor verbeteringen. In oktober 2022 is er een nieuwe Kieswet goedgekeurd die verschillende aanbevelingen van de Raad van Europa en de OSCE aannam.[8] In 2024 schrijft OSCE dat er een aanzienlijk aantal wetswijzigingen doorgevoerd zijn, maar dat een aantal aanbevelingen van hen nog niet gevolgd zijn. Zo onder meer de bepaling rond kiezersregistratie en de tijdslijn tussen de eerste en de tweede ronde van de presidentsverkiezingen.[9]

De invasie van de Russische Federatie in Oekraïne in februari 2022 stelde Moldavië voor nieuwe uitdagingen waarbij er vrees bestond dat Rusland de militaire operatie naar Moldavië zou uitbreiden. Russisch gezinde politieke partijen en publieke partijen staan sindsdien onder scherper toezicht van de autoriteiten om te voorkomen dat ze onrust kunnen zaaien in de republiek.[10] De Raad van Europa schrijft dat de Russische invasie leidde tot een economische, humanitaire en energiecrisis in Moldavië. Deze context en de door Rusland gevoerde hybride oorlog, waarbij ze met verschillende methodes destabiliserend optreden, bedreigen de externe veiligheid van Moldavië, een regeling van het conflict met Transnistrië en het functioneren zelf van haar democratische instellingen.[11]

Verschillende bronnen schrijven dat er voor 2019 in Moldavië sprake was van *state capture*[12] omwille van de totale controle die de oligarch Vlad Plahotniuc, via het door hem gecreëerde systeem, over Moldavië kon uitoefenen.[13] Bertelsmann Stiftung schrijft dat na de instorting in 2019 van het politiek systeem dat door Vlad Plahotniuc gecreëerd was de democratisch verkozen vertegenwoordigers opnieuw meer invloed hebben in het politieke proces in Moldavië.[14] De Congressional Research Service stelt dat de verkiezing van de EU-gezinde PAS[15]-regering in 2021 een einde maakte aan jaren van onstabiele coalitieregeringen geleid door verondersteld corrupte politieke krachten. De PAS-regering trad aan met een agenda voor toenadering tot de EU en het versterken van de wetszekerheid.[16]

De PAS-regering nam dadelijk verschillende maatregelen om de *state capture* uit het systeem te zuiveren. Zo ontsloeg ze een groot aantal diensthoofden van staatsinstellingen en 22 staatssecretarissen. Daarnaast nam het parlement op 30 september 2021 een wet aan die parlementaire controle over een aantal staatsinstellingen mogelijk maakte.[17] De Bertelsmann Stiftung schrijft in 2024 dat de PAS-regering daadwerkelijk een ambitieus hervormingsprogramma opstartte, maar dat het in de uitvoering gehinderd werd door externe factoren. De voornaamste hiervan is de Russische invasie in Oekraïne. Desondanks realiseert de regering haar doelstellingen.[18]

De Raad van Europa schrijft in januari 2023 dat Moldavië sinds juli 2021 een stabiele regering heeft die toegewijd is aan EU-integratie en die een diepgaand hervormingsproces doorvoert van haar instellingen. Het betekent een duidelijke breuk met de voorgaande jaren die gekenmerkt waren door politieke instabiliteit en corruptie en hertekent het politieke landschap. De Raad stelt vast dat de regering duidelijke stappen onderneemt om de staatsinstellingen en onafhankelijke agentschappen te

[8] OSCE, 22/12/2021, p. 5, url; OSCE, 05/11/2023, pp. 4-5, url
[9] OSCE, 04/10/2024, pp. 4-5, url
[10] Congressional Research Service, 23/08/2024, pp. 1-2, url
[11] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p.1, url
[12] *State capture* is een term die een specifieke vorm van politieke corruptie aanduidt waarbij de belangen van private actoren in sterke mate het beslissingsproces van een staat beïnvloeden in hun eigen voordeel.
[13] Eastern Partnership Civil Society Forum, 25/10/2017, url; Transparency International Moldova, 16/07/2017, url; IFRI, 05/2023, p. 9, url
[14] Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, url
[15] Partij van Actie en Solidariteit, gesticht en geleid door Maia Sandu.
[16] Congressional Research Service, 23/08/2024, p. 1, url
[17] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 1, url
[18] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 5, url

hervormen en roept de regering op om dit bedachtzaam en met respect voor de rechtszekerheid door te voeren. De Raad voegt hier aan toe dat Moldavië tegelijk nog sterke uitdagingen ondervindt aan het uitroeien van de wortels van *state capture*.[19]

Freedom House schrijft op zijn beurt in 2024 dat oligarchen en buitenlandse actoren nog steeds invloed uitoefenen op het politieke systeem van Moldavië. Volgens Freedom House poogde Rusland niet alleen in het verleden via de Moldavische oligarch Ilan Shor het Moldavische politieke veld van binnenuit te beïnvloeden maar doen ze dat ook nog in 2023 en 2024 vanuit het buitenland. In november 2023 verklaarde Sandu dat Rusland Moldavische politieke partijen financiert voor de lokale verkiezingen. In 2022 legden de Verenigde Staten (VS) en het Verenigd Koninkrijk (VK) aan Shor sancties op. De EU volgde in 2023. Volgens het Institut Français des Relations Internationales (IFRI) zijn deze sancties er op gericht de Russische invloed in Moldavië in te perken. Ilan Shor is door een Moldavische rechtbank in april 2023 in absentia veroordeeld tot 15 jaar gevangenisstraf.[20]

De Venetië Commissie[21] van de Raad van Europa schrijft in juni 2023 een opinie over de de-oligarchisering in Moldavië. De Commissie steunt daarbij de beslissing van de regering om wetsvoorstellen rond de-oligarchisering, die er vooral op gericht waren oligarchen persoonlijk aan te pakken, in te trekken ten voordele van wetsvoorstellen die er op gericht zijn om op systematische wijze de mogelijke invloed op het politieke systeem van oligarchen onmogelijk te maken. De regering lanceerde hiervoor een National Action Plan dat over alle departementen heen de-oligarchisering moet bewerkstelligen.[22]

De EC schrijft in haar Uitbreidingsrapport voor Moldavië van 8 november 2023 dat Moldavië in de voorgaande maanden een stabiele regering kende binnen een gepolariseerd politiek klimaat. Een beperkte regeringsherschikking had geen impact op deze stabiliteit noch op het streven naar een pro-Europese koers. Moldavië nam een nieuwe kieswet aan in overleg met Europese actoren en ondernam stappen om de gevestigde belangen van bepaalde groepen binnen het politieke leven af te bouwen. Tevens zetten ze omvattende werkgroepen op om de Moldavische wetgeving in lijn te brengen met die van de EU en met negen specifieke stappen die de EC nodig acht voor de toetreding van Moldavië.[23]

Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) schrijft in 2023 dat de Moldavische regering toegewijd is aan het implementeren van democratische hervormingen om zo de rechtsstaat uit te bouwen. Daarnaast past ze de nationale wetgeving en praktijk betreffende mensenrechten aan om ze in lijn te brengen met de internationale standaarden.[24]

Bertelsmann Stiftung schrijft in 2024 dat sinds de val van Plahotniuc en het aantreden van de PAS-regering in 2021 de democratisch verkozen volksvertegenwoordigers en de regering opnieuw de effectieve macht verkregen hebben om te regeren. Ook het Grondwettelijk Hof, dat voordien de belangen van enkele machtsgroepen diende, is gedepolitiseerd. Op lokaal niveau hebben sommige belangengroepen soms nog wel invloed over lokale politici of middenkaders van de ambtenarij. De voornaamste oppositiepartijen kunnen nog onder invloed staan van externe actoren, voornamelijk Rusland.[25]

Freedom House schrijft in 2024 dat hoewel de PAS-regering meer transparantie vertoont dan de voorgaande regeringen er nog steeds pijnpunten bestaan. Deze zijn onder meer het laat openbaar

[19] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, pp. 1, 3, url
[20] Freedom House, 09/03/2023, url; EC, 08/11/2023, p. 13, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[21] Een adviescommissie van de Raad van Europa samengesteld uit onafhankelijke experten inzake constitutionele wetgeving.
[22] CoE – Venice Commission, 13/06/2023, url
[23] EC, 08/11/2023, pp. 11-13 url
[24] IMF, 02/2023, p. 7, url
[25] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 10, url

maken van plannen, beleidsontwerpen, budgetten en wetsvoorstellen. De regering pleegt eveneens te weinig overleg inzake deze onderwerpen. Daarnaast zijn er ook tekortkomingen bij het aanstellen van personen op publieke functies, dit door procedurele fouten en aantijgingen van partijdigheid.[26] De onderzoeksinstelling Expert Grup vermeldt aanvullend in 2024 dat het wenselijk is dat het parlement meer transparantie aan de dag zou leggen inzake het vastleggen van haar agenda, het toezicht op haar activiteiten en de aansprakelijkheid van de parlementsleden. Volgens Expert Grup zijn er in 2023 reeds vorderingen gemaakt, maar zijn deze nog niet afdoende.[27]

EC merkt dan weer op in het Uitbreidingsrapport dat de regering stappen ondernam om de transparantie van het beslissingsproces en de democratische aansprakelijkheidsmechanismes te verbeteren. Daarnaast verzekerde de regering een goed niveau van coördinatie en beleidsplanning. Daarnaast blijft het nodig om maatregelen te nemen die goede en universele implementatie van de beslissingen verzekeren.[28] In 2023 nam volgens de EC de transparantie toe van het wetgevende beslissingsproces. Nieuwe wetgeving versterkte de onafhankelijke positie van de Moldavische People's Advocate (ombudsman), wat de aansprakelijkheid van openbare instellingen vergroot.[29]

Verder stelt de EC dat onafhankelijke instellingen en regelgevende overheidsinstellingen in Moldavië nog onderhevig kunnen zijn aan invloed vanwege private entiteiten of de entiteiten die ze dienen te reguleren. Er zijn daarom bijkomende maatregelen nodig om de instellingen te beschermen tegen beïnvloeding door derden.[30]

1.2. Politieke omstandigheden en de organisatie van verkiezingen

De onderzoeksinstituten IFRI en Clingendael schrijven dat het politieke systeem van Moldavië wordt gekenmerkt door enkele breuklijnen die historisch gegroeid zijn en vaak politiek gerecupereerd worden. In de eerste plaats is dat er een tussen degenen die meer toenadering willen met Roemenië tegenover degenen die maar aansluiting bij Rusland nastreven. Daarnaast spelen ook economische modellen (vrije markt tegen sociale herverdeling) en waardensystemen (traditionele en familiewaarden tegenover tolerantie en gelijkheid) een belangrijke rol. Vooral de eerste breuklijn is een invloedrijke factor in het politiek bestel. Hierbij hangen partijen die als "links" aangeduid worden goede relaties met Rusland aan, terwijl degene die vaak als meer "rechts" benoemd worden aansluiting zoeken bij Europa en Roemenië. Clingendael voegt hier aan toe dat deze tweedeling vaak geïnstrumentaliseerd wordt door politici, maar dat die in de praktijk vaak vooral opportunistisch zullen handelen om hun netwerken te bevoordelen. Zo tekende de socialistische president Voronin bijvoorbeeld ook meerdere akkoorden met de EU.[31] Bertelsmann Stiftung schrijft dat doordat een deel van de politici partijpolitiek voor eigen gewin gebruiken en niet weinigen onder hen overstappen naar een andere partij naargelang het hen uitkomt er een laag maatschappelijk vertrouwen is in het politieke bestel in het land.[32] De EC schrijft in november 2023 dat de Russische invasie in Oekraïne in februari 2022 de politieke en maatschappelijke houding ten aanzien van het buitenlandse beleid nog dieper verdeeld heeft.[33]

[26] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[27] Expert Grup, 23/07/2024, pp. 18-21, url
[28] EC, 08/11/2023, p. 15, url
[29] EC, 08/11/2023, p. 15, url
[30] EC, 08/11/2023, p. 15, url
[31] IFRI, 05/2023, pp. 6-7, url; Clingendael Institute, 30/09/2022, url
[32] Bertelsmann Stiftung, p. 15, 02/02/2022, url
[33] EC, 08/11/2023, p. 14, url

Bertelsmann Stiftung merkt hierbij op dat de Moldavische politici er niet in slagen om een aantrekkelijk identiteitsmodel te vinden waarin personen uit alle geledingen en etnische groepen van Moldavië zich kunnen vinden. Dit maakt het overbruggen van de breuklijnen in de maatschappij zeer moeizaam.[34]

Het CES schrijft in 2018 dat Igor Dodon, de als pro-Russische beschouwde leider van de Socialisten, en de oligarch Plahotniuc een specifiek politiek systeem opgebouwd hebben dat gezien kan worden als een soort van kartel. Hierbij is Plahotniuc de dominante partner die vooral veel invloed en financiële middelen heeft, maar niet populair is bij de bevolking. Plahotniuc controleerde ook de toenmalige regeringspartij Democratic Party (DPM). Daartegenover geniet Dodon met peilingen van 50 % wel een sterke populariteit. Volgens het CES is dit systeem inherent labiel en dus mogelijks slechts voor korte termijn houdbaar.[35]

In juli 2017 keurde de regering ondanks lokaal en internationaal protest wijzigingen aan de kieswet goed die de twee grootste partijen, de Socialisten (Party of Socialists of the Republic Moldova, PSRM) en de DPM, sterk bevoordelen. Het proportioneel kiessysteem werd omgezet in een gemengd kiessysteem.[36]

Bij de parlementsverkiezingen van 2019 verliest de DPM van Plahotniuc evenwel haar meerderheid. In juni 2019 vormen de Socialistische partij van Dodon en het politiek blok ACUM, waar onder meer de partij Actie en Solidariteit (PAS) van Maia Sandu in zitten, een regering onder leiding van Sandu. In november 2019 valt deze regering door een motie van wantrouwen in het parlement en treedt Ion Chicu aan als nieuwe eerste minister van een regering van de PSRM en de DPM.[37]

In 2019 draaide het parlement controversiële veranderingen aan de kieswet terug die de vorige regering doorgevoerd had. Zo voerde de nieuwe versie voor parlementsverkiezingen onder andere het proportioneel kiessysteem opnieuw in.[38]

In november 2020 vinden er presidentiële verkiezingen plaats met Dodon en Sandu als voornaamste kandidaten. Maia Sandu komt daarbij als overwinnaar uit de bus.[39]

In december 2020 neemt Ion Chicu ontslag met de bedoeling vervroegde verkiezingen uit te lokken. Dit luidt een chaotische periode in waarin meerdere kandidaat-eerste-ministers die Sandu voordroeg door het parlement geweigerd worden en het parlement poogt een rechter van het Grondwettelijk Hof te wreken. Op 28 april 2021 kondigt Sandu de ontbinding van het parlement af alsook vervroegde verkiezingen op 11 juli 2021.[40]

De vervroegde parlementsverkiezingen zijn gewonnen door de PAS van Sandu. Ze behaalden met 63 zetels een absolute meerderheid zodat ze een eigen regering vormden met Natalia Gavrilita als eerste minister. In februari 2023 trad Gavrilita af en is ze vervangen door Dorin Recean, een veiligheidsadviseur van haar regering. De verhouding tussen Sandu en Gavrilita zou verzuurd zijn en de wissel vond plaats nadat Sandu verklaard had dat een pro-Russische coup in Moldavië verijdeld was.[41] Volgens de EC had deze wissel geen impact op de politieke stabiliteit van het land.[42]

In de loop van 2022 organiseerde de door de oligarch Ilan Shor opgerichte en gecontroleerde oppositiepartij Shor geregeld protestacties tegen de regering. Bij de wekelijkse betogingen die in

[34] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 7, url
[35] CES, 31/01/2018, url
[36] AI, 22/02/2018, url; CES, 31/01/2018, url; Chatham House, 10/05/2017, url
[37] OSCE, 22/12/2021, pp. 4-5, url
[38] Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, url
[39] OSCE, 22/12/2021, pp. 4-5, url
[40] OSCE, 22/12/2021, pp. 4-5, url; CoE – Parliamentary Assembly, p. 10, 08/01/2023, url
[41] USDOS, 30/03/2023, url; IFRI, 05/2023, p. 13, url
[42] EC, 08/11/2023, p. 15, url

september-oktober 2022 plaatsvonden berichtte de media en de ordediensten dat de partij mensen betaalde om deel te nemen. Shor zelf stelde dat de ordediensten te hard optraden tegen de betogers.[43]

Op 19 juni 2023 verklaarde het Grondwettelijk Hof de partij Shor ongrondwettig nadat de regering hierover een notificatie aan het Hof gestuurd had. De partij Shor zou betrokken geweest zijn bij het organiseren van protesten tegen de regering en dit met Russische financiering. De Moldavische regering beschouwde de partij hierdoor als een project van het Kremlin.[44] De Venetië Commissie van de Raad van Europa schrijft in 2023 dat het zich niet negatief verhoudt ten aanzien van het ongrondwettelijk verklaren van de partij Shor.[45]

Op 4 oktober 2023 bepaalde de Commission for Exceptional Situations[46] dat leden van een partij die ongrondwettelijk verklaard is en die verdacht, beschuldigd, aangeklaagd of veroordeeld zijn of die op een internationale sanctielijst staan een verbod opgelegd krijgen om zich bij verkiezingen verkiesbaar te stellen. Later in oktober 2024 keurde het parlement een wetswijziging goed die deze bepalingen opnam in de Kieswet. Deze aangepaste wetgeving was van toepassing tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van november 2023. Het Grondwettelijk Hof heeft deze wetswijziging later evenwel verworpen als ongrondwettelijk.[47] Tot het moment van schrijven van deze COI Focus heeft het Moldavische parlement geen verdere aanpassingen aan de wet doorgevoerd.[48]

Op 5 november 2023 vonden er gemeenteraadsverkiezingen plaats in Moldavië. PAS haalde hierbij het grootste aantal burgemeestersposten, maar in grote steden waren het vooral kandidaten van andere partijen die een overwinning behaalden.[49]

In januari 2024 voerde het parlement wijzigingen aan de Kieswet goed waardoor een referendum op dezelfde dag gehouden kan worden als presidentiële verkiezingen, wat voordien niet mogelijk was. In mei 2024 zijn er nog wijzigingen aan de Kieswet aangenomen die stemmen via de post vanuit een aantal derde landen mogelijk maakt.[50]

Op 20 oktober 2024 vinden er presidentsverkiezingen en een grondwettelijk referendum over de integratie van het land in de EU plaats in Moldavië. De zittende president, Maia Sandu, en tien andere kandidaten nemen deel aan de verkiezingen. Alleen politieke partijen en electorale blokken kunnen campagne voeren in het kader van het referendum. Ze moeten zich als zodanig bij de Centrale kiescommissie registreren en verklaren of ze voor of tegen het referendum campagne zullen voeren. 15 hebben zich zo geregistreerd waarvan er 13 verklaarden voor het referendum te zullen ijveren. Het referendum werd met 50,4 % goedgekeurd. Maar geen van de presidentskandidaten haalden een meerderheid waardoor een tweede ronde nodig was.[51]

Maia Sandu won in de tweede ronde de presidentsverkiezingen van Alexandr Stoianoglu met 55,4 % van de stemmen.[52]

Volgens OSCE zijn de verkiezingen van 20 oktober 2024 en de tweede ronde op 3 november 2024 goed georganiseerd en konden de kandidaten vrij campagne voeren. In het algemeen was er wel een

[43] Freedom House, 23/05/2023, url
[44] IFRI, 05/2023, p. 17, url
[45] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 12, url
[46] In het leven geroepen bij het afkondigen van de noodtoestand op 24 februari 2022 na de invasie van Oekraïne door Rusland. De Commission heeft de door het parlement bekrachtigde bevoegdheid om tijdens een officiële noodtoestand decreten uit te vaardigen die een aantal basisrechten inperken. Zie: LRCM, 15/06/2023, p. 7, url
[47] Promo-Lex, 12/12/2023, p. 8, url; OSCE, 04/10/2024, p. 4, url
[48] Expert Grup, 23/07/2024, p. 14, url
[49] European Forum for Democracy and Solidarity, 09/11/2023, url
[50] OSCE, 04/10/2024, pp. 4-5, url
[51] OSCE, 04/10/2024, pp. 1-2, url Promo-Lex, 06/11/2024, p. 17, url
[52] OSCE, 04/11/2024, p. 1, url

klimaat van bezorgdheid over illegale buitenlandse inmenging en desinformatiecampagnes. Zeker tijdens de tweede ronde stelde de OSCE een toename van negatieve retoriek vast ten aanzien van beide kandidaten, voornamelijk op sociale media. Daarnaast oordeelt OSCE dat de regelgeving en mediatoegang voor de zittende president aan Sandu een zeker voordeel gaf tijdens de campagne. De stembusgang en de stemmentelling verliepen zonder noemenswaardige problemen.[53]

Promo-Lex stelde tijdens de campagne voor de presidentsverkiezingen incidenten vast van misbruik van administratieve middelen door het campagneteam van Maia Sandu. Het betrof veelal leden van Sandu's regering of van PAS die tijdens het uitoefenen van hun officiële functie campagne voerden voor Sandu. OSCE schrijft dat de hierover bij de Centrale Kiescommissie ingediende klachten allemaal verworpen zijn. In de tweede ronde stelde Promo-Lex vast dat de officieel aangegeven campagnefinanciering van zowel Sandu als Stoianoglo aanzienlijk lager is dan de door Promo-Lex geschatte reële uitgaven.[54]

In juli 2025 zijn er parlementsverkiezingen voorzien.[55]

1.2.3. Klimaat

OSCE schrijft in 2021 dat de kieswet de voorgaande jaren belangrijke verbeteringen onderging en in het algemeen geschikt is voor het houden van democratische verkiezingen. Belangrijke aanpassingen betroffen de financiering van de campagne, het verlagen van de kiesdrempel, een sperperiode voor verkiezingsdag en het herinvoeren van een proportioneel kiesstelsel.[56]

Freedom House schrijft dat de parlementsverkiezingen van 2021 plaatsvonden volgens een proportioneel kiessysteem nadat die van 2019 volgens een gemengd systeem gehouden werden waarbij zowel zetels per district als proportioneel per partijlijst verkozen werden. Volgens Freedom House zijn de verkiezingen van 2021 gekenmerkt door een lager aantal onregelmatigheden dan die van 2019. Zowel de lokale als centrale kiescommissies leverden goed werk af. Het algemeen vertrouwen in de kiescommissies was groter in 2021 ondanks de aantijgingen dat oppositieleden uitgesloten waren van het leiderschap van de Centrale Kiescommissie.[57]

Volgens Freedom House hebben oppositiepartijen in Moldavië de mogelijkheid om hun invloed te vergroten of de macht over te nemen via verkiezingen. De meest recente parlementsverkiezingen van 2021 illustreren dit. De oppositiepartij PAS nam toen de macht over van de regerende PSRM.[58]

OSCE schrijft in haar rapport dat de parlementsverkiezingen van 2021 goed beheerd zijn, in een competitief klimaat plaatsvonden en dat de fundamentele vrijheden grotendeels gerespecteerd zijn. De lokale kiescommissies leverden in het algemeen correct werk, maar de Centrale Kiescommissie toonde in haar werking een mogelijk blijken van partijdigheid. De kandidaten konden vrij campagne voeren en de kiezers konden zich goed informeren en hadden alternatieven om voor te stemmen. De kiesdag zelf verliep transparant en werd zeer positief geëvalueerd, buiten enkele geïsoleerde gevallen van het niet volgen van procedures.[59]

[53] OSCE, 21/10/2024, pp. 1-3, url; OSCE, 04/11/2024, p. 1, url
[54] Promo-Lex, 06/11/2024, pp. 17, 22, url; OSCE, 04/10/2024, p. 12, url
[55] European Forum for Democracy and Solidarity, 09/11/2023, url
[56] OSCE, 22/12/2021, pp. 1-2, url
[57] Freedom House, 09/03/2023, url
[58] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[59] OSCE, 22/12/2021, pp. 1-2, url

De Raad van Europa en de Bertelsmann Stiftung oordelen dat de parlementsverkiezingen van 2021 competitief en goed georganiseerd waren. Dit ondanks enkele ongepaste regelingen van verkiezingsbetwistingen en omstreden campagnefinanciering.[60]

Op 24 februari 2022 kondigde het Moldavische parlement de noodtoestand af op basis van bedreiging van de nationale veiligheid door toedoen van de Russische invasie in Oekraïne. Deze loopt tot op het moment van schrijven en wordt elke 60 dagen verlengd.[61] Hierbij is er onder meer een speciaal regime voor verkeer aan de grenzen en in het binnenland in het leven geroepen, kunnen buitenlandse staatsburgers die als een gevaar voor de veiligheid van de staat aanzien worden het land uitgezet worden en is er toezicht op de media mogelijk.[62] Het parlement riep hierbij de Commission for Exceptional Situations in het leven. Deze is gemachtigd om verordeningen uit te vaardigen die ingaan tegen een aantal basisrechten zoals de vrijheid van samenkomst en meningsuiting.[63] Volgens Freedom House heeft deze commissie verschillende belangrijke beslissingen genomen, maar op 30 december 2023 is de noodtoestand beëindigd waardoor de commissie niet meer werkzaam is. Het afschaffen van de noodtoestand gebeurde volgens de EC zonder significante gevolgen voor de politieke stabiliteit of de werking van de overheid.[64]

In 2022 stelde de Moldavische regering een nieuwe Kieswet op. Na enkele aanpassingen op basis van de Venetië Commissie van de Raad van Europa en de OSCE is deze in december 2022 aangenomen door het parlement.[65] De aanpassingen betreffen onder andere de regels over en toezicht op de campagnefinanciering, regels voor het versterken van de onafhankelijkheid van de Centrale Kiescommissie, regels voor het stemmen vanuit het buitenland, regels ter voorkoming van misbruik van staatsmiddelen en het kopen van stemmen.[66] Het onderzoeksinstituut Expert Grup schrijft in een schaduwrapport van 2024 dat de Centrale Kiescommissie versterkt is door het aanwerven van bijkomend personeel, maar dat het nog versterking van haar ICT nodig heeft.[67]

De nieuwe Kieswet van 2022 verstrengt het toezicht op partijfinanciering. In het verleden was partijfinanciering gebruikt voor het plegen van corruptie bij vooraanstaande publieke personen en als een manier om controle over openbare instellingen te verwerven.[68] In 2023 zijn deze wijzigingen inzake partijfinanciering effectief geïmplementeerd en verkreeg de Centrale Kiescommissie bijkomend personeel om hier op toe te zien. De Kiescommissie stelde in 2023 ook een nieuwe regelgeving rond partijfinanciering op punt. Volgens Expert Grup blijft het wel moeilijk om zogenaamde fictieve donors te kunnen identificeren.[69]

In januari 2023 riep de Raad van Europa de Moldavische regering op om een gedragscode voor parlementsleden en procedureregels voor de werking van het parlement op te stellen. Dit onder meer om het voor parlementsleden moeilijker te maken om van partij te kunnen veranderen, een praktijk die in het verleden sterk bijgedragen heeft tot politieke instabiliteit in het land.[70] In december 2023

[60] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 10, url; Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 9, url
[61] OSCE, 05/11/2023, p. 4, url; EC, 08/11/2023, p. 15, url
[62] Promo-Lex, 08/12/2022, pp. 7-8, url
[63] LRCM, 15/06/2023, p. 7, url
[64] EC, 30/10/2024, p. 23, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[65] Freedom House, 09/03/2023, url
[66] OSCE, 05/11/2023, p. 4, url; EC, 08/11/2023, p. 11, url; Freedom House, 23/05/2023, url; Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 9, url
[67] Expert Grup, 23/07/2024, pp. 15-16, url
[68] EC, 08/11/2023, p. 14, url
[69] Expert Grup, 23/07/2024, pp. 17-18, url
[70] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 4, url

nam het parlement in eerste lezing een nieuwe wet aan inzake het statuut en de gedragsregels voor parlementsleden.[71]

Op 31 juli 2023 voerde het parlement een nieuwe aanpassing aan de Kieswet in waardoor verkozen partijleden en de partijleiding van een partij die ongrondwettelijk verklaard is gedurende een periode van vijf jaar niet kunnen opkomen bij verkiezingen. Volgens het parlement was deze aanpassing nodig om de beslissing van het Grondwettelijk Hof van juni 2023 om de partij Shor ongrondwettelijk te verklaren te kunnen implementeren. Op 3 oktober 2023 verklaarde het Grondwettelijk Hof evenwel dat de aanpassingen ongrondwettig zijn. Op 4 oktober 2023 voerde het parlement gelijkaardige aanpassingen door die opnieuw voor het Grondwettelijk Hof gebracht zijn op 16 oktober 2023 waarna het Hof in april 2024 opnieuw oordeelde dat ze ongrondwettelijk zijn.[72] Ook in januari 2024 zijn er nog wijzingen aangebracht aan de Kieswet, minder dan een jaar voor de aangekondigde presidentsverkiezingen. In 2024 voerde Moldavië ook een nieuwe wet inzake stemmen per post in. In oktober 2024 roept de EC Moldavië op om de wetgeving inzake partij- en campagnefinanciering meer transparant te maken. In juli 2024 verhoogde een aanpassing aan de wetgeving voor administratieve overtredingen de boetes voor passieve omkoping bij verkiezingen.[73]

Op 30 april 2023 vonden er in de autonome regio Gagaoezië gouverneursverkiezingen (*bashkan*) plaats. Deze vonden nog plaats op basis van de voorgaande kieswet aangezien de versie van 2022 in de deelrepubliek pas op 1 januari 2024 van kracht wordt. De verkiezingen zijn in een tweede ronde gewonnen door Evghenia Yutul van de partij Shor. Er waren geen internationale of officiële lokale waarnemers aanwezig tijdens de verkiezingen.[74] Omwille van beschuldigingen door de regering over het kopen van stemmen door Ilan Shor bij de verkiezingen en contacten van Yutul met de Russische president Poetin heeft de Moldavische president haar in 2024 nog niet benoemd tot volwaardig lid van de regering zoals de wet voorschrijft.[75]

Op 5 november 2023 vonden er in Moldavië lokale verkiezingen plaats voor alle steden en gemeenten. Deze gingen door onder het regime van de noodtoestand die sinds februari 2022 geldt in Moldavië. De verkiezingen waren gekenmerkt door een klimaat van spanningen tussen de bewindvoerende partij PAS en de oppositie. Het ging hierbij vooral om onenigheid over de geopolitieke oriëntatie van Moldavië, het verbod van Shor-partijleden om op te komen en lopende onderzoeken van illegale financiering van de partijen Chance en Renaissance die geassocieerd worden met Ilan Shor. In zijn voorlopig eindrapport schrijft de OSCE dat de verkiezingen in het algemeen vreedzaam verliepen en goed georganiseerd zijn. Maar het proces werd negatief beïnvloed door buitenlandse inmenging, meldingen van het kopen van stemmen en beperkende maatregelen opgelegd omwille van bezorgdheid over de nationale veiligheid inzake vrijheid van meningsuiting en vereniging. De overheid sloot ook enkele kandidaten uit van deelname zoals de Shor-geaffilieerde Arina Korshikova, die opkwam voor de tweede ronde in Balti. Het beheer van de verkiezingen verliep transparant en professioneel en de kandidaten konden grotendeels vrij campagne voeren waardoor de kiezers vrije keuze hadden. De media kon voldoende informatie verspreiden, maar het opschorten van enkele mediakanalen kan als een buitensporige maatregel gezien worden. De verkiezingen waren de eerste gehouden volgens de aangepaste kieswet. Deze wet vormt volgens OSCE een geschikte basis voor het houden van democratische verkiezingen.[76]

Freedom House schrijft dat de wetgeving op politieke partijen in Moldavië in het algemeen vrij is, maar dat er enkele bepalingen zijn die beperkend kunnen zijn voor lokale, gemeentelijke partijen en partijen

[71] EC, 30/10/2024, p. 22, url
[72] OSCE, 05/11/2023, pp. 4-5, url; EC, 30/10/2024, p. 21, url
[73] EC, 30/10/2024, p. 21, url
[74] EC, 08/11/2023, p. 12, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[75] EC, 30/10/2024, p. 23, url; Freedom House, 29/02/2024, url; Ombudsman, 07/05/2024, p. 31, url
[76] OSCE, 05/11/2023, pp. 1, 9-10, url; EC, 30/10/2024, p. 21, url; Freedom House, 29/02/2024, url

die geografisch geconcentreerde etnolinguïstische minderheden vertegenwoordigen. In 2020 is de wet op politieke partijen aangepast nadat het Hooggerechtshof oordeelde dat de wet, die vereiste dat men 4.000 leden uit minstens de helft van de Moldavische districten moest hebben om een partij te kunnen registreren, ongrondwettelijk was. De nieuwe versie voorziet de vereiste van 1.000 leden. Hierdoor nam er een groter aantal partijen deel aan de verkiezingen van 2021: twintig partijen, twee verkiezingskartels en een onafhankelijke kandidaat.[77]

Volgens USDOS melden verschillende politieke oppositiepartijen dat er in 2022 rechtszaken tegen enkele van hun leden geopend zijn die politiek gemotiveerd waren. Dit is onder meer het geval voor voormalig president Dodon, die beschuldigd wordt van corruptie en landverraad en Marina Tauber van de partij Shor, beschuldigd van corruptie en illegale partijfinanciering. De overheid verwerpt de bewering dat de strafzaken politiek gemotiveerd zijn en er is geen enkele gezaghebbende mensenrechtenexpert of jurist die aangeeft dat dit het geval zou zijn.[78] De Raad van Europa schrijft in 2023 dat de aanklachten tegen Dodon, Shor en Tauber kaderen in het aanpakken van politieke corruptie door oligarchische belangengroepen.[79] USDOS citeert op zijn beurt lokale mensenrechtenorganisaties die stellen dat de aanklachten niet politiek gemotiveerd zijn.[80]

Volgens USDOS zijn er geen politieke gevangenen in Moldavië in 2022 en 2023.[81]

De politieke vertegenwoordiging van vrouwen nam de laatste jaren toe, maar ze blijven ondervertegenwoordigd in het politieke leven. De president is een vrouw evenals zes van de zeventien ministers. Daarnaast zijn 39 van de 101 parlementsleden vrouw. Op lokaal niveau is de vrouwelijke vertegenwoordiging lager. Vrouwen bekleden 22 % van de burgemeestersposten en 38 % van de zetels in de gemeenteraden.[82] In 2024 zijn ook het hoofd van het Grondwettelijk Hof, de Anticorruptie Procureur-generaal en de Audiovisuele Raad vrouwen. Tijdens de presidentsverkiezingen van oktober 2024 waren vier van de elf kandidaten vrouwen.[83]

1.3. Strijd tegen corruptie

Volgens Freedom House is corruptie in 2022 en 2023 alomtegenwoordig in Moldavië en hebben anticorruptiemaatregelen van de overheid tot heden geen significant resultaat.[84] Ook de Moldavische ngo Legal Resources Centre for Moldova (LRCM) schrijft in 2022 dat corruptie endemisch is in de Moldavische maatschappij. Strijd tegen corruptie moet hierbij niet enkel tegen kleinschalige corruptie gevoerd worden, maar ook tegen grootschalige om effectief te zijn.[85]

USDOS schrijft dat corruptie een ernstig en endemisch probleem blijft in Moldavië ondanks een zekere verbetering door toedoen van maatregelen genomen door de regering. Dit betreft onder andere het versterken van de onafhankelijkheid van justitie en anticorruptie-organen. De wet voorziet straffen voor officiële corruptie, maar de overheid past deze wetgeving in het algemeen niet effectief toe.[86] De

[77] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[78] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[79] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 11, url
[80] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[81] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[82] OSCE, 05/11/2023, p. 4, url; EC, 08/11/2023, p. 15, url
[83] OSCE, 21/10/2024, p. 2, url
[84] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[85] LRCM, 01/2022, pp. 22-23, url
[86] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url

Raad van Europa oordeelt in 2023 eveneens dat corruptie in Moldavië een hardnekkig fenomeen blijft en een reden tot ongerustheid vormt.[87]

Op de Corruption Perception Index van Transprancy International staat Moldavië in 2023 net zoals in 2022 op plaats 91 van de 180 landen met een score van 39/100. In 2021 bedroeg de score 36/100.[88]

De huidige PAS-regering heeft sinds juli 2021 nieuwe wetgeving afgekondigd en verschillende stappen ondernomen om corruptie in te dijken, maar het blijft in de praktijk een ernstig probleem in Moldavië. USDOS schrijft dat corruptie wijdverspreid blijft binnen het gerecht en andere staatsinstellingen. Er zijn tal van meldingen van overheidscorruptie. De huidige regering zet sterk in op anticorruptiemaatregelen en het bespoedigen van juridische hervormingen. Hierbij ligt ook nadruk op het in beslag nemen van illegaal verworven middelen en het houden van rechtszaken in absentia. Dit laatste is mogelijk sinds een wetswijziging van 14 juli 2022.[89]

Het International Monetary Fund (IMF) schrijft in een rapport van februari 2024 dat Moldavië een degelijk wettelijk en institutioneel kader heeft om corruptie aan te pakken maar dat het land nog steeds te maken heeft met een aanzienlijk niveau van corruptie. Er zijn in de voorgaande jaren verbeteringen opgetekend, maar het corruptieniveau blijft hoger dan in andere Centraal- en Oost-Europese landen. De strijd tegen corruptie richt zich vooral op kleinschalige corruptie, waar ze via een strafrechtelijke aanpak vorderingen maakt. Inzake grootschalige corruptie slaagt de overheid er voorlopig nog niet echt in om een verschil te maken.[90]

De EC schrijft in haar opvolgingsrapport van 2024 dat na een reeks aanpassingen in 2023 het wettelijk kader voor de strijd tegen corruptie in Moldavië in orde is. Het is voldoende werkzaam inzake preventieve maatregelen, maar het afdwingen ervan heeft verbetering nodig.[91] Verder schrijft de EC dat de strijd tegen corruptie er in 2024 op vooruitgaat. Tegelijk vermeldt ze dat de Moldavische regering omwille van enkele beslissingen van rechters in *high-level* corruptiezaken haar ongerustheid uitte over de onafhankelijkheid van deze rechters. Zo bijvoorbeeld het samenvoegen van de bankfraudezaak van de oligarch Plahotniuc met enkele andere strafzaken waardoor sterke vertraging dreigt.[92]

Bertelsmann Stiftung schrijft in 2024 dat er een politieke wil is om corrupte personen voor het gerecht te brengen, maar dat rechtbanken vaak corrupte functionarissen bevoordelen. Deze laatsten hebben vaak banden met de corrupte rechters. Vaak worden dergelijke zaken voor de rechtbank gebracht die ze dan op haar beurt verwerpt.[93]

Uit een bevraging door de Moldavische ombudsman in 2023 blijkt dat 86 % van de respondenten verklaarden dat corruptie op een substantiële manier bijdraagt aan mensenrechtenschendingen in Moldavië.[94]

Het Nationaal Anticorruptie Centrum (NAC) en de Anticorruptie Procureur-Generaal (APO) hebben de bevoegdheid om verworven rijkdom te verifiëren, de politieke, publieke en institutionele integriteit te versterken, favoritisme aan te pakken en corruptie te bestrijden.[95] Wetsaanpassingen van augustus 2023 verdelen de bevoegdheden van de APO en de NAC. De APO zal toezien op *high-level* corruptie,

[87] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 26, url
[88] Transparency International, 2023, url
[89] USDOS, 30/03/2023, url; CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, pp. 26-27, url; USDOS, 22/04/2024, url
[90] IMF, 09/02/2024, pp. 5, 11, url
[91] EC, 30/10/2024, pp. 31-32, url
[92] EC, 30/10/2024, pp. 27, 30, url
[93] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 13, url
[94] Ombudsman, 07/05/2024, p. 42, url
[95] USDOS, 30/03/2023, url

illegale partijfinanciering en corruptie op grote schaal terwijl de NAC zal toezien op systematische corruptie (bijvoorbeeld in onderwijs en gezondheidszorg) en kleinschalige corruptie.[96] Een *shadow report* van enkele onderzoeksinstellingen van juli 2023 schrijft dat er in de praktijk onduidelijkheden opgedoken zijn over de afbakening tussen de NAC en de APO en dat nieuwe verduidelijkingen in de wet nodig zijn.[97]

De National Integrity Authority (NIA) is opgericht om vermogens, persoonlijke belangen en belangenconflicten van functionarissen te controleren. Sinds oktober 2021 staat wetgeving toe personen uit hun publieke functie te ontslaan wanneer vastgesteld wordt dat ze hun vermogen illegaal verwierven. De NIA is op moment van schrijven van deze COI Focus nog niet volledig functioneel omdat er stevige vertragingen zijn bij de selectie van inspecteurs. Toch voerde de NIA in 2022 219 onderzoeken naar belangenvermenging uit, waarvan ze er 91 gegrond achtte.[98]

Enkele schandalen plaagden de NAC en de APO in 2023. Zo raakte een adjunct-hoofd van de APO, Vasile Plevan, omwille van een gebrek aan ethische en financiële integriteit niet door de vettingprocedure voor een aanstelling bij de Hoge Raad van de Magistratuur. In oktober 2023 nam NAC-hoofd Iulaian Rusus ontslag na een fout gelopen doorlichting van Iulian Muntean, die aangesteld was bij de Hoge Raad van Procureurs, dit ondanks een lopend corruptieonderzoek tegen hem. Ook Muntean nam uiteindelijk ontslag.[99]

Na aanpassingen aan de organisatiestructuur van APO in februari 2024 kreeg deze bijkomende middelen waardoor de instelling volgens de EC over voldoende personeel en budget beschikt. Wetsaanpassingen van mei 2024 geven de NAC dan weer meer bevoegdheden om samen te werken met nationale en internationale instellingen.[100]

In 2023 werkte de NAC op 1.100 strafzaken en verwees het 164 beschuldigden naar de rechtbank. In de eerste zes maanden van 2024 opende de NAC bijkomend 391 strafzaken, een toename van 38 % ten aanzien van dezelfde periode in 2023.[101]

De APO, de NAC en NIA slaagden er wel in om vooruitgang te boeken in enkele anticorruptieonderzoeken en namen ook middelen van de oligarch Plahotniuc en enkele andere ex-politici in beslag.[102] Volgens de EC werkt de APO efficiënt samen met Eurojust en was er ook een succesvolle Moldavisch-Letse samenwerking in concrete dossiers.[103]

In 2023 tekenden de Moldavische en de Europese Openbare procureur-generaal een samenwerkingsovereenkomst die leidde tot gezamenlijke training en gegevensuitwisseling.[104]

Moldavië is nog steeds herstellende van een bankenfraude van 2014 waarbij er een miljard dollar verdwenen is bij drie banken. De oligarchen Plahotniuc en Shor zouden hierbij een rol gespeeld hebben, maar ze verlieten beide in 2019 het land. De onderzoeken hiernaar verliepen moeizaam en tot op het moment van schrijven slaagden de autoriteiten er niet in het verduisterde geld te recupereren.[105] In april 2023 veroordeelde een Moldavische rechtbank Ilan Shor in absentia tot vijftien

[96] EC, 08/11/2023, p. 29, url
[97] LRCM, 18/07/2023, p. 8, url
[98] USDOS, 30/03/2023, url; EC, 08/11/2023, p. 28, url; CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 27, url
[99] Freedom House, 29/02/2024, url
[100] EC, 30/10/2024, p. 31, url
[101] EC, 30/10/2024, p. 30, url
[102] USDOS, 30/03/2023, url
[103] EC, 08/11/2023, p. 27, url
[104] EC, 08/11/2023, p. 27, url
[105] Freedom House, 09/03/2023, url; IFRI, 05/2023, p. 9, url; CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, pp. 11-12, url; Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 34, url

jaar gevangenisstraf voor zijn rol in deze bankenfraude en verklaarde het bezittingen ter waarde van 278 miljoen euro verbeurd.[106]

In mei 2022 is voormalig president Dodon gearresteerd en onder huisarrest geplaatst op grond van corruptieaanklachten. Hij zou in 2019 geld aanvaard hebben van Plahotniuc om diens belangen in Rusland te behartigen. In november 2022 is Dodon ontheven van huisarrest, maar mocht hij gedurende 60 dagen het land niet verlaten. In november 2022 zijn ook voormalig parlementsvoorzitter Zinaida Greceanii en parlementslid Corneliu Furculita, beide van PSRM, in deze zaak vernoemd. In november 2022 meldde de Moldavische media dat Dodon in 2021 en 2022 geld aanvaard zou hebben van Russische zakenmannen die banden met het Kremlin hadden.[107]

In juli 2022 voerde het NAC een onderzoek uit op het kantoor van de politieke partij Shor die beschuldigd wordt van het ontvangen van fondsen van criminele actoren. In juli 2022 is de politieke onschendbaarheid van vicepartijvoorzitter Marina Tauber hiervoor opgeschort en ze wordt aangeklaagd voor corruptie. In juli 2023 is het huisarrest van Tauber opgeheven.[108]

In 2022 zijn er 434 onderzoeken opgestart in *high-level* corruptiezaken. Hiervan zijn er 180 naar de rechtbank gestuurd wat leidde tot 108 veroordelingen. In 2022 is de immuniteit van vijf rechters en vier parlementsleden opgeheven voor corruptieonderzoeken.[109] In 2023 hebben de NAC en APO 140 *high-level* anticorruptiezaken voor de rechtbank gebracht. Hierbij waren aanklachten tegen een ex-president, een ex-eerste minister, een ex-minister, vier leden van het parlement, drie procureurs en een rechter. In eerste aanleg zijn er hierbij 130 veroordelingen uitgesproken.[110]

In 2022 publiceerde LRCM een analyse over corruptiezaken die voor het gerecht gebracht werden. Zo'n 93 % van deze zaken betreffen volgens hen kleinschalige corruptie (zaken tot 10.000 euro). Volgens LRCM hebben de anticorruptie-organen nog steeds niet voldoende middelen om de complexe zaken van grootschalige corruptie aan te pakken. Van de onderzochte rechtszaken betrof 25 % corruptie bij de politie, 16 % individuele personen en 6 % lokale mandatarissen.[111]

In mei 2023 publiceert GRECO, het corruptiepreventie en –monitoringorgaan van de Raad van Europa, een interim *compliance* rapport inzake corruptiepreventie bij het parlement, rechters en procureurs in Moldavië. GRECO stelt vast dat van de achttien geformuleerde aanbevelingen voor Moldavië er zes op voldoende wijze vervuld zijn, tien gedeeltelijk vervuld zijn en twee niet vervuld zijn. GRECO besluit hieruit dat het lage niveau van naleving van de aanbevelingen als "globaal onvoldoende" aanzien moet worden. Inzake het parlement ziet GRECO nauwelijks vooruitgang, zo zijn er onder meer geen regels om belangenvermenging te voorkomen en is er geen publieke inspraak over wetsvoorstellen mogelijk. Voor rechters en procureurs zijn er wel enkele concrete stappen ondernomen. GRECO meent wel dat het *pre-vetting* proces (zie 2.3.1 Algemene werking) moeilijkheden kan veroorzaken en roept op tot effectieve implementatie van de regels.[112]

Een *shadow report* van enkele onderzoeksinstellingen van juli 2023 rapporteert dat er in 2022 en de eerste helft van 2023 een toename merkbaar is van het aantal proactieve onderzoeken opgestart door APO met een grotere focus op grootschalige corruptiezaken. Ook steeg het aantal corruptiezaken waarbij een veroordeling voor een rechtbank volgde van 41 in de eerste helft van 2022 tot 59 in dezelfde periode in 2023. Als minder positieve trend stelde het rapport vast dat er in de eerste helft

[106] Freedom House, 09/03/2023, url; EC, 08/11/2023, p. 13, url; USDOS, 22/04/2024, url
[107] Freedom House, 09/03/2023, url; Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 34, url
[108] Freedom House, 09/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[109] EC, 08/11/2023, pp. 27-28, url
[110] IMF, 09/02/2024, p. 13, url
[111] LRCM, 01/2022, pp. 22-24, url
[112] CoE – GRECO, 19/05/2023, pp. 14-15, url

van 2023 minder voltooide corruptieonderzoeken naar de rechtbank gestuurd zijn door APO dan in de eerste helft van 2022. Respectievelijk 16 % en 19 % van het totale aantal gestarte onderzoeken.[113]

1.4. Toetredingsproces tot de EU

In juli 1998 trad er een Partnership and Cooperation Agreement in werking tussen Moldavië en de EU en in juni 2014 tekenden beide entiteiten een Association Agreement en een Deep and Comprehensive Free Trade Area dat van kracht is sinds juli 2016.[114]

Sinds april 2014 kunnen Moldavische staatsburgers visa-vrij reizen naar de EU en er is een readmissie-overeenkomst van kracht sinds januari 2018.[115]

In maart 2022 diende Moldavië formeel een aanvraag in voor lidmaatschap van de EU na het uitbreken van de oorlog van Rusland tegen Oekraïne. De Europese Commissie identificeerde hierna negen stappen die Moldavië moet zetten om vooruitgang te maken in het aanvraagproces. Deze stappen gaan over de waarden en standaarden van de EU op onder andere het vlak van democratie, rechtszekerheid, basisrechten en hervorming van justitie en de administratie. Op 16 juni 2022 adviseerde de EC om Moldavië het statuut van kandidaat-lid van de EU toe te kennen wat het land op 23 juni 2022 effectief verkreeg. Verdere vooruitgang in het toetredingsproces hangt nu af van de mate waarin Moldavië de vereisten vervult die de EC formuleerde in haar Opinie van juni 2023. Dit omvat negen blokken van vereisten met in totaal dertien maatregelen. Ze hebben betrekking op justitie, anticorruptie, strijd tegen georganiseerde misdaad, lokaal bestuur en mensenrechten en maatschappelijk middenveld.[116] Op 14 december 2023 besliste de Europese Ministerraad om het licht op groen te zetten voor het opstarten van de toetredingsonderhandelingen met Moldavië.[117]

In april 2022 creëerde de Moldavische regering een National Commission for European Integration voorgezeten door de president van de republiek en stelde het een Action Plan op om aan de toetredingsvoorwaarden te voldoen. Volgens de Raad van Europa ligt het toekennen van het statuut van kandidaat-lidmaatschap in de lijn van de keuze van de kiezers voor pro-Europese partijen in 2020 en 2021. Daarnaast zorgde de oorlog in Oekraïne voor een versnelling in het traject van Moldavië naar EU-lidmaatschap.[118]

In december 2022 zette de regering een coördinatiemechanisme voor EU-toetreding op poten. Dit brengt politieke en regeringsvertegenwoordigers samen en is voorgezeten door de Moldavische president. De National Commission for European Integration nam ondertussen het actieplan aan om de negen stappen van de EC te implementeren, een actieplan om de nationale wetgeving in lijn te brengen met het EU-acquis en een actieplan voor de-oligarchisering.[119]

In de loop van 2022 en 2023 zette Moldavië door met de implementatie van het EU-Moldova Association Agreement, waaronder de Deep and Comprehensive Free Trade Area en nam het concrete acties om verdere vooruitgang te boeken in de negen stappen van de Commissie.[120]

[113] LRCM, 18/07/2023, p. 14, url
[114] EC, 17/06/2022, url
[115] EC, 17/06/2022, url
[116] EC, 08/11/2023, p. 3, url; Promo-Lex, 08/12/2022, p. 13, url; CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 15, url; Expert Grup, 23/12/2022, p. 11, url
[117] Euronews, 14/12/2023, url
[118] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, pp. 15-16, url; LRCM, 18/07/2023, p. 1, url
[119] EC, 08/11/2023, p. 15, url
[120] EC, 08/11/2023, p. 3, url

In februari 2023 nam de regering het actieplan voor 2023 aan waarin specifieke beloftes opgenomen zijn om de nationale wetgeving in lijn met die van de EU te brengen. Per sector, zoals onderwijs en jeugd, zijn er strategieën opgezet om dit te implementeren.[121]

Een *shadow report* gezamenlijk opgesteld door de ngo's en onderzoeksinstellingen LRCM, Friedrich Ebert Stiftung, Expert Grup en IPRE schrijft in juli 2023 dat Moldavië de meerderheid van de doelstellingen van het Action Plan behaalde met een gemiddelde score van 4.24 op een maximum van 5. Het Action Plan voorziet 60 doelstellingen in de negen blokken van vereisten, hiervan zijn er 24 volledig voltooid, 25 geïmplementeerd met enkele beperkingen, 10 moeten nog geïmplementeerd worden en 1 is geïmplementeerd met sterke beperkingen.[122]

In 2023 creëerde Moldavië de post van adjunct-eerste minister voor Europese Integratie en in november 2023 richtte het een Bureau voor Europese Integratie op binnen de kanselarij van de eerste minister.[123]

In mei 2024 tekenden Moldavië en de EU een Security and Defense Partnership.[124]

Op 25 juni 2024 hield de Europese Raad een eerste intergouvernementele samenkomst voor de toetreding van Moldavië bij de EU. Het vormde de formele lancering van de toetredingsonderhandelingen waarbij een aantal procedure-elementen en aandachtclusters voor de toetredingsonderhandelingen vastgelegd werden. In juli 2024 startte de EC de bilaterale screeningsprocedure.[125]

Op 20 oktober 2024 hield Moldavië een referendum om EU-integratie te verankeren in de Grondwet. De regering voerde actief campagne om de pro-EU-stem te promoten. Uiteindelijk is het referendum aangenomen met 50,4 % ja-stemmen.[126]

Expert Grup publiceerde in juli 2024 een schaduwrapport voor de periode juli 2023 – juni 2024 over de manier waarop Moldavië vooruitgang maakt met de implementatie van de toetredingsvoorwaarden van de EU. Expert Grup analyseert hier alle toetredingsclusters en geeft Moldavië een score van 3,2 op een maximum van 5. Deze score geeft volgens Expert Grup aan dat Moldavië de implementatie opgestart heeft en dat er al enige merkbare vooruitgang verwezenlijkt is.[127]

2.Rechtstoestand/rechtsbescherming

2.1. Wetgeving in verband met bescherming en toepassing in de praktijk

Volgens de EC heeft Moldavië de meerderheid van de belangrijke internationale mensenrechtenverdragen geratificeerd. Het is lid van alle VN-mensenrechtenconventies met uitzondering van de Conventie voor de Bescherming van Personen tegen Gedwongen Verdwijning. Verder ondertekende Moldavië alle fundamentele conventies van de International Labour Organisation en de Conventie ter Preventie en Bestrijding van Geweld tegen Vrouwen en Huiselijk Geweld (Istanbul Conventie) van de Raad van Europa. Het land is eveneens aangesloten bij het European Charter for

[121] EC, 08/11/2023, p. 15, url
[122] LRCM, 18/07/2023, p. 7, url
[123] EC, 30/10/2024, p. 22, url
[124] EC, 30/10/2024, p. 3, url
[125] Council of the European Union, 21/06/2024, url; EC, 30/10/2024, p. 3, url
[126] EC, 30/10/2024, p. 23, url
[127] Expert Grup, 23/07/2024, p. 4, url

Regional or Minority Languages, de European Convention on the Exercise of Children's Rights en de European Convention on Human Rights.[128]

De EC stelt in 2022 dat het wettelijk en institutioneel kader voor de bescherming de fundamentele rechten aanwezig is en dat het grotendeels de EU- en internationale standaarden volgt. Daarnaast hebben de instellingen die instaan voor de bescherming, handhaving en de implementatie van de fundamentele rechten een beperkte capaciteit, wat een effectieve implementatie van deze rechten hindert.[129]

Moldavië heeft in 2021 een nieuwe Human Rights and Democracy Strategy opgezet voor 2021-2024 waarin voornamelijk aandacht is voor vrouwenrechten, respect voor mensenrechten in het strafrechtelijk systeem, integriteit van verkiezingsprocessen en ondersteuning van onafhankelijke media.[130]

De wet beschermt de vrijheid van beweging in het binnenland en de vrijheid om het land te verlaten en de overheid respecteert deze rechten in het algemeen volgens USDOS.[131]

Volgens Freedom House, USDOS, de EC en Bertelsmann Stiftung is de vrijheid van samenkomst en vereniging vervat in de Grondwet en wetgeving en worden ze in de praktijk in het algemeen gerespecteerd.[132]

De Grondwet beschermt het recht van individuen om hun religie te belijden en stelt dat religieuze groepen onafhankelijk zijn van de staat. De wetgeving eist niet van religieuze groepen om zich te registreren en staat toe dat leden van ongeregistreerde groepen vrij hun geloof uitvoeren. De EC schrijft in 2023 dat de vrijheid van religie en geloof in het algemeen gerespecteerd wordt in Moldavië.[133]

Moldavië is volgens de EC lid van alle belangrijke anticorruptieconventies waaronder de Group of States against Corruption van de raad van Europa (GRECO) en de United Nations Convention against Corruption (UNCAC). Er is een omvattende nationale anticorruptiewetgeving in lijn met EU- en internationale standaarden en die wordt deels toegepast in de praktijk.[134][135]

De onafhankelijkheid van het gerecht is voorzien in de Grondwet. In april 2022 zijn er wijzigingen aan de Grondwet doorgevoerd die de rol en samenstelling van de Hoge Raad van de Magistratuur en de Hoge Raad van de Procureurs aanpasten. De Hoge Raden staan respectievelijk in voor het benoemen van rechters en procureurs. Deze aanpassingen vormen het juridisch kader voor de versterking van de onafhankelijkheid, aansprakelijkheid en efficiëntie van rechtbanken en hun administratie.[136] DE EC schrijft in 2022 dat het grondwettelijk en wettelijk kader voor justitie grotendeels in lijn is met de Europese standaarden. [137]

De EC stelt in 2022 dat het gelijkheidsprincipe vervat is in de Grondwet en dat de Strafwet bescherming tegen discriminatie en haatmisdrijven voorziet.[138] USDOS meldt dat de president in mei 2022

[128] EC, 17/06/2022, url; EC, 08/11/2023, p. 31, url
[129] EC, 17/06/2022, url
[130] EC, 17/06/2022, url
[131] Freedom House, 09/03/2023, url
[132] Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, p. 10, url; Freedom House, 09/03/2023, url; USDOS, 30/03/2023, url; EC, 08/11/2023, p. 38, url
[133] USDOS, 15/05/2023, url; EC, 08/11/2023, p. 33, url
[134] EC, 17/06/2022, url
[135] EC, 17/06/2022, url
[136] EC, 08/11/2023, pp. 22-23, url
[137] EC, 17/06/2022, url
[138] EC, 17/06/2022, url

wetsaanpassingen aan de Strafwet bekrachtigde die de bescherming uitbreidde tegen discriminatie en het aanzetten tot discriminatie of haatgeweld.[139] Ook de EC verwelkomde deze aanpassingen, die ze als "langverwacht" omschrijft. Daarnaast schrijft de EC dat nog bijkomende maatregelen nodig zijn om discriminatie en haattaal ten aanzien van LGBTQ-personen en geweld op vrouwen aan te pakken.[140]

Op 10 maart 2022, na meerdere consultatierondes met de Venetië Commissie nam het Moldavische parlement een wet aan die een ad-hoc commissie, de Pre-Vetting Commission, in het leven roept. Deze commissie, samengesteld uit drie buitenlandse en drie Moldavische leden, moet een doorlichting (*vetting*) uitvoeren van de kandidaten voor de Hoge Raad van de Magistratuur en de Hoge Raad van de Procureurs. De commissie onderzoekt de ethische en financiële integriteit van de kandidaten door het verzamelen van informatie en via hoorzittingen. Op 22 december 2022 zijn er nog aanpassingen aan de wet aangenomen in functie van enkele aanbevelingen door de OSCE. In een rapport van 2023 oordeelt de OSCE dat het evaluatieproces transparant is al wordt het geplaagd door vele vertragingen.[141]

In juli 2022 zijn er aanpassingen doorgevoerd aan de Strafwet en Strafproceswet om de regelgeving rond confiscaties van goederen eenduidig te maken. Deze aanpassingen zijn doorgevoerd in het kader van de strijd tegen financiële misdrijven en witwaspraktijken.[142]

In februari 2023 bekrachtigde het parlement wetswijzigingen om de disciplinaire aansprakelijkheid van rechters te verduidelijken en versterken. GRECO, het anti-corruptieorgaan van de Raad van Europa, gaf in een advies aan dat er nog verdere verstrengingen van de aansprakelijkheid nodig zijn zowel in de wetgeving als in de praktijk.[143]

Nog in februari 2023 keurde de regering aanpassingen goed aan de wetgeving voor non-discriminatie. De criteria om discriminatie aan te kunnen duiden zijn hierbij uitgebreid.[144]

In maart 2023 keurde het parlement een wet goed die de samenstelling en bevoegdheden van het Hooggerechtshof aanpaste in de lijn met aanbevelingen van de Venetië Commissie. Het aantal rechters werd teruggebracht van 33 naar 20 waarvan er 11 rechters zijn en 9 advocaten, procureurs of academici. De wetsaanpassing van maart 2023 voorziet ook in de doorlichting van zittende rechters en kandidaten voor het Hooggerechtshof. Dit gebeurt door een Evaluatiecommissie van drie lokale en drie internationale leden. Na de aankondiging van de nieuwe wet in februari 2023 namen 20 van de 25 leden van het Hooggerechtshof ontslag. De Hoge Raad van de Magistratuur besliste hierop tijdelijk enkele rechters van lagere rechtshoven over te plaatsen naar het Hooggerechtshof om dit Hof operationeel te kunnen houden.[145]

Moldavië is ondertekenaar van de VN-Conventie tegen Corruptie en de conventies hierover van de Raad van Europa. In juni 2023 is er een wet voor de bescherming van klokkenluiders goedgekeurd die opgesteld is in lijn met de betreffende EU-directieve.[146]

In juli 2023 nam het parlement een nieuwe wet aan die voorzag in het doorlichten van rechters en procureurs op sleutelposities. Deze wet was tot stand gekomen in samenwerking met de EU en de Venetië Commissie van de Raad van Europa. De president stuurde de wet echter terug naar het

[139] USDOS, 30/03/2023, url
[140] EC, 17/06/2022, url
[141] OSCE, 30/09/2023, pp. 11-12, 19, 20, url
[142] LRCM, 18/07/2023, p. 14, url
[143] EC, 08/11/2023, p. 25, url
[144] LRCM, 18/07/2023, p. 23, url
[145] EC, 08/11/2023, p. 24, url
[146] EC, 08/11/2023, pp. 27, 29, 30, url; LRCM, 18/07/2023, p. 14, url

parlement voor aanpassingen die het parlement in augustus 2023 goedkeurde. De nieuwe versie is voorgelegd aan de Venetië Commissie voor hun mening en die heeft op 9 oktober 2023 haar instemming gegeven met de aanpassingen.[147]

In de periode 2018-2023 heeft Moldavië de wetgeving rond mensenhandel verder in lijn gebracht met de EU-wetgeving en verdere aanpassingen zijn nog voorzien.[148]

In april 2023 is er een aanpassing aan de Strafprocedurewet aangenomen die de ordediensten meer bevoegdheden geeft om witwaspraktijken aan te pakken. Voordien was er ook al wetgeving aangenomen om financiering van terrorisme tegen te gaan.[149]

Op 23 augustus 2024 is een nieuwe wet inzake de bescherming van persoonsgegevens van kracht geworden in Moldavië. Het moet de rechten van individuen inzake het verwerken van hun persoonlijke gegevens versterken en in lijn met EU-wetgeving brengen.[150]

De Moldavische wetgeving inzake asiel is in lijn met het EU-acquis en het land is lid van de relevante internationale conventies volgens de EC. In januari 2023 keurde de regering een decreet goed waarvan de bepalingen beantwoorden aan die van de EU Temporary Protection Directive. Het geeft houders van het beschermingsstatuut recht op legaal verblijf, onderwijs en toegang tot de arbeidsmarkt en de gezondheidszorg.[151]

Moldavië is nog geen partij van enkele mensenrechtenconventies waaronder de 1996 Child Protection Convention, de 2005 Choice of Court Convention, de 2007 Child Support Convention en de 2007 Maintenance Obligations Protocol. De EC roept Moldavië in 2023 op om toe te treden tot deze conventies.[152]

2.2. Veiligheidsdiensten

2.2.1. Algemene werking

De politie en de carabinieri zijn de voornaamste ordediensten in Moldavië en ze vallen beide onder de bevoegdheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Er zijn 7.666 politiemannen in dienst en 1.020 carabinieri. Binnen de beide ordediensten is er een groot verloop van personeel en staan er een aanzienlijk aantal vacatures open, wat de operationele capaciteit van de diensten aantast.[153]

Binnen het parlement is het National Security, Defence and Public Order Committee actief waarvan een subcomité specifiek opgericht is om toezicht te houden op de veiligheids- en inlichtingendiensten. Volgens de EC monitort dit comité op regelmatige basis de diensten. Het comité houdt wekelijks een zitting en voert het toezicht op de veiligheids- en inlichtingendiensten uit op basis van een jaarlijks opgesteld actieplan. Het comité houdt onder meer hoorzittingen over de werking van de veiligheids- en inlichtingendiensten, rapporteert over implementatie van relevante wetgeving en voert inspectiebezoeken uit.[154]

[147] EC, 08/11/2023, p. 21, url; CoE – Venice Commission, 09/10/2023, url
[148] EC, 08/11/2023, p. 47, url
[149] EC, 08/11/2023, p. 47, url
[150] Consentmo, 04/09/2024, url; CSO Meter, 05/06/2024, url
[151] EC, 08/11/2023, p. 51, url
[152] EC, 08/11/2023, p. 51, url
[153] USDOS, 30/03/2023, url; EC, 08/11/2023, p. 46, url
[154] EC, 08/11/2023, p. 18, url

Moldavië heeft verbindingsofficieren bij Europol en sinds maart 2022 heeft Europol op zijn beurt een aanwezigheid van agenten in Chisinau.[155] Volgens de EC verloopt de samenwerking van de Moldavische politie met Europol en CEPOL goed in 2024. Moldavië heeft ook bilaterale samenwerkingsakkoorden voor de politiediensten gesloten met verschillende EU-landen.[156]

Volgens de EC verloopt de samenwerking van de politie met andere instellingen goed. Daarnaast vertonen de uitrusting en de opleiding van de ordediensten tekortkomingen en zijn de forensische capaciteiten van de ordediensten beperkt. Zo is er bijvoorbeeld geen nationale DNA-databank.[157] Het institutioneel kader en de politiesamenwerking inzake de bestrijding van internationale misdaad is in lijn met het EU-acquis.[158]

De EC schrijft in 2021 dat politiehervormingen zoals de Police Development Strategy (2016-2020) en de Public Order and Security Strategy (2017-2020) tot beperkte vooruitgang leidden bij enkele werkpunten, maar dat een aantal belangrijke hervormingselementen nog aangepakt moeten worden.[159] Beide programma's zijn er op gericht een raamwerk te creëren om de politiediensten te laten werken in functie van de belagen van de burgers en de gemeenschap en om hun professionalisme te versterken. Het United Nations Development Programme (UNDP) schrijft in september 2022 dat de politiediensten de voorgaande jaren betrokken waren bij enkele structurele veranderingen en hervormingen om hen in lijn te brengen met EU-standaarden en om de kwaliteit van de dienstverlening aan gewone burgers te verbeteren. Volgens UNDP maakten de ordediensten effectief enige vooruitgang op deze terreinen, maar is er nog nood aan verdere beslissende en diepgaande acties.[160]

De Moldavische mensenrechten ngo Promo-Lex publiceerde een rapport over de hervormingen in het kader van de de Police Development Strategy (2016-2020) waarin het enkele doelstellingen vermeldt waarin daadwerkelijk vooruitgang geboekt is. Dit is het geval voor de aanwervingsprocedure en bevordering van agenten alsook hun training. Ook maatregelen ter voorkoming van foltering en onmenselijke behandeling waren effectief, evenals het verbeteren van de omstandigheden van voorarrest. Verder zijn er ook stappen ondernomen om de politie op lokaal vlak meer aansluiting met de bevolking te geven. Promo-Lex merkt evenwel op dat op vlak van de continuïteit en duurzaamheid van de doorgevoerde hervormingen er een gebrek aan controle is op de implementatie van de goedgekeurde hervormingen en de impact van de trainingen en het aangekochte nieuw materiaal.[161]

Expert Grup schrijft in 2024 dat er verdere maatregelen nodig zijn om corruptie bij de ordediensten te voorkomen. Zo dienen er specifieke gedragsregels opgesteld te worden en moet het voorkomen van belangenconflicten beter beheerd worden.[162]

In 2023 startte er een Action Plan on Gender Equality within the Police 2023-2025 dat werkomstandigheden van vrouwen binnen de politiediensten moet verbeteren en preventie voor gender-gebaseerd geweld moet nastreven. In 2023 zijn 26,5 % van alle personeelsleden van de politiediensten vrouwen.[163]

Van de 47 lokale tijdelijke detentieplaatsen van de politie zijn er 14 gerenoveerd. De Moldavische ombudsman uit hierom zijn bezorgdheid over de fysieke detentieomstandigheden bij de politie.

[155] EC, 08/11/2023, p. 47, url
[156] EC, 30/10/2024, p. 42, url
[157] EC, 08/11/2023, p. 46, url
[158] EC, 30/10/2024, p. 41, url
[159] EC, 13/10/2021, p. 11, url
[160] UNDP, 19/09/2022, p. 2, url
[161] Promo-Lex, 09/12/2021, pp. 3-6, 44, url
[162] Expert Grup, 23/07/2024, p. 50, url
[163] GS Foundation, 12/2023, pp. 27, 32 url

Daarnaast schrijft de ombudsman dat ook de procedures en medische omkadering bij tijdelijke detentie ernstige tekortkomingen vertonen.[164]

De Grondwet verbiedt arbitraire inmenging in de privacy, de familie, de woning of correspondentie van burgers en volgens USDOS respecteren de autoriteiten deze bepalingen.[165]

Moldavië is wat betreft mensenhandel vooral een doorgangs- en oorsprongsland, maar volgens de EC maakt het land er werk van om dit aan te pakken. De overheid zet sterk in op de bestrijding en het doorverwijssysteem voor slachtoffers voldoet aan de internationale standaarden. De overheid beheert twee opvangcentra voor slachtoffers en heeft in 2022 een derde overgenomen voor mannelijke slachtoffers.[166] USDOS omschrijft Moldavië als een *tier 2* land inzake mensenhandel. Hiermee duidt het landen aan die niet aan alle minimumvereisten inzake de strijd tegen mensenhandel voldoen, maar waarvan de overheid significante maatregelen neemt om deze te behalen. De Moldavische overheid heeft in 2023 duidelijk vooruitgang geboekt in de strijd tegen mensenhandel en aanzienlijk meer slachtoffers geïdentificeerd en daders veroordeeld.[167]

2.2.2. Klachten in verband met de politie

USDOS vermeldt in 2023 en 2024 dat er meldingen zijn van gevallen van foltering en vernederende behandeling, voornamelijk in detentieplaatsen. Daarbij doen er zich ook gevallen van mishandeling voor in plaatsen voor voorarrest bij de politie, voornamelijk in de landelijke gebieden. Volgens USDOS heerst hierbij tot heden straffeloosheid maar hebben de autoriteiten sinds 2022 een toenemend aantal strafzaken geopend inzake aantijgingen over foltering en vernederende behandeling. Volgens de procureur-generaal komt dit door een betere implementatie van een richtlijn volgens welke elke klacht hierover dadelijk tot het openen van een strafonderzoek moet leiden.[168]

USDOS schrijft in 2024 dat de wetgeving arbitraire arrestaties en detenties verbiedt en dat eenieder de wettelijkheid van zijn arrest of detentie bij de rechtbank kan aanklagen. In het algemeen respecteren de autoriteiten dit. In 2023 vermeldde USDOS dat specifiek voorarresten op arbitraire wijze toegepast werden. In 2024 vermeldt het rapport dat er een disproportioneel gebruik is van voorarresten in politieke zaken, maar maakt het geen gewag meer van een algemene arbitraire toepassing van voorarresten.[169]

Amnesty International (AI) schrijft in zijn rapport van 2023 dat er geen vooruitgang gemaakt is in het aanpakken van straffeloosheid voor politiemannen die mensenrechtenschendingen plegen.[170] In 2024 schrijft AI dat er straffeloosheid blijft bestaan voor mensenrechtenschendingen die leden van de ordediensten in het verleden begingen. Zowel in 2023 als 2024 stelt AI dat er zich nog steeds gevallen van foltering en mishandeling voordoen in detentieplaatsen.[171] Ook Freedom House schrijft in 2024 dat gevangenen en personen in hechtenis een risico lopen op mishandeling en foltering en dat de functionarissen die dergelijke daden plegen in het algemeen straffeloosheid genieten.[172]

Een bijdrage van verschillende Moldavische ngo's aan het Universal Review van de United Nations Human Rights Council (UNHRC) stelt dat de meerderheid van daden van mishandeling of foltering niet

[164] Ombudsman, 07/05/2024, p. 142, url
[165] USDOS, 22/04/2024, url
[166] EC, 08/11/2023, p. 48, url
[167] USDOS, 23/08/2024, url
[168] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[169] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[170] AI, 27/03/2023, p. 255, url
[171] AI, 27/03/2023, p. 255, url; AI, 23/04/2024, url
[172] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url

onderzocht, vervolgd of bestraft worden. Dit onder meer door een gebrek aan onafhankelijke onderzoekmechanismen, een gebrek aan onafhankelijke aanklacht- en gerechtsprocedures en ontoereikende wettelijke bescherming van slachtoffers en getuigen.[173]

In zijn jaarrapport van 2023 en 2024 uit de Moldavische People's Advocate (ombudsman) zijn ongerustheid over het beschermen van fundamentele rechten van personen tijdens politiehechtenis. De ombudsman ziet te weinig garanties dat deze beschermd worden en stelt dat dit voortdurende vorming van de politiediensten vereist. Volgens de ombudsman is er in 2023 opnieuw een stijging merkbaar van lichamelijk letsel door gebruik van geweld tijdens politiedetentie. Er zijn dan ook meldingen van foltering door de politie al doet dit zich volgens de ombudsman niet op een systematische manier voor.[174] In 2024 vermeldt de ombudsman dat er meldingen zijn dat personen in tijdelijke hechtenis het slachtoffer kunnen zijn van fysiek en verbaal geweld door het detentiepersoneel. Volgens de ombudsman sleept deze praktijk aan en is er sprake van een systematisch karakter hiervan.[175] De ombudsman voerde in 2023 trainingsactiviteiten ter voorkoming van foltering uit voor 138 politiemannen en 46 carabinieri.[176]

De Moldavische ombudsman merkt op dat er een zeer groot verschil is tussen het aantal tegen de politiediensten ingediende klachten en het aantal effectief opgestarte strafzaken. Zo zijn er in 2022 128 onderzoeken opgestart tegen 161 agenten waarvan er uiteindelijk 33 naar de rechtbank doorgestuurd zijn. De politie geeft zelf geen volledig cijfermateriaal vrij over het aantal gevallen van mishandeling of foltering door agenten, zodat een volledige analyse door de ombudsman onmogelijk is. Volgens de ombudsman worden onderzoeken naar foltering en mishandeling door de ordediensten niet correct uitgevoerd.[177] In 2023 registreerde de ombudsman 81 klachten hierover. Hierbij zijn er 30 strafonderzoeken tegen 31 politiemannen opgestart inzake foltering of menselijke behandeling. De ombudsman stelt verder dat aan de hand van onderzochte politiepraktijken blijkt dat de politiediensten sterk tekortschieten in het voorkomen en bestrijden van misbruiken door de ordediensten.[178] De ombudsman stipt tenslotte aan dat er een sterk verschil is tussen de politiecijfers over incidenten waarbij agenten geweld dienden te gebruiken, met name 576, en de cijfers van de procureur-generaal hierover die er 1.049 vaststelde.[179]

De EC schrijft in 2023 dat de preventie van mishandeling en foltering al lange tijd een belangrijk punt van bezorgdheid is in Moldavië. In de periode 2009 - 2021 daalde het aantal jaarlijkse klachten wel van 1.000 naar 500, in 2022 waren het er nog 381 en in 2023 zo'n 284. Volgens de EC dient er evenwel nog veel te gebeuren om dit in orde te krijgen. Openbare aanklagers geven zelden gehoor aan klachten over mishandeling en/of foltering. In 2021 openden ze in een op de elf klachten een onderzoek en enkel 4 à 5 % kwam uiteindelijk voor de rechtbank. In 2022 stuurden de openbare aanklagers slechts 3 % van de ontvangen klachten door naar de rechtbank.[180] AI haalt in 2024 bronnen aan volgens welke rechtszaken inzake foltering of mishandeling langer aanslepen dan andere strafzaken. Daarnaast verlenen rechtbanken in deze zaken dertien keer vaker vrijspraak dan in andere strafzaken en zijn de opgelegde strafmaten lager dan gemiddeld.[181]

De Moldavische People's Advocate (ombudsman) schrijft dat rechtbanken en procureurs in 2022 nog steeds te vaak voorarrest oplegden al hebben ze door toedoen van wetswijzigingen nu meer de

[173] UNHRC, 01/11/2021, p. 4, url
[174] The People's Advocate, 23/10/2023, pp. 72-73, url
[175] Ombudsman, 07/05/2024, p. 56-57, url
[176] Ombudsman, 07/05/2024, p. 105, url
[177] The People's Advocate, 23/10/2023, pp. 72-73, url; The People's Advocate, 23/10/2023, p. 10, url
[178] Ombudsman, 07/05/2024, pp. 136, 139, url
[179] Ombudsman, 07/05/2024, pp. 135-136, url
[180] EC, 08/11/2023, p. 32, url; EC, 30/10/2024, p. 34, url
[181] AI, 23/04/2024, url

mogelijkheid om huisarrest te vorderen.[182] Volgens LRCM keuren rechters in de periode april 2021 – april 2023 93 % van de verzoeken tot arrestatie goed. LRCM stelt dat de rechtbanken de verzoeken voor arrestatie niet degelijk onderzoeken wat minstens deels veroorzaakt wordt door hun hoge werklast. Er bestaat daarnaast een correct wettelijk kader dat ook alternatieve detentiemogelijkheden voorziet, maar waarvan niet veel gebruik gemaakt wordt.[183]

2.3. Gerecht

2.3.1. Algemene werking

USDOS schrijft dat de wet het recht op een eerlijk en publiek proces voorschrijft. De wet voorziet het principe van onschuld van de beklaagden in strafzaken, maar opmerkingen van rechters brengen dit principe volgens USDOS soms in gevaar.[184]

Het aantal rechters, 17 per 100.000 inwoners, is lager dan het EU-gemiddelde van 22 en het aantal procureurs, 23 per 100.000 inwoners, het dubbele van het EU-gemiddelde van 11.[185]

Het onafhankelijke Duitse onderzoeksinstituut Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) schrijft in 2022 dat justitie in Moldavië doordrongen is van corruptie, clanpraktijken en procureurs met banden met kleptocraten die tot voor kort het land bestuurden. Volgens SWP kan het gerecht als een staat binnen een staat functioneren en heeft de PAS-regering moeite om haar hervormingen van justitie effectief ingang te laten hebben. SWP merkt eveneens op dat voorgaande, Westers gesteunde, hervormingen wel de onafhankelijkheid van het gerecht in Moldavië gepromoot hebben, maar dat dit niet noodzakelijk leidde tot grotere onpartijdigheid bij de rechters zelf.[186]

De Raad van Europa schrijft in 2023 dat justitie in Moldavië reeds langlopende problemen kent die reeds verschillende jaren een reden van bezorgdheid zijn voor de Raad. Zo sprak de Raad in januari 2021 nog zijn ongerustheid uit over de onafhankelijkheid van justitie.[187]

De Moldavische ombudsman schrijft in 2024 dat dat het recht op een eerlijk proces een controversieel onderwerp blijft in Moldavië. Tegelijk drukt de ombudsman zijn appreciatie uit voor de stappen die de Moldavische regering onderneemt om het wettelijk voorziene recht op een eerlijk proces te versterken. Daarnaast merkt de ombudsman op dat er zowel bij de bevolking als bij personen die professioneel betrokken zijn bij justitie een zeker ongenoegen is met de huidige hervormingen. De professionals drukken hun ontevredenheid uit over een gebrek aan transparantie en menen dat hun stem niet voldoende gehoord wordt. Bij een bevraging door de ombudsman in 2023 verklaarde dan weer 43 % van de bevolking dat het recht op een eerlijk proces naar hun aanvoelen niet verzekerd is. Tegelijk geeft dit getal een positieve evolutie aan. In 2016 en 2023 was het nog respectievelijk 13 % en 38 %.[188]

Freedom House schrijft in zijn rapport van 2023 en dat van 2024 dat justitie in Moldavië sterk onderhevig kan zijn aan politieke invloed wat haar onafhankelijkheid belemmerd. Aanstellingsprocedures binnen justitie missen transparantie. In 2024 citeert Freedom House bronnen volgens welke de overheid enige vooruitgang boekt in het doorvoeren van juridische hervormingen.

[182] The People's Advocate, 23/10/2023, p. 27, url
[183] LRCM, 04/2023, p. 4, url
[184] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[185] EC, 08/11/2023, p. 25, url
[186] SWP, 04/2022, pp. 1-3, 6, url
[187] International Commission of Jurists, 12/03/2019, url; CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 19, url
[188] Ombudsman, 07/05/2024, p. 42, url

Freedom House vermeldt het in hoofdstuk 1.3. Strijd tegen corruptie besproken ontslag van Muntean als een positief voorbeeld.[189]

Het USDOS schrijft in 2023 en 2024 dat de wet onafhankelijke justitie voorziet, maar dat gerechtelijke onafhankelijkheid een probleem bleef omwille van corruptie en selectieve rechtspraak. Hierbij wordt de wet niet uniform toegepast maar selectief, afhankelijk van politiek aansturen. Media en ngo's zijn nog steeds ongerust over het gebrek aan toegang tot informatie over rechtszaken. Zo heeft de website van het agentschap van Rechtsadministratie van justitie geen zoekfunctie die toestaat zaken op te zoeken.[190]

In oktober 2024 schrijft de EC dat de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van rechters en procureurs in Moldavië verbetert door toedoen van de uitzonderlijke evaluatie van rechters en procureurs in topposities. Zo hebben de rechters van het Hooggerechtshof al een vetting-procedure (zie infra) doorlopen en is die in april en mei 2024 opgestart voor respectievelijk de rechters van de hoven van beroep en de speciale anticorruptie procureurs.[191]

2.3.2. Hervormingen en doorlichtingsprocedures

Sinds 2019 hebben volgens de Raad van Europa verschillende regeringen zich gefocust op hervorming van justitie. Deze hervorming is vooral geïntensifieerd na de verkiezingen van juli 2021. Sindsdien is er een nauwe samenwerking tussen Moldavië en de High Level Working Group van de secretaris-generaal van de Raad van Europa in het opstellen van actieplannen voor deze justitiehervormingen.[192]

In september 2021 is een breed gedragen aanpassing van de Grondwet goedgekeurd die volgens de Raad van Europa leidt tot de depolitisering van justitie en de versterking van haar onafhankelijkheid, aansprakelijkheid en efficiëntie. Het hervormt de Hoge Raad van de Magistratuur waardoor de aanstelling van rechters en hun aansprakelijkheid transparanter worden.[193]

De wet op de Procureur (Openbare Aanklager) is meermaals geamendeerd in de periode 2019-2022. De Venetië Commissie van de Raad van Europa drukte bij de laatste aanpassingen in 2022 zijn goedkeuring uit over de hervorming.[194]

De OECD en de Raad van Europa schrijven respectievelijk in 2024 en in 2023 dat Moldavië een grootschalige hervorming van justitie doorvoert. Onder meer van de Hoge Raad van de Magistratuur, de Hoge Raad van Procureurs, de Procuratuur, het Hooggerechtshof en het Constitutioneel Hof. Moldavië werkt voor deze hervormingen intensief samen met de Venetië Commissie van de Raad van Europa.[195]

In 2023 stelt de EC dat Moldavië ingrijpende hervormingen doorgevoerd heeft op vlak van justitie en dat dit nog steeds lopende is. Zo wordt een actieplan voor 2022 – 2025 verder uitgevoerd. Het ministerie van Justitie vertoont hierbij een effectieve wil om concrete hervormingen door te voeren.[196] De hervormingen zijn onder andere gericht op het herdefiniëren van de bevoegdheden van het Hooggerechtshof en het doorlichten van haar leden, de bevoegdheden van anticorruptie-organen te herformuleren en een extern evaluatiemechanisme voor rechters en procureurs op te richten.[197] In

[189] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[190] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[191] EC, 30/10/2024, p. 27, url
[192] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 20, url
[193] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, pp. 4, 20, url
[194] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, pp. 22-23, url
[195] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 4, url; OECD, 14/03/2024, p. 86, url
[196] EC, 08/11/2023, p. 22, url
[197] Freedom House, 23/05/2023, url

haar rapport van 2024 stelt de EC dat strategische beleidsdocumenten voor hervorming aanwezig zijn en dat hun implementatie lopende en bevredigend is.[198]

Zoals vermeld zette de regering hervormingen in gang om de integriteit en onafhankelijkheid van rechters te bevorderen. Hiertoe is een integriteitsprocedure ingezet waarbij rechters en procureurs doorgelicht worden om het systeem te ontdoen van personen die betrokken waren bij grootschalige corruptiezaken. De regering ondernam reeds stappen om rechters en procureurs te ontslaan die niet aan de eisen voldoen. Daarnaast is in maart 2022 de Independent Evaluation Commission of Pre-Vetting Commission opgericht met nationale en internationale leden die kandidaten voor sleutelposities van de Hoge Raad van de Magistratuur en de Hoge Raad van Procureurs doorlichten op hun geschiktheid. De commissie had december 2022 als deadline om de doorlichting van de kandidaten uit te voeren, maar haalde dit niet waarna ze verschoven is naar juni 2023.[199] Bertelsmann Stiftung schrijft in maart 2024 dat in het meest optimistische scenario dit eind 2024 voltooid zou moeten zijn.[200] Het onderzoeksinstituut Expert Grup schrijft eind 2023 dat er op dat moment nog steeds scepticisme is over de kunde van de Pre-Vetting Commission om objectieve beoordelingen te kunnen uitvoeren.[201]

In 2023 zijn nog twee bijkomende doorlichtingscommissies opgericht. De eerste is de Judge Evaluation Commission, ook vetting commission nr. 2 genoemd, die verantwoordelijk is voor het beoordelen van de geschiktheid van rechters voor het Hooggerechtshof, rechters voor de hoven van beroep en de voorzitters van een rechtbank. De tweede is de Prosecutor Evaluation Commission of vetting commission nr. 3 die hetzelfde doet voor de procureur-generaal en zijn adjuncten en de hoofden van afdelingen van de procuratuur. Tegen eind juni 2024 heeft vetting commission nr. 2 tweeëntwintig kandidaat rechters voor het Hooggerechtshof beoordeeld, waarvan het er negen negatief beoordeelde. De vetting commission nr. 3 voerde er zeven uit waarvan het er vier verwierp.[202]

In de periode 2020 – april 2023 zijn er in Moldavië geen nieuwe rechters benoemd omdat de Hoge Raad van de Magistratuur in die periode niet het vereiste quorum had om dit te doen. In maart-april 2023 zijn er zeven nieuwe leden aangesteld waarvan vier rechters nadat ze doorgelicht waren door de Pre-Vetting Commission waardoor de Hoge Raad opnieuw benoemingen kon uitvoeren, wat ze ook effectief deed. Ondertussen voert de Pre-Vetting Commission nog verder werk uit om kandidaten door te lichten zodat de Hoge Raad haar twaalf leden kan benoemen om voltallig te zijn.[203] In oktober 2024 zijn elf van de twaalf leden van de Hoge Raad aangesteld en de vetting van de laatste is lopende. De Raad voert ondertussen zijn werk uit, zo benoemden ze bijvoorbeeld in maart 2024 twaalf nieuwe districtrechters.[204]

De doorlichting van de leden van de Hoge Raad van de Procureurs verliep langzamer. Op 30 juni 2023 waren zes van de achttien kandidaten goedgekeurd na *pre-vetting*, acht werden geweigerd bij de *pre-vetting* procedure en vier wachtten nog op een beslissing.[205] Op 1 augustus 2023 annuleerde het Hooggerechtshof 21 evaluatiebeslissingen van de Pre-Vetting Commission voor mogelijke leden van de Hoge Raad van de Magistratuur en de Hoge Raad van de Procureurs. De Commission is deze evaluaties dan in september 2023 opnieuw opgestart. In december 2023 oordeelde de Commission dat drie kandidaten voor de Hoge Raad van de Procureurs niet voldeden aan de vereisten.[206] In oktober

[198] EC, 30/10/2024, p. 26, url
[199] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, pp. 4-5, url; LRCM, 18/07/2023, p. 10, url
[200] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 12, url
[201] Expert Grup, 12/12/2023, p. 36, url
[202] Expert Grup, 23/07/2024, pp. 3-40, url
[203] EC, 08/11/2023, p. 21, url; LRCM, 18/07/2023, p. 10, url
[204] Expert Grup, 23/07/2024, p. 38, url; EC, 30/10/2024, p. 26, url
[205] EC, 08/11/2023, p. 21, url; LRCM, 18/07/2023, p. 10, url
[206] LRCM, 18/07/2023, p. 10, url; Comisia Pre-Vetting, 08/12/2023, url

2024 is de Hoge Raad van Procureurs voltallig. Alle leden hebben de vetting doorlopen en zijn officieel aangesteld, waardoor hij terug operationeel is.[207] Op 1 juni 2024 is de nieuwe procureur-generaal officieel aangesteld nadat hij de vetting doorlopen heeft en twee jaar ad-interim werkzaam was.[208]

De Moldavische ombudsman stelt in 2024 dat de aanstelling van nieuwe leden van de Hoge Raad van de Magistratuur en van de Procureurs een belangrijke zaak was die zal bijdragen tot het beëindigen van de stagnatie van de voorgaande periode bij justitie.[209]

Een *shadow report* van enkele onderzoeksinstellingen van juli 2023 schrijft dat de Pre-Vetting Commission soms traag werk levert omwille van procedurele verplichtingen, maar dat dit op zich de lange termijnen van haar doorlichtingen niet kan verklaren. Mede hierdoor kunnen bij sommige toezichtsorganen van justitie niet de nodige leden benoemd worden omdat ze eerst doorgelicht moeten worden. Dit hindert de efficiënte werking van justitie.[210] In oktober 2024 zijn vier speciale colleges voor de selectie, evaluatie en disciplinaire opvolging van rechters en procureurs nog niet samengesteld waardoor de Hoge Raad van de Magistratuur en de Hoge Raad van Procureurs deze functies voorlopig uitvoeren. Tegelijk verklaart de EC dat de aansprakelijkheid van justitie verbeterd moet worden en de disciplinaire opvolging van rechters versterkt moet worden inzake transparantie, objectiviteit en efficiëntie van de procedures.[211]

Er blijft bij de rechters onwil bestaan om de vetting te doorlopen, zo namen in januari 2024 de helft van de rechters van de hoven van beroep in Chisinau ontslag na het opstarten van hun doorlichtingsprocedure.[212]

LRCM voerde in 2023 een bevraging uit van rechters, procureurs en advocaten. Op de vraag of rechters onafhankelijk zijn antwoordde 91 % van de rechters bevestigend, alsook 76 % van de procureurs en 52 % van de advocaten. Dit vormde een positieve evolutie ten aanzien van 2020 toen 84 % van de rechters en 22 % van de advocaten positief antwoordden op deze vraag. Op de vraag of procureurs hun beslissingen nemen zonder externe beïnvloeding antwoordde 62 % van de rechters, 78 % van de procureurs en 33 % van de advocaten bevestigend in 2023. Dit ten opzichte van respectievelijk 49 %, 75 % en 25 % in 2020.[213]

De EC schrijft dat het gerecht gehinderd wordt in zijn werking door langlopende procedures en een hoge werkachterstand. Daarbij was er in 2023 geen noemenswaardige vooruitgang in grootschalige corruptiezaken en enkele al langlopende strafzaken. In 2023 was de achterstand respectievelijk 22.299 en 3.330 zaken in eerste en tweede aanleg.[214] In 2024 bedroeg de gemiddelde doorlooptijd van administratieve rechtszaken 544 dagen. Het verwerkingspercentage van nieuwe zaken ten aanzien van afgewerkte zaken bedroeg in 2024 75% voor administratieve rechtszaken en 106% voor strafzaken.[215]

Ook Freedom House rapporteert dat correcte rechtsgang in Moldavië gebrekkig gerespecteerd wordt. Processen slepen vaak lang aan en rechters hebben vaak een zware werklast. Volgens Freedom House zoeken Moldaviërs soms snellere rechtsgang via het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.[216]

[207] EC, 30/10/2024, p. 26, url; Expert Grup, 23/07/2024, p. 6, url
[208] EC, 30/10/2024, p. 27, url; Expert Grup, 23/07/2024, p. 40, url
[209] Ombudsman, 07/05/2024, p. 42, url
[210] LRCM, 18/07/2023, pp. 10-11, url
[211] EC, 30/10/2024, pp. 27, 28, url; Expert Grup, 23/07/2024, pp. 7, 45, url
[212] EC, 30/10/2024, p. 27, url; Expert Grup, 23/07/2024, p. 40, url
[213] LRCM, 12/07/2023, pp. 5-6, url
[214] EC, 08/11/2023, p. 26, url
[215] EC, 30/10/2024, p. 29, url
[216] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url

Het IMF schrijft in 2023 dat de zware werklast van rechters een efficiënte rechtsgang in de weg staat. Daarnaast blijven er problemen aanwezig om rechtstoegang te verzekeren voor iedereen. Zo is er bijvoorbeeld een tekort aan specialisten binnen justitie om zaken te behandelen waarin kinderen betrokken zijn. Daarnaast vermeldt het IMF dat personen met een mentale of lichamelijke beperking moeilijkheden kunnen kennen met rechtstoegang omdat er weinig gespecialiseerde juridische bijstand beschikbaar is. Ook Roma ondervinden moeilijkheden om gehoor te vinden bij het gerecht.[217]

2.3.3. Corruptie

De Raad van Europa schrijft in 2023 dat corruptie aanwezig blijft, waaronder in justitie. De Raad schrijft inzake corruptiepreventie dat de Grondwetsaanpassingen van september 2021 geleid hebben tot verbeteringen in de samenstelling van de Hoge Raad van de Magistratuur. Daarnaast heeft de National Integrity Authority bijkomende financiële middelen gekregen in 2021 en zijn de bevoegdheden van de autoriteit versterkt om de bezittingen en belangen van parlementariërs, rechters en procureurs te controleren. Dit leidde in de praktijk al tot administratieve straffen en waar nodig tot strafrechtelijke doorverwijzing.[218]

De EC schrijft in 2023 dat er de voorgaande jaren verbeteringen aangebracht zijn inzake onafhankelijkheid en objectiviteit in het systeem van het automatisch toebedelen van rechtszaken. Om manipulatie van het automatisch systeem te voorkomen moet de voorzitter wel proactief de toebedeling kunnen monitoren en publiek communiceren over eventuele uitzonderingen.[219]

Het IMF meldt in 2023 dat justitie in Moldavië door de bevolking gezien wordt als een corrupt en repressief systeem dat inefficiënt is in het beschermen van de belangen van burgers. Volgens IMF kan justitie nog steeds kwetsbaar zijn voor inmenging door de wetgevende en uitvoerende macht.[220]

Er zijn tal van meldingen dat rechters rechtszaken in verband met welstellende en/of invloedrijke personen eindeloos rekken en uitstellen. Er wordt verondersteld dat dit veroorzaakt wordt door persoonlijke corruptie, aldus USDOS. Het systeem van automatische toebedeling van rechtszaken moet mee helpen om deze praktijk uit te roeien.[221]

In haar rapport van 8 november 2023 schrijft de EC dat het systeem om schendingen van de integriteitsregels door rechters vast te stellen meer efficiënt, objectief, eenduidig en geloofwaardig gemaakt moet worden.[222]

De Bertelsmann Stiftung schrijft in 2024 dat sinds het aantreden van de PAS-regering de politieke druk op rechters wat verminderd is, maar dat ze nog steeds vatbaar zijn voor corruptie en volgzaamheid. Hervormingen zijn nog steeds nodig, maar lopende. Binnen justitie blijft er een sterke onwil bestaan om wantoestanden uit het verleden aan het licht te brengen en te bestraffen. Ondanks inspanningen van de PAS-regering om dit aan te pakken blijven een aantal actoren binnen justitie elkaar toedekken. Het gaat hier vooral over functionarissen met banden met de vorige regering.[223]

[217] IMF, 02/2023, p. 35, url
[218] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 5, url
[219] EC, 08/11/2023, p. 25, url
[220] IMF, 02/2023, p. 35, url
[221] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[222] EC, 08/11/2023, p. 25, url
[223] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, pp. 11-12, url

2.4. Systeem van daadwerkelijke rechtsmiddelen tegen schending van rechten en vrijheden zoals neergelegd in het EVRM, BUPO-verdrag en anti-folterverdrag

2.4.1. Beroepsmogelijkheden

In Moldavië heeft eenieder het recht om beroep aan te tekenen tegen gerechtelijke beslissingen die hem betreffen. Het USDOS schrijft dat klachten over mensenrechtenschendingen zelden onderzocht worden. Wanneer rechtbanken in dergelijke zaken een vonnis vellen dan zijn de straffen veelal beperkt en voorwaardelijk. Wanneer slachtoffers alle beroepsmogelijkheden in Moldavië uitgeput hebben kunnen ze een klacht indienen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).[224]

In 2022 waren er 1.038 beroepen tegen Moldavië hangende bij het EHRM. In 2021 velde het Hof 68 vonnissen tegen Moldavië waarbij het 69 schendingen van de Europees Conventie van de Rechten van de Mens vaststelde. Sinds 1997, toen de eerste klacht tegen Moldavië ingediend is, velde het EHRM 568 vonnissen tegen Moldavië en legde het straffen op ten bedrage van 22 miljoen euro.[225] De EC schrijft dat er in juni 2023 nog 1.048 zaken hangende waren bij het EHRM. In de periode januari – oktober 2023 velde het Hof vonnissen in 24 zaken voor 31 applicaties. Hierbij stelde het in 23 zaken schendingen van de Conventie vast. Het betrof voornamelijk schendingen van het recht op respect voor het private en familieleven, recht op een eerlijk proces, het recht op vrijheid en veiligheid en het verbod op foltering. In de periode januari-juni 2023 zijn er 578 nieuwe verzoeken ingediend bij het Hof.[226] In 2024 waren er op 1 september 2024 nog 1.154 zaken hangende bij het Hof. In de periode juli 2023 - september 2024 zijn er 608 nieuwe zaken aangespannen bij het Hof. In dezelfde periode velde het Hof 19 vonnissen waarin het 19 schendingen van de Conventie vaststelde. In oktober 2024 staan 26 zaken onder speciaal toezicht omdat ze een systematisch probleem aanduiden, het gaat hier over de volgende thema's: slechte detentieomstandigheden, mishandeling in politiedetentie en gebrek aan bescherming bij huiselijk geweld. De meest frequente schendingen betreffen het recht op respect voor een privéleven, op een eerlijk proces, eigendomsrechten, recht op veiligheid en vrijheid, onmenselijke detentieomstandigheden en onmenselijke behandeling.[227]

LRCM voerde in 2023 een bevraging uit van rechters, procureurs en advocaten. Op de vraag of er een uniforme rechtspraak bestaat tussen de verschillende hoven van beroep antwoordden 26 % van de rechters, 29 % van de procureurs en 14 % van de advocaten bevestigend. Volgens LRCM illustreert dit dat andere actoren in de juridische procedure slechts een laag vertrouwen hebben in de hoven van beroep. In dezelfde bevraging verklaarden de drie categorieën dat de hoven van beroep van alle rechtbanken het meest vatbaar waren voor corruptie.[228]

2.4.2. Juridische bijstand in de gewone rechtsgang

In Moldavië bestaat de National Council for State Guaranteed Legal Aid die instaat voor gratis juridische bijstand voor bepaalde categorieën van burgers volgens de bepalingen van de Wet op Overheid Gegarandeerde Wetsbijstand van 2007. De Council heeft vier afdelingen: Chişinău, Balti, Cahul en Comrat. In de periode 2017 - 2022 deden jaarlijks gemiddeld zo'n 50.000 personen beroep

[224] USDOS, 30/03/2023, url
[225] USDOS, 30/03/2023, url
[226] EC, 08/11/2023, p. 31, url
[227] EC, 30/10/2024, p. 33, url; LRCM (Goinic D., Gribincea V.), 26/01/2024, p. 2, url
[228] LRCM, 12/07/2023, pp. 12, url

op effectieve juridische bijstand via dit systeem. De voornaamste groepen die een beroep kunnen doen op deze vorm van gratis juridische bijstand zijn[229]:

-Personen betrokken in een strafrechtelijke, burgerlijke, of administratieve rechtszaak die niet voldoende financiële middelen hebben om die juridische bijstand te betalen.

-Personen die gearresteerd zijn in het kader van een strafrechtelijke of misdrijfzaak.

-Minderjarige kinderen die het slachtoffer zijn van een misdrijf.

-Volwassen slachtoffers die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld of een seksueel misdrijf.

De personen die een beroep kunnen doen op de gratis juridische bijstand kunnen zelf hun advocaat kiezen uit een lijst die beschikbaar is bij de Council for State Guaranteed Legal Aid, maar de Council neemt hierover de uiteindelijke beslissing.[230]

Een persoon die recht heeft op de door de overheid gegarandeerde rechtsbijstand kan dit doen voor primaire rechtsbijstand, waarbij enkel een consultatie nodig is, of voor gekwalificeerde bijstand, wanneer er een tussenkomst is in een rechtszaak. Primaire rechtsbijstand wordt voorzien door een netwerk van de zogenaamde *paralegals* (Zie: 2.5) of door advocaten, de gekwalificeerde bijstand enkel door geregistreerde advocaten.[231]

De EC schrijft in oktober 2024 dat er geregeld klachten zijn over procedurele deadlines en de slechte kwaliteit van de gratis juridische bijstand.[232] USODS schrijft over de gratis juridische bijstand dat die wettelijk gegarandeerd wordt door de overheid, maar dat die laatste traag is in het betalen van deze juridische dienstverlening. Hierdoor kunnen personen die er gebruik van maken niet altijd kwalitatieve bijstand verkrijgen.[233]

Een rapport van 2022 van het door het USDOS gesubsidieerde Millennium DPI Partners, een organisatie die zich inzet voor rechtstoegang, identificeert verschillende goede praktijken rond rechtstoegang voor kwetsbare groepen in Moldavië. Dit zijn onder meer mobiele teams voor juridische bijstand van 55-plussers in afgelegen gebieden die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld en mobiele teams voor etnische Roma. Een ander voorbeeld is het oprichten van een gemeenschapsadvocaat in het district Dubasari gefinancierd door het districtsbudget. Verder zijn er verschillende assistentie- en opvangcentra voor slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld en mensenhandel die ook juridische bijstand voorzien.[234]

2.5. Bijkomende toegangsmogelijkheden tot bescherming

In Moldavië kan men een beroep doen op het systeem van *paralegals*. Dit zijn personen die primaire rechtsbijstand verlenen. Men kan bij hen terecht voor advies, maar ze treden zelf niet rechtstreeks op in een rechtszaak. Een aantal *paralegals* werken via het Council for State Guaranteed Legal Aid, maar dat geldt niet voor al de *paralegals*. Sommige *paralegals* zijn voornamelijk actief binnen een bepaalde regio, terwijl andere niet regiogebonden zijn, maar eerder gespecialiseerd in een specifiek expertiseterrein. *Paralegals* die voor de Council werken richten zich vaak op specifieke zwakkere

[229] IPN, 06/03/2021, url; UNFPA, 07/08/2023, pp. 189, 196, url; Informational Portal on the Justice Sector, s.d., url; Informational Portal on the Justice Sector, 18/07/2021, url; UNDP, 06/09/2021, url
[230] IPN, 06/03/2021, url; Informational Portal on the Justice Sector, 18/07/2021, url
[231] IPN, 06/03/2021, url; UNFPA, 07/08/2023, pp. 189, 196, url; Informational Portal on the Justice Sector, s.d., url
[232] EC, 30/10/2024, p. 40, url
[233] USDOS, 30/03/2023, url
[234] Millenium DPI Partners, 20/09/2022, pp. 11-14, 19-26, url

sociale groepen. De Council werkt hierbij veelal met personen afkomstig uit de betreffende doelgroep die ze dan opleiden om primaire juridische bijstand te kunnen verlenen.[235]

In Moldavië bestaan er verschillende telefonische hulplijnen waar specifieke doelgroepen terechtkunnen voor juridisch advies en bescherming. Deze zijn onder meer: een hulplijn voor mindervaliden (0 8001 0808), een hulplijn voor vrouwen en meisjes opgericht door La Strada Moldova (0 8008 8008) en een hulplijn voor minderjarigen (116 111).[236]

Daarnaast kunnen Moldavische burgers ook beroep doen op een aantal ngo's voor primaire of gekwalificeerde juridische bijstand. Niet alle ngo's kunnen in gekwalificeerde bijstand voorzien, dit hangt af van de missie en objectieven van de organisatie zelf. Veelal verlenen ze de bijstand gratis en zijn ze gespecialiseerd in een specifiek thema zoals bijvoorbeeld kinderrechten, slachtoffers van mensenhandel of huiselijk geweld. De door het USDOS gesubsidieerde website Informational Portal on the Justice Sector geeft een overzicht van een aantal ngo's die vrije juridische bijstand verlenen. In het online bestand staan een 47-tal ngo's opgesomd.[237]

De instelling van de People's Advocate (ombudsman) is samen met de People's Advocate for Child's Right de centrale instelling voor het beschermen en bevorderen van mensenrechten. Beide hebben een "A" beoordeling van de Global Alliance of National Human Rights Institutions. De instellingen worden gefinancierd door het staatsbudget en kunnen aan het parlement bijkomende middelen vragen indien nodig. Een speciale parlementaire commissie verkiest de People's Advocate en de People's Advocate for Child's Right. Ze zijn onafhankelijk en genieten beide immuniteit evenals hun adjuncten. Medewerkers van de twee instellingen genieten onschendbaarheid bij het uitvoeren van hun functie.[238] De ombudsman kan onder meer klachten van burgers ontvangen en de autoriteiten via aanbevelingen aansporen eventuele schendingen van mensenrechten recht te zetten. Daarnaast kan de ombudsman ook zelf zaken indienen bij rechtbanken. Een wetswijziging van augustus 2023 versterkte de onafhankelijkheid van de ombudsman en gaf hem de bijkomende bevoegdheid om klachten van juridische personen te onderzoeken. In 2022 ontving de ombudsman 996 klachten en formuleerde hij 63 aanbevelingen. Van deze aanbevelingen waren er tegen eind 2023 vijf volledig geïmplementeerd en 14 deels geïmplementeerd. In 2023 ontving hij 1.043 klachten en formuleerde hij 83 aanbevelingen waarvan er eind augustus 2023 elf geïmplementeerd zijn. De ombudsman onderzocht in 2023 zo'n 287 klachten waarbij hij in 61 gevallen rechtsschendingen vaststelde, in 118 gevallen geen rechtsschendingen vaststelde en er 57 nog lopende zijn.[239]

De European Commission against Discrimination and Intollerance (ECRI) uit in november 2024 zijn tevredenheid over de efficiëntie van het werk van de ombudsman. Tegelijkertijd is ECRI ongerust over de ontoereikendheid van de financiële middelen en het personeel van de ombudsman om al zijn functies ten volle te kunnen uitvoeren.[240]

De Afdeling voor de Preventie van Foltering van de ombudsman kan onaangekondigde bezoeken en onderzoeken opstarten van plaatsen waar gedetineerden vastgehouden worden, wat ze ook effectief doen. In 2022 stuurde de Afdeling twintig rapporten van bezoeken aan de regering met 400 aanbevelingen. Daarnaast voert ze ook proactief onderzoek uit naar zaken van mishandeling en is ze

[235] Informational Portal on the Justice Sector, s.d., url; Informational Portal on the Justice Sector, 16/12/2021, url; Informational Portal on the Justice Sector, 18/07/2021, url
[236] Millenium DPI Partners, 20/09/2022, pp. 16-17, url
[237] Informational Portal on the Justice Sector, s.d., url
[238] EC, 08/11/2023, p. 31, url; Ombudsman, 07/05/2024, p. 11, url
[239] USDOS, 22/04/2024, url; EC, 30/10/2024, p. 34, url; Ombudsman, 07/05/2024, p. 11, url
[240] ECRI, 12/11/2024, p. 8, url

zo betrokken bij de onderzoeken van enkele geruchtmakende zaken waaronder die van een man die onder onduidelijke omstandigheden stierf in de gevangenis.[241]

De Equality Council is een onafhankelijke instelling die rapporteert aan het parlement en die als doelstelling heeft om discriminatie te voorkomen en te bestrijden en om gelijkheid en diversiteit te promoten. In februari 2023 is haar capaciteit door een wetswijzing verder versterkt. De leden van de Council kunnen niet wettelijk vervolgd worden voor de meningen die ze uiten of de bevoegdheden die ze uitoefenen in hun wettelijke functie. De Council heeft het gezag om daden van het aanzetten tot discriminatie te identificeren, maar het kan geen individueel advies, steun of bijstand leveren aan slachtoffers van discriminatie of intolerantie. De Council kan dit enkel in een administratieve procedure, terwijl de politie deze bevoegdheid heeft voor een misdrijfprocedure. Een *shadow report* van enkele onderzoeksinstellingen van juli 2023 uit zijn ongerustheid dat deze opsplitsing van procedures verwarrend kan zijn voor slachtoffers.[242] USDOS merkt hierbij op dat de Council wel klachten kan doorlichten en bindende adviezen formuleren, maar dat het geen bevoegdheid heeft om de adviezen af te dwingen.[243] Een rapport van de Raad van Europa van 2023 vermeldt dat het Equality Council een van de meest efficiënte instellingen is om discriminatie aan te klagen in Moldavië. De Council heeft het vertrouwen van burgers en advocaten die specifiek werken op discriminatiezaken.[244] In 2023 ontving de Council 261 klachten tegenover 271 in 2022 en 312 in 2021. In 2022 formuleerde het 216 adviezen.[245]

ECRI stelt in 2024 tevreden te zijn over het werk van de Equality Council en de impact ervan. Tegelijk schrijft ECRI dat de Council te kampen heeft met een personeelstekort.[246]

Er bestaat de wettelijke mogelijkheid om een bemiddelingsprocedure op te starten voor civiele en strafrechtelijke geschillen. Volgens de EC wordt er in minder dan 1 % van de geschillen gebruik van gemaakt. De EC roept de autoriteiten dan ook op om de mogelijkheid meer onder de aandacht te brengen. Een wetswijziging van 2023 voegt bemiddeling toe aan het systeem van kosteloze juridische bijstand waardoor er meer categorieën een beroep op bemiddeling kunnen doen.[247]

2.6. Detentieomstandigheden

Er zijn 18 gevangenissen in Moldavië die in januari 2023 zo'n 6.084 gevangenen telden. De gevangenissen dateren allen van de Sovjetperiode en zijn allemaal overbevolkt. Volgens de EC heersen er in de gevangenissen mensonwaardige leefomstandigheden, is er onvoldoende toegang tot medische zorg en is er onvoldoende toezicht op gevallen van mogelijke mishandeling en/of foltering. Nog volgens de EC zijn er in 2022 – 2023 geen wetgevende initiatieven op touw gezet om deze situatie aan te pakken.[248] In december 2023 zijn er wel amendementen aan de Strafwet aangenomen die gedetineerden betere klachtprocedures verschaft en die de strafprocesrechten verbeterd voor personen die mishandeling en/of foltering ondergingen. Op 30 augustus 2024 keurde het ministerie van Justitie dan weer een actieplan goed om de detentiestandaarden in lijn te brengen met de Europese en om criminele subculturen binnen de gevangenissen te bestrijden. Het actieplan geldt voor de periode 2024-2027.[249]

[241] EC, 08/11/2023, p. 32, url
[242] EC, 08/11/2023, p. 39, url; LRCM, 18/07/2023, p. 23, url; ECRI, 12/11/2024, p. 7, url
[243] USDOS, 30/03/2023, url
[244] CoE, 07/2023, pp. 28-29 url
[245] Equality Council, 29/05/2023, url; EC, 30/10/2024, p. 33, url
[246] ECRI, 12/11/2024, p. 8, url
[247] USDOS, 30/03/2023, url; EC, 30/10/2024, p. 29, url
[248] EC, 08/11/2023, p. 32, url
[249] EC, 30/10/2024, p. 35, url

De Raad van Europa schrijft in 2023 dat er verschillende bezorgdheden zijn over de detentieomstandigheden in Moldavië. Dit betreft specifiek het bestaan van een eigen subcultuur in gevangenissen die leidt tot geweld tussen gevangenen onderling en het vernederen van gevangenen die laag op de sociale ladder van de subcultuur staan. Daarnaast is er ook een systematisch probleem van personeelstekorten. Verder zijn er meldingen van ondermaatse gevangenisinfrastructuur en medische voorzieningen voor gevangenen.[250] De EC vermeldt aanvullend in oktober 2024 dat Moldavië door het EHRM meermaals veroordeeld is voor onmenselijke detentieomstandigheden in gevangenissen. Ook recent, wat wijst op een gebrek aan gedegen oplossingen. EC merkt daarbij op dat Moldavië een van de hoogste detentieratio's van Europa heeft, 242 gevangenen per 100.000 inwoners.[251]

De omstandigheden in de gevangenissen zijn hard, aldus USDOS in 2024. Er is sprake van overbevolking, personeelstekort, gebrekkig sanitair en ontoereikende medische zorg. Het personeelstekort leidt er toe dat men rekent op informele hiërarchieën om de orde te bewaren, vaak via geweld.[252]

De Bertelsmann Stiftung schrijft in 2024 dat de detentieomstandigheden in Moldavië pover zijn. Zo hebben gedetineerden slechts beperkte toegang tot medische zorgen en doen er zich gevallen van foltering en fysiek geweld voor om gedetineerden discipline bij te brengen. Het aantal meldingen over dergelijke mishandelingen neemt sinds 2019 geleidelijk af. Daarnaast kampen gevangenissen met personeelsgebrek, wat het moeilijk maakt om de veiligheid van gedetineerden te verzekeren.[253]

USDOS vermeldt in 2023 en 2024 dat er meldingen zijn van gevallen van foltering en vernederende behandeling, voornamelijk in detentieplaatsen en plaatsen van voorhechtenis. Volgens USDOS heerst hierbij tot heden straffeloosheid maar hebben de autoriteiten sinds 2022 een toenemend aantal strafzaken geopend inzake aantijgingen over foltering en vernederende behandeling. Volgens de Moldavische procureur-generaal komt dit door een goede opvolging van een instructie van hem die oplegt dat bij alle klachten over mishandeling automatisch een strafonderzoek geopend moet worden.[254]

De Moldavische ombudsman schrijft in 2023 dat er in gevangenissen in de republiek ernstige problemen zijn met een gebrek aan veiligheid voor cipiers en gevangenen, er overbevolking heerst, de algemene levensomstandigheden er ondermaats zijn, er een criminele subcultuur heerst en er een gebrek is aan medische voorzieningen. Daarnaast ondergaan gevangenen die behoren tot kwetsbare groepen geweld en intimidatie vanwege andere medegevangenen en is er in het algemeen een toename van het geweld tussen gevangenen en het aantal hongerstakingen.[255] De ombudsman voegt er nog aan toe dat er duidelijke indicaties zijn dat niet alle lichamelijke letsels door toedoen van geweld, door medegevangenen of cipiers, geregistreerd en opgevolgd worden door de medische staf van gevangenissen.[256] In 2024 vermeldt de ombudsman dat de situatie ongewijzigd is sinds zijn rapport van 2023. Hij voegt er aan toe dat vaak vermelde problemen het gebrek aan medische zorg in detentie zijn en incidenten van fysieke en verbale mishandeling door gevangenispersoneel. De ombudsman schrijft verder dat de vermelde probleempunten een systematisch karakter hebben en dat de bevoegde autoriteiten er niet in geslaagd zijn om deze met duidelijke acties aan te pakken.[257]

[250] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 31, url
[251] EC, 30/10/2024, p. 35, url
[252] USDOS, 22/04/2024, url
[253] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, pp. 13-14, url
[254] USDOS, 30/03/2023, url; EC, 08/11/2023, p. 26, url; USDOS, 22/04/2024, url
[255] The People's Advocate, 23/10/2023, pp. 65, 67, url
[256] The People's Advocate, 23/10/2023, pp. 12-13, url
[257] Ombudsman, 07/05/2024, pp. 55-57, 111, url

De Ombudsman bezocht in 2022 twee gevangenissen in Moldavië en concludeerde dat de detentieomstandigheden er telkens onmenselijk waren. Voorziene renovatiewerken aan bestaande gevangenissen en de geplande bouw van een nieuwe raken ondertussen niet van de grond.[258] In 2023 voerde de ombudsman 28 preventieve en monitoringsbezoeken aan detentieplaatsen uit. De ombudsman stelde hierbij een zekere mate van onwil vast vanwege de bevoegde autoriteiten om rekening te houden met zijn voorgaande aanbevelingen.[259]

Het Comité ter Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestraffing van de Raad van Europa voerde in december 2022 ad-hoc-bezoeken uit aan drie Moldavische gevangenissen. Tijdens het bezoek ontving het Comité bijna geen getuigenissen over slechte behandeling van gevangenen door cipiers vast. Wel was er sprake van geweld tussen gevangenen. Er waren tal van meldingen dat informele gevangenenleiders een sfeer van intimidatie en geweld creëerden en dat de autoriteiten hier weinig tegen ondernamen. Het Comité ziet als mogelijke oorzaken hiervan het chronisch personeelstekort in gevangenissen, de manier waarop informele gevangenenleiders gebruikt worden om de orde te bewaren in gevangenissen en het gebruik van grote slaapzalen in plaats van kleinere cellen. Het Comité merkte ook op dat er nog steeds sprake is van overbevolking van de gevangenissen en dat die in het algemeen in een zeer slechte staat verkeren. Tenslotte stelde het Comité vast dat de gevangenisinstellingen inspanningen leverden om medische zorgen voor de gevangenen te voorzien, maar dat ze hierbij gehinderd worden door een tekort aan personeel.[260] EC merkt in oktober 2024 op dat loonsverhogingen van gevangenispersoneel het personeelstekort moeten helpen aanpakken.[261]

Promo-Lex schrijft in 2022 dat de interne controleorganen van het gevangeniswezen inefficiënt zijn en dat externe controleorganen vaak niet de moed hebben om het gevangeniswezen aansprakelijk te stellen ten aanzien van hun verplichtingen.[262]

3. Specifieke situaties

3.1. Roma

3.1.1. Wettelijk kader voor de bescherming en integratie van Roma

De Grondwet garandeert verschillende fundamentele mensenrechten. Artikel 16 van de Grondwet stelt dat alle burgers van de Republiek Moldavië gelijk zijn voor de wet ongeacht hun ras, nationaliteit, etnie, taal, religie, geslacht, opinie, politieke voorkeur of sociale afkomst.[263]

De Moldavische wetgeving voldoet grotendeels aan het EU-acquis wat betreft non-discriminatie en gelijkheid. Haatmisdrijven zijn opgenomen als strafbaar feit in de Strafwet. Wetswijzigingen in de Strafwet en het wetboek inzake overtredingen, goedgekeurd in mei 2022, zorgen ervoor dat aanzetten tot discriminatie en geweld, geïnspireerd door haat, strafbaar zijn. Verder zijn er strengere straffen voor misdrijven die zijn ingegeven door vooroordelen of stereotypes over ras, kleur, etnie, nationale

[258] The People's Advocate, 23/10/2023, pp. 65, 67, 69, url; CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 31, url
[259] Ombudsman, 07/05/2024, pp. 102, 104, url
[260] CoE - CPT, 13/09/2023, pp. 3-4, url
[261] EC, 30/10/2024, p. 35, url
[262] Promo-Lex, 30/11/2022, p. 29, url
[263] Constitutional Court of the Republic of Moldova, 29/07/1994 (laatste amendementen op 14/04/2022), url

origine, sociale achtergrond, staatsburgerschap, enzovoort.[264] Sinds april 2022 is haatspraak opgenomen in de Strafwet. Roma-vertegenwoordigers zijn vragende partij om een definitie van anti-Roma-racisme in de wetgeving op te nemen als een specifieke vorm van racisme.[265]

ECRI stelt in 2024 en Promo-Lex in 2023 dat het toepassen van wetgeving inzake haatspraak een moeizaam proces blijft. Dit mede door inconsistente terminologie en definities in de wetgeving. Sinds een wetswijziging van 2022 kunnen politieagenten rechtstreeks ingrijpen bij gevallen van haatspraak, maar deze hebben te weinig expertise hierrond wat de implementatie van de wetgeving verder bemoeilijkt.[266]

De Interethnic Relations Agency (IRA) is bevoegd voor de bevordering van relaties met nationale minderheden en maakt deel uit van een nationale strategie ter versterking van interetnische relaties voor de periode 2017-2027.[267] Sinds 2020 heeft de eerste minister een adviseur over mensenrechten en interetnische relaties.[268]

De Moldavische autoriteiten hebben sinds 2011 verschillende nationale programma's met bijbehorend actieplan voor de integratie van Roma goedgekeurd.[269] In augustus 2022 keuren de autoriteiten een nieuw programma goed ter ondersteuning van de Roma-bevolking voor de periode 2022-2025. Hiermee willen de autoriteiten ervoor zorgen dat Roma beter kunnen deelnemen aan het sociale en politieke leven in Moldavië. Het document bevat maatregelen om de tewerkstelling van Roma aan te moedigen, inclusief in de publieke sector. Daarnaast beoogt het programma verzekerde toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en andere openbare diensten, zonder discriminatie. Andere doelstellingen hebben te maken met het versterken van de status van Roma-bemiddelaars zodat deze de Roma-gemeenschap beter kunnen ondersteunen, informeren, begeleiden, enzovoort.[270] De EC maant Moldavië aan om het programma ter ondersteuning van de Roma-bevolking voor de periode 2022-2025 te implementeren op alle bestuurlijke niveaus.[271] De Raad van Europa vraagt de autoriteiten om een duurzame financiering van dit programma te garanderen, de implementatie ervan regelmatig te evalueren en hierbij Roma-vertegenwoordigers te betrekken. Een van de positiefste verwezenlijkingen van deze actieplannen, volgens het adviescomité van de Raad van Europa, is de introductie van Roma-bemiddelaars. Zij werken samen met de lokale autoriteiten, onderwijs- en gezondheidsinstellingen om de integratie van de Roma-gemeenschap te bevorderen.[272] In 2024 merkt het Comité voor de Eliminatie van Raciale Discriminatie van de Verenigde Naties (United Nations Committee on the Elimination of Racial Discrimination, CERD) op dat het programma onvoldoende middelen ontvangt van de overheid en dat het niet alle aanbevelingen van lokale en internationale actoren behandelt.[273]

Ook de European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) verklaart dat bovenvermeld actieplan onvoldoende fondsen verkrijgt om het te kunnen uitvoeren op het lokale niveau. Betreffende een voorgaande Action Plan in Support of the Roma Population dat liep van 2016 tot 2020 stelt ECRI dat dit eveneens ondergefinancierd was en dat een groot deel van de activiteiten slechts gedeeltelijk geïmplementeerd zijn.[274]

[264] EC, 08/11/2023, p. 39, url; USDOS, 30/03/2023, p. 38, url
[265] CoE, 18/10/2023, pp. 23-24, url
[266] Promo-Lex, 12/12/2023, p. 31, url; ECRI, 12/11/2024, p. 18, url
[267] EC, 08/11/2023, p. 43, url
[268] CoE, 18/10/2023, p. 12, url
[269] CoE, 18/10/2023, p. 16, url
[270] Government of the Republic of Moldova, 03/08/2022, url
[271] EC, 08/11/2023, pp. 6, 31, url
[272] CoE, 18/10/2023, pp. 5, 17, url
[273] CERD, 23/05/2024, p. 7, url
[274] ECRI, 12/11/2024, pp. 23-24, url

3.1.2. Positie in de maatschappij

Volgens de recentste volkstelling van 2014 zijn Roma in Moldavië met 9.000 personen,[275] goed voor 0,3 % van de totale bevolking.[276] Een Duits ontwikkelingsagentschap, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, heeft de Roma-gemeenschap in 2021 in kaart gebracht en telt in totaal 27.900 Roma.[277] Een nieuwe volkstelling is gepland in 2024.[278] De Roma zijn in Moldavië erkent als een kwetsbare groep.[279]

Vooral in landelijke gebieden registeren Roma de geboorte van hun kind niet altijd waardoor zij hindernissen ondervinden in de toegang tot openbare diensten, waaronder onderwijs.[280] Roma-gezinnen, inclusief deze met gezinsleden met een handicap, ontvangen sociale bijstand. Kinderbijslag is voor Roma een belangrijke bron van inkomsten.[281] Slechts een beperkt aantal Roma heeft recht op socialezekerheidsuitkeringen. Dit is het gevolg van langdurige werkloosheid in combinatie met een meerderheid van de Roma-gemeenschap die niet officieel is tewerkgesteld.[282]

CERD vermeldt in 2024 dat Roma in Moldavië nog steeds discriminatie ondervinden in de toegang tot gezondheidszorg, huisvesting, educatie en tewerkstelling.[283] Expert Grup stelt in 2024 dat de Roma in Moldavië de meest achtergestelde minderheidsgroep zijn.[284]

ECRI schrijft in een rapport van november 2024 dat volgens de door hen verzamelde informatie de Roma in Moldavië nog steeds geconfronteerd worden met de onderling verbonden problemen van armoede, discriminatie en stigmatisering. Volgens een bevraging van 2020 voelen 48 % van de Roma zich gediscrimineerd inzake tewerkstelling, 41 % bij gezondheidszorg en 31 % bij toegang tot publieke dienstverlening.[285]

ECRI ziet daarnaast enige verbetering in de maatschappelijke perceptie van Roma. Zo verklaarde bij een bevraging over anti-Roma vooroordelen van 2021 21 % van de respondenten dat ze de Roma als "dieven" beschouwde, een daling ten aanzien van de 31 % in 2018. In 2021 verklaarde 22 % verklaarde dat ze Roma als "leugenaars" beschouwen, ten aanzien van 36 % in 2018 en in 2021 verklaarde 12 % dat ze de Roma als "lui" beschouwen ten aanzien van 30 % in 2018.[286]

Een adviescomité van de Raad van Europa dat toeziet op de implementatie van het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden publiceert in oktober 2023 een evaluatierapport over Moldavië. Hierin is opgenomen dat stigmatisering en stereotypering wijdverspreid blijven, zowel in de maatschappij als bij overheidsafgevaardigden, waardoor een discriminerende houding tegenover Roma en andere minderheden wordt aangewakkerd. Roma-vertegenwoordigers zijn bezorgd over aanhoudende vooroordelen over Roma die bijdragen tot haatspraak. Nog volgens het adviescomité blijft het voor Roma moeilijk om te rekenen op gelijke rechten en toegang tot basisdiensten, vooral op het gebied van onderwijs, tewerkstelling en huisvesting. Roma voelen zich volgens dezelfde bron gediscrimineerd in alle aspecten van het leven, voornamelijk tijdens hun contact met ambtenaren, in

[275] USDOS, 30/03/2023, p. 39, url
[276] CoE, 18/10/2023, p. 9, url
[277] USDOS, 30/03/2023, p. 39, url
[278] CoE, 18/10/2023, p. 10, url
[279] ECRI, 12/11/2024, p. 23, url
[280] USDOS, 30/03/2023, p. 39, url; USDOS, 22/04/2024, url
[281] EC, 08/11/2023, p. 44, url
[282] EC, 08/11/2023, p. 44, url
[283] CERD, 23/05/2024, p. 7, url
[284] Expert Grup, 23/07/2024, p. 56, url
[285] ECRI, 12/11/2024, p. 23, url
[286] ECRI, 12/11/2024, p. 23, url

de gezondheidszorg of op het werk.[287] Ook de EC merkt op dat Roma in het bijzonder met racisme en discriminatie geconfronteerd worden, inclusief op de arbeidsmarkt.[288]

Over discriminatie op grond van ras en intolerantie schrijft het adviescomité van de Raad van Europa verder dat de Moldavische maatschappij doorgaans tolerant is en dat er enkele racistische incidenten zijn gerapporteerd. Het gaat onder meer over enkele fysieke aanvallen op Roma en een aparte behandeling van Roma-vluchtelingen uit Oekraïne. Het adviescomité vermeldt een situatie van straatgeweld in een Roma-buurt in Otaci, waarop de autoriteiten volgens Roma-vertegenwoordigers onvoldoende hebben gereageerd. Het adviescomité roept op om dit op systematische wijze te voorkomen, veroordelen en bestraffen.[289] ECRI schrijft in 2024 dat er meldingen zijn van gewelddadige aanvallen tegen Roma en dat de ordediensten dit niet altijd adequaat opvolgen. ECRI geeft geen duiding over het aantal van dergelijke incidenten.[290]

De USDOS-mensenrechtenrapporten van 2023 en 2024 stellen dat Roma een van de kwetsbaarste minderheidsgroepen in het land blijven en een groter risico lopen op uitsluiting, ondervertegenwoordiging in de politieke besluitvorming, ongeletterdheid en sociale vooroordelen. Roma zijn over het algemeen lager opgeleid, hebben een beperkte toegang tot de gezondheidszorg en kennen hogere werkloosheidscijfers dan de rest van de bevolking. Voornamelijk Roma-vrouwen lopen het risico op sociale uitsluiting en discriminatie. Sommige Roma-gemeenschappen hebben geen toegang tot stromend water, sanitaire voorzieningen en verwarming. Nog volgens het USDOS-rapport bestaat er geen doeltreffend systeem om kinderen van kwetsbare gezinnen die niet naar school gaan te bereiken. Bijna de helft van de Roma-kinderen gaat niet naar school. Armoede, sociale marginalisering en angst voor discriminatie liggen volgens Roma-vertegenwoordigers aan de oorzaak van schoolverzuim en -uitval.[291]

Een studie van het Partnership for Development Centre, uitgevoerd in 2023, toont aan dat discriminerend gedrag tegenover Roma op basis van hun etnie voorkomt, maar dat verschillende categorieën personen in Moldavië nog minder aanvaard worden dan Roma: met name LGBTI+-personen, mensen met hiv en aids, ex-gedetineerden, mensen van Afrikaanse origine en moslims.[292]

CERD schrijft in 2024 dat er meldingen zijn van het verspreiden van etnische discriminatie, racistische haattaal, haatmisdrijven en het verspreiden van negatieve stereotypes. Dit alles voornamelijk betreffend etnische Roma. Het vermeldt hierbij ook het gebruik van racistische haattaal door politici, vooral dan op lokaal niveau.[293]

Een evaluatierapport over Moldavië van de Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO) van de Raad van Europa, gepubliceerd in november 2023, wijst eveneens op de kwetsbaarheid van Roma-vrouwen, inclusief die van Roma-vluchtelingen uit Oekraïne. Zij blijven geconfronteerd worden met discriminatie, wat volgens lokale vrouwenrechtenorganisaties kan worden verklaard door diepgewortelde vooroordelen en stereotypes. Deze organisaties noemen het verontrustend dat professionals, waaronder de ordediensten, onverschillig staan tegenover huiselijk geweld binnen de Roma-gemeenschap en dit normaliseren. Hierdoor ontstaat de neiging om geweld tegen Roma-vrouwen te beschouwen als een culturele traditie, waardoor zij niet op dezelfde manier als anderen hun weg vinden naar het gerecht. Een gebrek aan financiële middelen en opleiding vormen voor Roma-vrouwen een belemmering om beroep te doen op ondersteunende diensten. Naar

[287] CoE, 18/10/2023, pp. 5, 24, url
[288] EC, 08/11/2023, pp. 6, 31, url; EC, 30/10/2024, p. 41, url
[289] CoE, 18/10/2023, pp. 5, 24, url
[290] ECRI, 12/11/2024, p. 20, url
[291] USDOS, 30/03/2023, p. 38, url; USDOS, 22/04/2024, url; Voice of the Roma, 03/2024, p. 11, url
[292] Partnership for Development Center, 02/2024, p. 8, url
[293] CERD, 23/05/2024, p. 5, url

schatting 12 % van de meisjes in Moldavië trouwt voor de leeftijd van achttien jaar, vooral in Roma-gemeenschappen. Dit is volgens GREVIO een indicatie van een praktijk van gedwongen huwelijken, ook al wordt dit niet als dusdanig gerapporteerd.[294]

Ook de Verenigde Naties in Moldavië (UN Moldova) is betrokken bij het informeren van Roma-vrouwen. In december 2023 heeft UN Moldova een bewustmakingscampagne georganiseerd om Roma-vrouwen te bereiken en hen te informeren over huiselijk geweld en het feit dat dit een mensenrechtenschending is die moet worden aangepakt. Roma-vrouwen lopen het risico om zowel binnen als buiten hun gemeenschap te worden geconfronteerd met discriminatie. Binnen hun gemeenschap slagen zij er vaak niet in om hun stem te laten gelden ten gevolge van sociale normen, zijnde de verwachting dat vrouwen hun mannen moeten gehoorzamen. Daarbuiten worden zij geconfronteerd met vooroordelen en ontzegging van hun fundamentele rechten, inclusief door de autoriteiten, aldus UN Moldova.[295]

Expert Grup en een groep ngo's die opkomen voor Romarechten schrijven in een bijdrage voor het CERD-rapport van 2024 dat Romavrouwen te maken hebben met veelzijdige discriminatie binnen en buiten hun etnische gemeenschap. Ze zijn als zodanig blootgesteld aan een groter risico op armoede en sociale uitsluiting en de autoriteiten ondernemen te weinig om de rechten van deze groep te beschermen. Er is geen nationaal beleid dat zich specifiek richt op het verbeteren van de situatie van Romavrouwen.[296]

CERD schrijft dat schooluitval hoog is bij de Roma.[297] De ombudsman stelt dat de kwetsbare, ongeschoolde gezinsomgeving waarin Romakinderen zich vaak bevinden hun recht op schoolgang aantast. Deze wordt mee veroorzaakt door het complexe sociale profiel van Romafamilies die vaak vastzitten in een vicieuze cirkel van armoede, werkloosheid, laaggeschooldheid en sociale marginalisatie. Daarenboven stelt de ombudsman een sterke discriminatie van Romakinderen in lager en secundair onderwijs vast.[298] Ook ECRI merkt in 2024 op dat het aantal schoollopende Romakinderen lager dan gemiddeld is en dat absenteïsme en vroege schooluitval bij hen hoog ligt. Zo zou slechts 57 % van de kinderen van 0 – 17 jaar school volgen. Tegelijk merkt ECRI op dat de autoriteiten wel concrete maatregelen genomen hebben om meer Romakinderen naar school te krijgen en dat deze maatregelen vruchten lijken af te werpen.[299]

Volgens CERD is het aantal Roma dat gedekt wordt door de verplichte ziekteverzekering laag in verhouding tot de andere etnische minderheden.[300] ECRI schrijft hierover aanvullend dat de beperkte toegang die Roma hebben tot gezondheidszorg voor een groot deel veroorzaakt wordt door het ontbreken van een ziekteverzekering, maar ook door de hoge prijs van medicijnen, discriminerende houding van medisch personeel en een gebrek aan kennis van de medische voorzieningen.[301]

De vertegenwoordiging van Roma in politieke functies blijft in 2022 en 2023 volgens Freedom House laag.[302] Volgens het Uitbreidingsrapport voor Moldavië van de EC, gepubliceerd in november 2023, zijn de Moldavische autoriteiten van plan om meer Roma-vrouwen te betrekken in het besluitvormingsproces, inclusief via een vertegenwoordiger in het parlement.[303] Dat is nog niet het geval bij het schrijven van deze COI Focus.

[294] CoE -GREVIO, 13/11/2023, pp. 13-14, url; Voice of the Roma, 03/2024, p. 16, url
[295] UN Moldova (Simion O.), 05/12/2023, url
[296] Voice of the Roma, 03/2024, p. 15, url; Expert Grup, 23/07/2024, p. 56, url
[297] CERD, 23/05/2024, p. 7, url
[298] Ombudsman, 07/05/2024, pp. 67-68, url
[299] ECRI, 12/11/2024, p. 24, url
[300] CERD, 23/05/2024, p. 7, url
[301] ECRI, 12/11/2024, p. 25, url
[302] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[303] EC, 08/11/2023, p. 43, url

Sinds de inval van de Russische Federatie in Oekraïne zijn meer dan 700.000 vluchtelingen uit Oekraïne aangekomen in Moldavië, waarvan er iets meer dan 100.000 in Moldavië zijn gebleven.[304] Het European Roma Rights Centre (ERRC) schat in april 2022 dat enkele duizenden Oekraïense Roma zich in Moldavië bevinden. Het zijn vooral Roma zonder papieren die, in tegenstelling tot andere vluchtelingen uit Oekraïne, niet hebben kunnen verder reizen naar andere bestemmingen in de EU. Het ERRC bekritiseert de manier waarop de Roma-vluchtelingen in Moldavië zijn opgevangen en behandeld. Zo zijn zij ondergebracht in afzonderlijke centra voor Roma in armzalige omstandigheden. Tal van Roma zijn teruggekeerd naar Oekraïne omdat zij niet de middelen hebben om in Moldavië te blijven.[305] Het adviescomité van de Raad van Europa wijst eveneens op de gedifferentieerde, en volgens de People's Advocate stigmatiserende, behandeling van Roma-vluchtelingen uit Oekraïne in opvangcentra. Bijkomend stelt het adviescomité vast dat een beperkt aantal Roma-kinderen van Oekraïense vluchtelingen onderwijs volgt in Moldavië, in tegenstelling tot andere vluchtelingen uit Oekraïne.[306] De Parlementaire Assemblee van de OSCE vermeldt uitdagingen voor Roma-vluchtelingen uit Oekraïne op het gebied van huisvesting, tewerkstelling en toegang tot basisdiensten. Zij lopen hierdoor een risico op mensenhandel en andere vormen van uitbuiting, vooral op het gebied van tewerkstelling.[307] Ook ECRI stelt in 2024 dat er aanwijzingen zijn dat etnische Roma-vluchtelingen uit Oekraïne gesegregeerd worden bij de opvang in Moldavië. Hierbij zou er sprake zijn van ondermaatse levensomstandigheden in de opvangcentra waar Roma verblijven.[308]

3.1.3. Houding van de autoriteiten

Expert Grup vermeldt in 2024 dat de autoriteiten belangrijke stappen ondernomen hebben om discriminatie van Roma te voorkomen en te bestrijden, maar dat bijkomende maatregelen nodig zijn om hun rechten te laten respecteren.[309]

De EC stelt beperkte vooruitgang vast wat betreft de inclusie van Roma, met name dankzij het programma ter ondersteuning van Roma voor de periode 2022-2025. In het kader van dit programma zijn extra bemiddelaars aangesteld, bovenop de reeds bestaande Roma-bemiddelaars die sinds 2004 een brugfiguur vormen tussen de Roma-gemeenschap en de (lokale) autoriteiten. Bemiddelaars staan Roma bij om toegang te krijgen tot openbare diensten, zoals bij het verkrijgen van identiteitsdocumenten en het aanmelden van Roma-kinderen op school.[310]

CERD merkt in 2024 op dat er op dat moment posities voor zeven Roma-bemiddelaars vacant zijn en niet ingevuld raken door de overheid. Daarnaast zijn er meldingen dat Roma-bemiddelaars soms moeilijkheden hebben om hun functie uit te voeren door een gebrek aan medewerking door de lokale autoriteiten. Er zijn in 2024 46 Roma-bemiddelaars actief.[311]

Volgens cijfers van ECRI zijn er in april 2024 49 Roma-bemiddelaars actief. Dit is een sterke stijging van 25 in 2018. Dit nadat de regering een aanbeveling van ECRI aannam om de Roma-bemiddelaars door het nationale budget in plaats van lokale budgetten te betalen. ECRI spreekt zich lovend uit over de positieve impact van de Roma-bemiddelaars, maar stelt tegelijkertijd dat hun werkomstandigheden nog verbeterd kunnen worden.[312]

[304] OSCE-PA, 02/07/2023, p. 2, url; CoE, 18/10/2023, p. 21, url
[305] ERRC (Popenko V.), 25/04/2022, url
[306] CoE, 18/10/2023, p. 25, url
[307] OSCE-PA, 02/07/2023, p. 15, url
[308] ECRI, 12/11/2024, pp. 30-31, url
[309] Expert Grup, 23/07/2024, p. 57, url
[310] CoE, 18/10/2023, pp. 4, 12-13, url; EC, 30/10/2024, p. 41, url
[311] CERD, 23/05/2024, p. 7, url; Voice of the Roma, 03/2024, p. 17, url
[312] ECRI, 12/11/2024, p. 26, url

De Council for Preventing and Eliminating Discrimination and Ensuring Equality of kortweg de Equality Council is bevoegd is om aantijgingen van discriminatie onafhankelijk te onderzoeken. Sinds februari 2023 zijn de bevoegdheden van deze instantie uitgebreid. Het doel is om discriminatie te voorkomen en te bestrijden, alsook om gelijke kansen en diversiteit te bevorderen.[313] Beslissingen van deze instantie zijn bindend, tenzij een rechtbank hierover anders oordeelt. De People's Advocate of ombudspersoon kan een rechtszaak starten voor het Grondwettelijk Hof en de reguliere rechtbanken. Daarnaast kan de ombudsdienst ook ambtshalve een onderzoek starten. Het adviescomité van de Raad van Europa wijst op de belangrijke rol van de Equality Council en de People's Advocate in de strijd tegen discriminatie. Beide diensten dragen bij tot het garanderen van gelijkheid en het respecteren van de mensenrechten van etnische minderheden. Hoewel de personeelscapaciteit van deze diensten is uitgebreid ondervinden zij moeilijkheden om personeel te vinden ten gevolge van lage loonvoorwaarden.[314] Een van de bevindingen van de Equality Council in 2021 is dat een negatieve houding van de bevolking het sterkst is tegenover moslims, Roma en personen van Afrikaanse origine, terwijl Russen en mensen die geen Roemeens spreken, de officiële landstaal van Moldavië, het meest aanvaard zijn.[315]

Het is voor Roma mogelijk om naar de politie te stappen, maar de administratieve rompslomp is volgens het adviescomité van de Raad van Europa te omslachtig, waardoor zij niet geneigd zijn om met hun zaak verder te gaan. Dat is voornamelijk het geval voor Roma die onvoldoende kennis hebben over het wettelijke en institutionele kader waarbinnen discriminatie kan worden bestreden. Roma-vertegenwoordigers zijn vragende partij voor professioneel juridisch advies en bijstand aan Roma zodat zij hun zaak aanhangig kunnen maken.[316]

Volgens Roma-leiders slagen de wetshandhavingsinstanties er niet in om haatspraak naar behoren te onderzoeken. Verder beschuldigen de Roma-leiders hen van een discriminerende houding tegenover Roma. Nog volgens de Roma-vertegenwoordigers slaagt de politie er niet in om discriminatie tegen Roma te onderzoeken of weigeren zij om hiernaar een onderzoek te starten.[317]

Expert Grup stelt in 2024 dat discriminatie tegen Roma omwille van hun origine wijdverspreid is in Moldavië en veelal onbestraft blijft. De rapporteringsgraad van haattaal en discriminatie is laag. Dit omwille van hindernissen die Roma ondervinden bij toegang tot justitie en bijstand. Ondermeer omwille van wantrouwen ten aanzien van de autoriteiten.[318]

Een groep van ngo's die opkomen voor Romarechten schrijven in een bijdrage voor het CERD-rapport van 2024 dat het wettelijk kader er niet in slaagt om Roma te beschermen tegen etnische discriminatie en dat vooroordelen tegen Roma, vaak ook bij de ordediensten, leiden tot hervictimisering. Vormingen die gegeven worden aan actoren in het veld zijn niet voldoende om deze diepgewortelde discriminatie ten aanzien van Roma tegen te gaan.[319]

CERD en ECRI schrijven in 2024 dat er meldingen zijn van etnische profilering door de ordediensten, voornamelijk bij Roma. Volgens CERD is er weinig informatie voorhanden inzake maatregelen om dit tegen te gaan. ECRI stelt dat er training van de politiediensten over dit onderwerp nodig zijn.[320]

Het project *Strenghtening access to justice for victims of distrimination, hate speech and hate crimes in the Eastern Partnership* van de Moldavische ngo Centrul Național al Romilor (National Roma Center,

[313] EC, 08/11/2023, p. 39, url; CoE, 18/10/2023, p. 12, url
[314] CoE, 18/10/2023, pp. 4, 12-13, url
[315] CoE, 18/10/2023, p. 13, url; Equality Council, 13/06/2022, url
[316] CoE, 18/10/2023, p. 13, url
[317] USDOS, 30/03/2023, p. 39, url; USDOS, 22/04/2024, url
[318] Expert Grup, 23/07/2024, p. 57, url
[319] Voice of the Roma, 03/2024, p. 6, url
[320] CERD, 23/05/2024, p. 6, url; ECRI, 12/11/2024, p. 28, url

CNR) tracht justitie toegankelijker te maken voor etnische minderheden en streeft naar gelijke rechten. Het CNR wil ervoor zorgen dat Roma (en andere etnische minderheden) die het slachtoffer zijn van discriminatie, haatspraak en haatmisdrijven een betere toegang krijgen tot het rechtswezen en kunnen rekenen op gratis rechtsbijstand, advies en geschillenbeslechting.[321]

In december 2021 publiceert het CNR een rapport over de toegang tot het rechtssysteem voor Roma.[322] Op basis van meer dan honderd juridische consultaties in negen Roma-gemeenschappen concludeert het CNR dat juridische bijstand niet beschikbaar en toegankelijk is voor Roma.[323] In 2020 zijn er in het hele land slechts negen advocaten, aangesteld door de overheid, die (deels gratis) juridische bijstand verlenen. Dat is volgens het CNR veruit onvoldoende in verhouding tot het aantal Roma dat nood heeft aan rechtsbijstand. Tussen juli 2020 en juli 2021 hebben vijftien Roma hierop beroep gedaan. Dit is een stijging in vergelijking met het jaar daarvoor toen geen enkele Roma van de overheid juridische bijstand kreeg, maar toch is het volgens het CNR veruit onvoldoende. Aangezien de grote meerderheid van de Roma op de armoedegrens leeft, zijn zij niet in staat om zelf een advocaat te betalen. Dat geldt volgens het onderzoek eveneens voor een groot deel van de rest van de bevolking.[324] In september 2021 publiceert het UNDP in Moldavië een artikel over gratis rechtsbijstand waaruit blijkt dat de National Legal Aid Council in verschillende gemeenten zeventig extra advocaten en vijf juridische medewerkers heeft aangeworven om de toegang tot het gerecht te waarborgen.[325]

Volgens gegevens van CERD zijn er in de periode 2022 – 2023 in totaal elf strafzaken van haatgemotiveerde misdaden door de politie onderzocht en voor het gerecht gebracht, ondanks training over het onderwerp van de ordediensten en het gerecht.[326] Promo-Lex schrijft in december 2023 dat middenveldorganisaties veertig gevallen van haatspraak registreerden, waarvan er twee effectief bestraft zijn door de overheid.[327]

3.1.4. Bijstand ngo's

Verschillende Roma-organisaties zijn actief in Moldavië. Zij delen op Facebook informatie over hun projecten, gesprekken met gemeentebesturen en de centrale overheid, alsook rapporten met betrekking tot Roma, bezorgdheden en advies.[328]

Een aantal van de Roma-organisaties verenigen zich onder de Voice of Roma Coalition of Coalita Vocea Romilor. Deze organisaties monitoren de implementatie van de verschillende actieplannen en streven ernaar om de situatie voor Roma te verbeteren en komen op voor hun rechten.[329] Verschillende personen, onder wie Ion Duminica, Valeria Cldararu en Silvia Feraru zijn bijzonder actief op dit vlak. Deze laatste twee zitten in het bestuur van de National Association of Community Mediators (Asociației Naționale a Mediatorlior Comunitari, ANMC). Via de Facebookpagina communiceert de ANMC over opleidingen voor Roma-bemiddelaars en doet het oproepen om de capaciteiten van de bemiddelaars

[321] CoE, 16/12/2021, url
[322] Information Portal on the Justice Sector in the Republic of Moldova, 28/12/2021, url; CNR (Russi D. & Drumea G.), 27/12/2021, url
[323] Information Portal on the Justice Sector in the Republic of Moldova, 28/12/2021, url
[324] CNR (Russi D. & Drumea G.), 27/12/2021, pp. 18, 24, url
[325] UNDP Moldova, 06/09/2021, url
[326] CERD, 23/05/2024, p. 5, url
[327] Promo-Lex, 12/12/2023, p. 31, url
[328] ANMC [Facebookpagina], s.d., url; CNR [Facebookpagina], s.d., url; Voice of Roma Coalition [Facebookpagina], s.d., url
[329] CNR (Russi D. & Drumea G.), 27/12/2021, p. 10, url

te versterken door extra personeel aan te werven, salarissen te verhogen en hun activiteiten uit te breiden naar meerdere regio's in Moldavië.[330]

CERD vermeldt in 2024 dat er op lokaal niveau maar beperkte samenwerking is met ngo's die opkomen voor de rechten van de Roma. Tevens worden sommige van deze organisaties uitgesloten van consultatieprocessen.[331]

3.2. Huiselijk geweld

3.2.1. Wettelijk kader

Moldavië heeft in 2021 het Verdrag van Istanbul inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld ondertekend. Sinds 1 mei 2022 is het verdrag in werking. In november 2022 zijn er verschillende wetswijzigingen doorgevoerd om de nationale wetgeving af te stemmen op de verplichtingen die zijn opgenomen in het Verdrag van Istanbul.[332] Een nationale wet (nummer 45) bevat bepalingen om huiselijk geweld te voorkomen en te bestrijden.[333]

Huiselijk geweld is in de Strafwet opgenomen als een misdrijf. De wetgeving voorziet straffen voor daders, definieert mechanismen om een contactverbod op te leggen aan daders en bevat beschermingsmaatregelen voor slachtoffers. Zowel fysiek, psychologisch, seksueel, economisch als spiritueel geweld vallen onder de noemer huiselijk geweld. De maximumstraf voor daders is vijftien jaar gevangenisstraf. Ook verkrachting, inclusief binnen het huwelijk, is strafbaar. Hierop staan straffen van drie jaar tot levenslang. Een slachtoffer moet kunnen aantonen dat geweld heeft plaatsgevonden. Indien de lichamelijke schade beperkt is, vallen de feiten niet onder de Strafwet, maar onder het wetboek inzake overtredingen. Ook een derde persoon kan volgens de wetgeving een klacht indienen ten behoeve van een slachtoffer van huiselijk geweld.[334] De Strafwet is volgens GREVIO, een mensenrechtenorgaan van de Raad van Europa, aangepast om te voldoen aan de vereisten van het Verdrag van Istanbul.[335]

De EC vermeldt in haar Uitbreidingsrapport voor Moldavië een reeks wetgevende maatregelen om genderongelijkheid en geweld tegen vrouwen aan te pakken. Zo zijn er procedures ontwikkeld om de toegang tot justitie voor slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld te vergemakkelijken en zijn er inspanningen geleverd om de uitvoering van het Verdrag van Istanbul en het Verdrag van Lanzarote, inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en misbruik, uit te voeren. Een aangepaste wet bevat een nieuwe definitie van verkrachting die voldoet aan het Verdrag van Istanbul en maakt preventieve detentie mogelijk in situaties van huiselijk geweld. Daarnaast is bemiddeling in situaties van seksueel geweld niet langer toegestaan, zijn er strengere straffen voor misdrijven inzake huiselijk geweld en is er meer aandacht voor slachtoffers om te getuigen in een gemoedelijke sfeer. Sinds april 2023 bestaat er een regelgeving waardoor derden een onderzoek mogen starten naar seksueel geweld.[336]

De EC spoort Moldavië aan om gendergelijkheid te blijven verbeteren, onder andere door meer maatregelen te nemen tegen gendergerelateerd geweld. Hiervoor raadt de EC aan om het nieuwe nationale programma ter preventie en bestrijding van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen voor

[330] ANMC [Facebookpagina], s.d., url
[331] CERD, 23/05/2024, p. 8, url
[332] EC, 08/11/2023, p. 40, url
[333] UN Women Moldova, 29/12/2022, p. 7, url
[334] USDOS, 30/03/2023, pp. 33-34, url
[335] CoE -GREVIO, 13/11/2023, pp. 6-7, url
[336] EC, 08/11/2023, pp. 40, 43, url

de periode 2023-2027 te implementeren. Hetzelfde geldt voor een nieuw nationaal programma met bijbehorend actieplan om gendergelijkheid sneller te bewerkstelligen voor dezelfde periode.[337]

Op 31 mei 2023 keurt de overheid een National Program for the Prevention and Combating of Violence against Women and Family Violence for 2023-2027 goed. De doelstellingen van het programma zijn gebaseerd op de prioriteiten voor de Europese toetreding en de basiswaarden van de Istanbul Conventie.[338] Expert Grup vermeldt dat buitenlandse ontwikkelingspartners het programma grotendeels financieren.[339]

GREVIO merkt in een evaluatierapport over Moldavië, gepubliceerd in november 2023, op dat er in de beleidsplannen rond gendergelijkheid en geweld tegen vrouwen te weinig aandacht is voor de specifieke noden van vrouwen met meerdere kwetsbaarheden (oudere vrouwen, Roma-vrouwen, vrouwen met een beperking, vrouwen die hiv-positief zijn, enzovoort). Een andere vaststelling is het feit dat hoewel er veel aandacht is voor huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen, bepaalde specifieke vormen van geweld tegen vrouwen volgens GREVIO onvoldoende aandacht krijgen in nationale beleidsplannen. Het gaat concreet over stalking, gedwongen huwelijken, vrouwelijke genitale verminking, gedwongen abortus en sterilisatie, ook al komen deze minder vaak voor dan huiselijk geweld.[340]

Wat betreft het wettelijk kader concludeert GREVIO dat een aantal wetswijzigingen ervoor zorgen dat slachtoffers beter beschermd en daders beter vervolgd kunnen worden. Zo hebben slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld recht op gratis rechtsbijstand tijdens een gerechtelijke procedure. Daarnaast mogen politieagenten tijdens een interventie ter plaatse noodbeschermingsmaatregelen uitvaardigen. Toch blijven er volgens GREVIO moeilijkheden bestaan om de Strafwet in de praktijk toe te passen. Dat heeft volgens de groep experten te maken met een gebrek aan inzicht in de ernst van huiselijk geweld en het aspect gender. Bijkomende opleidingen over alle vormen van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld voor alle eerstelijnsdiensten en het rechtswezen zijn volgens GREVIO noodzakelijk.[341]

3.2.2. Bevoegde instanties

De rollen en verantwoordelijkheden van verschillende overheidsinstanties, alsook die van ngo's, in de strijd tegen huiselijk geweld zijn opgenomen in het recentste actieplan rond huiselijk geweld. GREVIO is positief over de stappen die zijn gezet voor de oprichting van een samenwerkingsmechanisme tussen meerdere diensten ten behoeve van slachtoffers van huiselijk geweld. Tegelijkertijd wijst GREVIO op de gefragmenteerde en zwakke samenwerking en communicatie tussen verschillende instanties, zoals de gezondheidszorg, sociale diensten en de ordediensten. Een bijkomend effect hiervan is dat er onvoldoende data wordt verzameld om een duidelijk zicht te krijgen op de omvang van gendergerelateerd en huiselijk geweld, wat nodig is om tekortkomingen en oplossingen te kunnen identificeren en de beleidsplannen hierop af te stemmen.[342]

Op lokaal niveau bestaan er sinds 2007 multidisciplinaire gemeenschapsteams (MDTs) die bestaan uit maatschappelijk werkers, politieagenten, huisartsen, lokale autoriteiten, psychologen en pedadogen. Het is hun taak om samen te reageren op situaties van huiselijk geweld in hun gemeenschappen en slachtoffers door te verwijzen naar de relevante diensten. Uit het GREVIO-rapport blijkt dat bijeenkomsten van deze MDTs te sporadisch blijven en dat de leden onvoldoende zijn opgeleid om

[337] EC, 08/11/2023, p. 31, url
[338] Voice Amplified, 09/2023, pp. 4-5, url
[339] Expert Grup, 23/07/2024, p. 52, url
[340] CoE -GREVIO, 13/11/2023, pp. 6-7, 13, 15, url
[341] CoE -GREVIO, 13/11/2023, pp. 6-7, 13, url
[342] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 6, 16, 19, url

goed te kunnen reageren wanneer zij op de hoogte worden gebracht van een specifieke situatie van huiselijk geweld. Daarnaast bestaat er bij de MDTs onduidelijkheid over hun rol en de te volgen procedures. De middelen waarmee deze verschillende diensten moeten werken zijn volgens GREVIO ruim onvoldoende. In combinatie met een personeelsverloop ten gevolge van de hoge werklast en lagere salarissen zijn zij niet in staat om gepaste steun te verlenen aan slachtoffers van huiselijk geweld, aldus GREVIO. Daarnaast zijn veel sociale diensten sinds de oorlog in Oekraïne belast met het verlenen van bijstand aan vluchtelingen.[343]

Het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken stelt op een website informatie ter beschikking voor slachtoffers van huiselijk geweld. De website bevat informatie over relevante wettelijke procedures en de toegang tot deze procedures, beschikbare sociale en gespecialiseerde diensten voor slachtoffers en behandelingstrajecten voor daders. Ook de ordediensten en de parketmagistraat zijn verplicht om het slachtoffer in een schriftelijke vorm te informeren over beschikbare ondersteunende diensten, de bevoegde wetshandhavingsinstanties, procedurele rechten en beschikbare beschermingsmaatregelen. De politie informeert slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld over hun rechten, waaronder het recht op gratis rechtsbijstand. GREVIO stelt vast dat het informeren van slachtoffers gebeurt in een technische taal waardoor zij onvoldoende op de hoogte zijn van hun rechten. Verder is er onvoldoende aandacht voor praktisch advies om deze rechten uit te oefenen of beroep te kunnen doen op ondersteunende diensten.[344]

Het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken voorziet in een telefonische hulplijn voor slachtoffers van huiselijk geweld die 24/7 bereikbaar is. Het ministerie doet dit via subcontracten aan een aantal ngo's, waaronder La Strada en Child's Phone, die deze dienstverlening verzekeren.[345]

In 2022 hebben de Moldavische autoriteiten een commissie opgericht die bevoegd is voor het monitoren en analyseren van zaken van huiselijk geweld waarbij het slachtoffer is omgekomen of ernstige verwondingen heeft opgelopen. Deze commissie ziet toe op de acties en nalatigheden van de bevoegde instanties om hieruit te leren. Er is volgens GREVIO geen informatie beschikbaar over het aantal disciplinaire maatregelen tegen overheidsfunctionarissen omdat zij er niet in zijn geslaagd situaties van geweld, die vallen onder het Verdrag van Istanbul, te voorkomen, onderzoeken of te vervolgen.[346]

De ngo Voice Amplified, die zich inzet voor vrouwenrechten, schrijft in een rapport van 2023 dat ondersteuningsmaatregelen en –instanties voor slachtoffers van huiselijk geweld nog tekorten vertonen. Zo is de toegang tot opvangtehuizen nog beperkt en geografisch geconcentreerd. Gespecialiseerde dienstverlening is gering in omvang en er is sprake van onderfinanciering van de diensten die de overheid aanbiedt. Het aanbod is niet aangepast voor het verlenen van hulp aan vrouwen met specifieke noden zoals mindervalide vrouwen, LGBTI-personen, Roma-vrouwen, sekswerkers, vluchtelingen en vrouwen met kleine kinderen.[347]

In januari 2024 hebben de autoriteiten een nieuw National Agency for the Prevention and Combating of Violence against Women and Domestic Violence opgericht. En in juni 2024 is er een National Council for Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence in het leven geroepen dat de werking van het nationaal agentschap moet aanvullen. In juni 2024 is er een National Council for Economic Empowerment and Gender Equality opgericht om economische participatie en

[343] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 16-17, 31-32, 34, url
[344] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 32-33, url
[345] Voice Amplified, 09/2023, p. 9, url
[346] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 42-43, url
[347] Voice Amplified, 09/2023, p. 3, url

gendergelijkheid te promoten. Op moment van schrijven is het nog niet duidelijk of deze instellingen een concrete bijdrage kunnen leveren voor het verbeteren van de positie van vrouwen in Moldavië.[348]

3.2.3. Positie in de maatschappij

Huiselijk geweld, inclusief seksueel geweld, is een wijdverspreid probleem in Moldavië.[349] Volgens het Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW) is dit onder andere het gevolg van een patriarchale mentaliteit en diepgewortelde stereotypes wat betreft de rol en verantwoordelijkheden van vrouwen en mannen binnen het gezin en in de maatschappij, met name de ondergeschiktheid van de vrouw.[350] Desondanks zijn vrouwen steeds meer vertegenwoordigd in leidinggevende posities in de politiek. Zo wordt het land sinds 2020 geleid door de eerste vrouwelijke president en zijn sinds 2021 meer dan 40 % van de parlementsleden vrouwen. Op lokaal niveau is 22 % van de posities ingevuld door vrouwen.[351] EC stelt dat de aanwezigheid van vrouwen in lokale politiek geleidelijk toeneemt maar onder het EU-gemiddelde blijft. Vrouwelijke kandidaten zijn bij verkiezingen het slachtoffer van haatspraak en seksistische attitudes.[352]

Moldavië zet in op bewustmakingscampagnes om stereotypes over de rol van mannen en vrouwen in de maatschappij te veranderen, meer aandacht te geven aan seksuele misdrijven en in te zetten op de preventie van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen. GREVIO en EC zijn positief over tal van initiatieven, maar moedigen tegelijk bijkomende acties aan om risicogroepen, inclusief op het platteland waar genderstereotypes nog meer zijn verankerd, op regelmatige basis te blijven informeren over beschermingsmogelijkheden, ondersteunende diensten en juridisch advies.[353]

Volgens een artikel van UN Moldova, gepubliceerd in december 2023, blijkt uit recente gegevens dat drie op vier vrouwen (76 %) in het land gelooft dat huiselijk geweld vaak voorkomt. Twee op vijf vrouwen (40 %) geeft aan minstens een keer sinds de leeftijd van vijftien jaar fysiek en/of seksueel geweld te hebben meegemaakt. Jaarlijks sterven in Moldavië gemiddeld veertig vrouwen in een situatie van huiselijk geweld. Onderzoek toont volgens UN Moldova aan dat geweld vaker voorkomt bij kwetsbare groepen, voornamelijk bij vrouwen met een beperking, Roma-vrouwen en vrouwen die bijna de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt. Het aantal aangiftes van huiselijk geweld bij kwetsbare groepen blijft volgens UN Moldova over het algemeen laag.[354]

GREVIO merkt op dat slachtoffers van huiselijk geweld niet altijd geneigd zijn om hulp te zoeken, uit schrik dat er zonder hun toestemming een formele procedure zou worden opgestart, iets wat wettelijk mogelijk is indien maatschappelijk werkers bijvoorbeeld een gevaarlijke situatie identificeren. Slachtoffers zijn volgens GREVIO bang voor de mogelijke gevolgen van het indienen van een klacht, voor zichzelf of voor de kinderen. Naast financiële onzekerheid, is er ook de angst voor vergelding door de dader of het weghalen van de kinderen. GREVIO wijst erop dat slachtoffers van huiselijk geweld omwille van hun economische afhankelijkheid en een gebrek aan alternatieve huisvesting vaak in hun gewelddadige relatie blijven vastzitten.[355]

Data over situaties van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen worden in Moldavië niet collectief verzameld op een centrale plaats, waardoor het niet mogelijk is een compleet beeld te geven van het aantal gerapporteerde zaken. Niet alle diensten verzamelen volgens GREVIO data op basis van de

[348] EC, 30/10/2024, p. 39, url
[349] Freedom House, 09/03/2023, url; USDOS, 30/03/2023, p. 34, url
[350] EEAS, 07/09/2021, p. 13, url; Voice Amplified, 28/07/2023, p. 23, url
[351] UN Women Moldova, 29/12/2022, p. 3, url
[352] EC, 30/10/2024, p. 38, url
[353] CoE- GREVIO, 13/11/2023, p. 24, url; EC, 30/10/2024, pp. 38-39, url
[354] UN Moldova (Simion O.), 05/12/2023, url
[355] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 34, 41, url

band tussen het slachtoffer en de dader en deze gegevens zijn niet altijd publiek. Hierdoor is het volgens GREVIO onmogelijk om een vergelijking te maken tussen gegevens van de ordediensten en die van het rechtswezen. Er is geen systeem om elke fase van een strafrechtelijke aanklacht op te volgen en te achterhalen of er een rechterlijke uitspraak is en wat deze inhoudt. De Algemene Inspectiedienst van de politie (General Police Inspectorate) houdt wel gegevens bij en publiceert statistieken over het aantal strafrechtelijke klachten en het type misdrijven en noteert hierbij verschillende parameters over het slachtoffer en de dader. Het rechtswezen houdt eveneens statistieken bij over rechtszaken, maar heeft geen afzonderlijke categorieën om de band aan te duiden, waardoor er in de statistieken geen onderscheid is tussen partnergeweld of geweld tussen generaties (zoals kindermisbruik). Ook het Centrum voor Forensische Geneeskunde houdt bij hoeveel zaken van huiselijk en seksueel geweld zijn onderzocht en duidt sinds 2023 aan wat de band is tussen het slachtoffer en de dader.[356]

Volgens EC is er meer bewustzijn over het feit dat gendergerelateerd geweld strafbaar is. Toch blijft het doorgaans ondergerapporteerd. De EC wijst op de noodzaak aan een meer slachtoffergerichte aanpak, waarbij de rechten en waardigheid van het slachtoffer, inclusief het welzijn en de veiligheid van het slachtoffer, op de eerste plaats komen.[357]

UN Women stelt in een rapport gepubliceerd in december 2022 vast dat er de voorbije jaren vooruitgang is wat betreft de rapportering van situaties van huiselijk geweld, ook al blijft het zeer laag in verhouding tot de werkelijke omvang. Dat is volgens UN Women voornamelijk het gevolg van stigma, maar ook omwille van een gebrek aan vertrouwen in de bestaande wettelijke instanties en ondersteunende diensten.[358]

3.2.4. Beschermingsmaatregelen

Huiselijk geweld wordt volgens GREVIO voornamelijk geïdentificeerd dankzij noodoproepen op het telefoonnummer 112. Ter plaatse vult de politie een vragenlijst in om een risicoanalyse te maken en verzamelt ze relevante bewijzen. Volgens vrouwenrechtenorganisaties gaat de politie wel ter plaatse, maar voert ze voornamelijk gesprekken in plaats van over te gaan tot effectieve acties. De oorzaak hiervan ligt volgens GREVIO bij culturele opvattingen bij de politie en in de maatschappij over de positie van vrouwen. Een andere vaststelling is dat de politie zaken van huiselijk geweld vaak kwalificeert als een overtreding in plaats van als een misdrijf onder de Strafwet. Het is mogelijk om deze kwalificatie te betwisten voor de rechtbank, maar dat vergt kennis van het rechtssysteem en financiële middelen.[359]

Lokale politiekantoren houden individueel bij hoeveel noodbeschermingsbevelen de politie heeft uitgevaardigd, of de dader reeds gelijkaardige misdrijven heeft gepleegd, of de dader al dan niet in het bezit is van een wapen en of er andere risicofactoren zijn. Dit stelt de politie in staat om gepaste voorzorgsmaatregelen te nemen wanneer er een klacht wordt ingediend. Deze informatie is echter niet gecentraliseerd in één database, waardoor andere politiediensten niet over alle informatie beschikken. Het opvragen van informatie over een dader bij een ander politiekantoor, bijvoorbeeld of er een beschermingsbevel of contactverbod is uitgevaardigd, duurt meestal enkele dagen. In 2023 is de politie volgens GREVIO bezig met de creatie van een elektronisch register.[360]

[356] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 20-21, url
[357] EC, 08/11/2023, p. 40, url
[358] UN Women Moldova, 29/12/2022, p. 3, url
[359] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 56-57, url
[360] CoE- GREVIO, 13/11/2023, p. 20, url

Volgens door CEDAW en Expert Grup geciteerde gegevens van het Inspectoraat generaal van de politie zijn er in 2022 831 gevallen van huiselijk geweld vastgesteld en in 2023 zo'n 880.[361] GREVIO citeert op zijn beurt politiegegevens volgens welke de politie in 2022 1.483 situaties van huiselijk geweld registreerde.[362] Het USDOS citeert politiecijfers volgens welke er in de periode januari – september 2023 zo'n 7.643 gevallen van huiselijk geweld geregistreerd zijn door de politie.[363]

Volgens cijfers van het Moldavische ministerie van Werk en Sociale Bescherming registreerde het systeem voor sociale bijstand in de periode 2020 – 2023 zo'n 12.962 gevallen van huiselijk geweld. Hiervan ontvingen er 11.066 sociale bijstand. 92 % van de slachtoffers zijn vrouwen.[364]

Het Centrum voor Forensische Geneeskunde heeft in 2021 en 2020 respectievelijk 3.904 en 4.035 slachtoffers van huiselijk geweld onderzocht.[365]

Volgens Voice Amplified zal de politie meestal alleen operationeel reageren op een klacht van huiselijk geweld wanneer er sprake is van fysiek geweld. Gevallen van psychologisch of economisch geweld leiden veelal niet tot een reactie door de politie.[366] Expert Grup schrijft dat beschermingsmaatregelen bij huiselijk geweld op een inconsistente manier toegepast worden en da de agressors er zich niet altijd aan houden.[367]

Als de politie vaststelt dat er sprake is van een gematigd of hoog risico in een situatie van huiselijk geweld, is de politie verplicht om een noodcontactverbod uit te vaardigen, ongeacht de wensen van het slachtoffer. Een noodcontactverbod is tien dagen geldig. Tijdens de geldigheid ervan kan het slachtoffer bij de rechtbank een beschermingsbevel aanvragen, wat kan resulteren in een verlenging van het contactverbod, al dan niet in combinatie met bijkomende beschermingsmaatregelen. Het overtreden van een contactverbod is strafbaar met gemeenschapsdienst of een gevangenisstraf van maximum drie jaar. Hoewel de politie niet altijd efficiënt is in het inschatten van het risico, is het aantal uitgevaardigde noodcontactverboden en beschermingsbevelen de voorbije jaren wel gestegen, wat volgens GREVIO aantoont dat er bij de politie meer bewustzijn is.[368] In de periode 2020 – 2023 heeft de politie in totaal 15.817 dringende contactverboden uitgevaardigd: 4.250 in 2020, 3.157 in 2021, 2.634 in 2022 en 4.879 in 2023.[369] Expert Grup stelt in 2024 dat contactverboden op een inconsistente manier toegepast worden en de daders ze niet altijd respecteren.[370]

De risicoanalyse van de politie wordt ook gebruikt als bewijsmateriaal door procureurs en rechters in strafzaken en speelt een rol bij de beslissing over het uitvaardigen van een beschermingsbevel. Een strafrechter kan hierover beslissen indien er een crimineel onderzoek is opgestart. Beschermingsmaatregelen opgelegd door een strafrechter zijn tot drie maanden geldig en kunnen worden verlengd. Ook een civiele rechtbank kan op verzoek van het slachtoffer, de politie of een maatschappelijk werker een aanvraag indienen. Binnen de 24 uur na de aanvraag moet een civiele rechtbank hierover een beslissing nemen.[371] Rechtbanken hebben in 2022 in totaal 590

[361] CEDAW, 07/06/2024, Annexes, p. 19, url; Expert Grup, 23/07/2024, p. 53, url
[362] USDOS, 30/03/2023, pp. 34-35, url
[363] USDOS, 22/04/2024, url
[364] CEDAW, 07/06/2024, p. 22, url
[365] CoE- GREVIO, 13/11/2023, p. 21, url
[366] Voice Amplified, 09/2023, p. 30, url
[367] Expert Grup, 23/07/2024, p. 54, url
[368] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 60-62, url
[369] CEDAW, 07/06/2024, p. 22, url; Expert Grup, 23/07/2024, p. 53, url
[370] Expert Grup, 23/07/2024, p. 54, url
[371] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 60, 62, url

beschermingsbevelen uitgevaardigd en in 2023 946.[372] Volgens cijfers van de Moldavische overheid zijn er in de periode 2020 – 2023 2.994 beschermingsmaatregelen opgelegd.[373]

Volgens USDOS zijn 65 % van de verzoeken tot het opleggen van een beschermingsmaatregelen in 2023 ingediend door de slachtoffers zelf en 30 % door de politie.[374]

GREVIO noemt de introductie van elektronische enkelbanden om personen die zijn aangeklaagd voor huiselijk geweld te monitoren een sterk mechanisme dat leidt tot een aanzienlijke daling van het aantal recidivisten.[375] Volgens officiële gegevens van het nationale reclasseringsbureau (National Probation Inspectorate, NPI) zijn er tussen januari en juni 2022 in totaal 394 beschermingsmaatregelen uitgevaardigd waarbij de beklaagde (380 mannen en 14 vrouwen) verplicht werd om een elektronische enkelband te dragen. Uit gegevens van augustus 2022 blijkt volgens het NPI dat de kans op recidivisme na het invoeren van het systeem van de elektronische enkelband 19 % bedraagt, in tegenstelling tot 70 % kans op recidivisme voor het invoeren van deze beschermingsmaatregel. Het NPI heeft volgens het USDOS in 2022 een procedure aangespannen tegen 94 daders die zich niet aan de opgelegde beschermingsmaatregelen hebben gehouden.[376]

In het geval van een voorwaardelijke veroordeling kan een rechter, naast andere maatregelen, de veroordeelde verplichten om deel te nemen aan een probatietraject. De bedoeling daarvan is om het gevaar op recidivisme te beperken. Het is ook mogelijk om hieraan vrijwillig deel te nemen, maar dat komt nauwelijks voor volgens GREVIO. In 2020-2021 hebben 57 daders van huiselijk geweld hieraan deelgenomen. Volgens het NPI stijgt het aantal daders met een voorwaardelijke straf die een probatietraject moeten volgen, van 11 % in 2020 tot 19 % in 2021 en 27 % in 2022. Er is geen evaluatieproces om de concrete impact hiervan op de veiligheid van het slachtoffer of een gedragswijziging bij de daders te meten. Daarnaast bestaan er ook in de gevangenissen psychosociale programma's voor daders van huiselijk geweld. Ook voor daders van seksueel geweld zijn er verplichte programma's in de gevangenissen.[377]

GREVIO stelt vast dat rechters geneigd zijn om de laagst mogelijke straf toe te passen in situaties van huiselijk geweld, wat de indruk geeft dat de ernst ervan niet wordt erkend. GREVIO licht nog toe dat fysiek geweld binnen het kader van huiselijk geweld zowel onder de Strafwet als onder het wetboek inzake overtredingen kan vallen en dat de toepassing hiervan zonder duidelijke richtlijnen gebeurt en louter gebaseerd is op de ernst van de verwondingen. Bovendien is een detentie niet mogelijk onder het wetboek inzake overtredingen als de beschuldigde de enige broodwinner van het gezin is. Nog volgens GREVIO is het aantal strafzaken inzake fysiek geweld in het kader van huiselijk geweld de voorbije jaren gehalveerd, tegenover een verdubbeling van het aantal zaken volgens het wetboek inzake overtredingen.[378] Expert Grup vult in 2024 aan dat rechters niet altijd de nodige aandacht geven aan het onderzoeken van de voorgeschiedenis van geweld dat het slachtoffer reeds onderging. In geval van femicide houden rechtbanken en procureurs niet altijd rekening met gendermotieven wat een goed begrip van deze misdaden in de weg staat.[379]

In 2022 hebben procureurs 236 strafzaken naar seksueel geweld geopend en 289 in 2023. Verkrachting binnen het huwelijk wordt zelden gemeld, aangezien de helft van de vrouwen vindt dat geslachtsgemeenschap binnen de huwelijkse verplichtingen valt. Slachtoffers van huiselijk geweld

[372] USDOS, 30/03/2023, p. 34, url; USDOS, 22/04/2024, url
[373] CEDAW, 07/06/2024, p. 7, url
[374] USDOS, 22/04/2024, url
[375] CoE- GREVIO, 13/11/2023, p. 63, url
[376] USDOS, 30/03/2023, pp. 34-35, url
[377] CoE- GREVIO, 13/11/2023, p. 28, url
[378] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 48, 53, url
[379] Expert Grup, 23/07/2024, p. 54, url

krijgen volgens het USDOS-rapport over 2023 vaak te maken met hertraumatisering door het systeem en worden onderworpen aan sociale stigma's. Deze zaken dragen, samen met lacunes in de wet, bij tot een cultuur van straffeloosheid van daders van seksueel geweld. Volgens vrouwenrechtenadvocaten is dit de verklaring voor het weinige aantal aangiftes door slachtoffers van seksuele misdrijven.[380]

Volgens GREVIO hebben de autoriteiten inspanningen geleverd om situaties van seksueel geweld beter te vervolgen, inclusief verkrachting. Toch zijn er geen cijfergegevens bekend over het aantal interventies, vervolgingen en veroordelingen waardoor het niet mogelijk is om de doeltreffendheid van het systeem te beoordelen. GREVIO noteert dat rechtszaken in situaties van huiselijk geweld vaak jarenlang aanslepen volgens vrouwenrechtenorganisaties. GREVIO concludeert op basis van cijfergegevens dat een beperkt percentage van het aantal gerapporteerde situaties van huiselijk geweld resulteert in een straf voor de dader.[381]

Sinds juni 2022 is de politie bij wet verplicht om slachtoffers van huiselijk geweld te informeren wanneer de betreffende dader wordt vrijgelaten, wanneer zijn detentie eindigt en indien de rechtbank weigert de voorhechtenis te verlengen. Ook de gevangenisadministratie is verplicht om slachtoffers van huiselijk geweld op de hoogte te brengen van een naderende vrijlating van hun dader uit de gevangenis. Tussen januari en juni 2022 zijn 47 slachtoffers hiervan op de hoogte gebracht.[382]

Slachtoffers van huiselijk geweld kunnen terecht in een van de negen publieke vluchthuizen of een van de twaalf vluchthuizen die worden uitgebaat door ngo's. Vluchthuizen van de overheid hebben in totaal een capaciteit van 185 bedden, wat onvoldoende is om te voldoen aan het internationaal vastgelegde minimum van ongeveer 260 op basis van het Moldavische bevolkingsaantal. Ook slachtoffers van mensenhandel en alleenstaande moeders die noodopvang nodig hebben kunnen hier terecht. Na een verblijf van drie maanden is het mogelijk om dit te verlengen tot zes maanden. Vluchthuizen van ngo's worden onvoldoende gefinancierd door de Moldavische autoriteiten en kunnen niet de nodige gespecialiseerde diensten bieden. Zij zijn voornamelijk afhankelijk van internationale donoren. GREVIO en Voice Amplified stellen vast dat verschillende vluchthuizen enkel vrouwen met kinderen opvangen en dat vrouwen zonder kinderen noodgedwongen in andere steden op zoek moeten naar een opvangplaats. Ook vrouwen met een handicap, vrouwen met een verstandelijke beperking of psychische problemen en vrouwen met een verslaving die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld ondervinden problemen om toegelaten te worden in een vluchthuis.[383]

In maart 2023 is een eerste gespecialiseerd centrum voor slachtoffers van seksueel geweld opgericht in het district Ungheni. Hier krijgen slachtoffers onmiddellijk medische hulp, traumazorg, een forensisch onderzoek en psychologische ondersteuning, aangeboden door gekwalificeerde professionals. Hierbij is er aandacht voor het vermijden van secundaire victimisatie.[384] UN Women ondersteunt dit centrum.[385]

Sinds oktober 2023 zijn er door het ministerie van Volksgezondheid in elf ziekenhuizen afdelingen van het Network of Support Units geopend. Deze zorgen er voor dat slachtoffers van huiselijk geweld er 24/7 medische zorg, psychologische bijstand en doorverwijzing naar andere diensten verkrijgen in een veilige omgeving om zo hervictimisering door forensische artsen of politieagenten te voorkomen.[386]

[380] USDOS, 30/03/2023, p. 34, url; USDOS, 22/04/2024, url; Expert Grup, 23/07/2024, p. 53, url
[381] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 58-59, url
[382] USDOS, 30/03/2023, p. 35, url
[383] CoE- GREVIO, 13/11/2023, p. 37, url; Voice Amplified, 09/2023, p. 11, url
[384] CoE- GREVIO, 13/11/2023, p. 6, url
[385] UN Women Moldova, 29/12/2022, p. 7, url
[386] CEDAW, 07/06/2024, p. 7, url

In de regio Balti is een Barnahuscentrum opgericht voor kinderen die het slachtoffer of getuige zijn van misdrijven, waaronder huiselijk geweld. Zij krijgen hier psychologische, juridische, medische en sociale ondersteuning. Er zijn plannen om bijkomende centra op te richten in Chişinău en Cahul.[387]

Via een gratis hulplijn genaamd "Trust Line for Women and Girls", die 24/7 beschikbaar is en wordt bemand door de ngo La Strada, kunnen slachtoffers van huiselijk geweld of geweld tegen vrouwen anoniem relatieadvies of juridisch advies vragen, psychologische ondersteuning krijgen of worden doorverwezen naar gespecialiseerde diensten. In 2022 heeft deze hulplijn 1.530 oproepen ontvangen, in 2021 gaat het over 1.956 oproepen, vergelijkbaar met 2020. Deze hulplijn is enkel beschikbaar in het Roemeens en in het Russisch.[388]

Slachtoffers van huiselijk geweld hebben recht op gratis rechtsbijstand, maar deze diensten zijn voornamelijk beschikbaar in het noorden en centrum van het land en in mindere mate in het zuiden. Dit heeft volgens GREVIO een impact op de toegankelijkheid van justitie voor slachtoffers van huiselijk geweld. Een positieve praktijk volgens GREVIO is het bestaan van mobiele teams in landelijke gebieden die oudere slachtoffers van huiselijk geweld en de Roma-bevolking bijstaan.[389] Ook Voice Amplified stelt in 2023 dat de gratis rechtsbijstand voor slachtoffers van huiselijk of seksueel geweld beperkt is.[390]

LRCM maakte een analytische studie van rechtszaken bij het EHRM aangespannen tegen Moldavië inzake huiselijk geweld. Tot 25 november 2023 velde het Hof zes vonnissen inzake een gebrek aan bescherming tegen huiselijk geweld in Moldavië. LRCM schrijft dat aan de hand van de uitspraken van het Hof blijkt dat schendingen van bescherming tegen huiselijk geweld systematisch zijn in Moldavië.[391]

3.2.5. Bijstand ngo's

Er zijn verschillende ngo's actief in Moldavië die zich toespitsen op slachtoffers van huiselijk geweld. Zo bestaat er een coalitie van ngo's genaamd Life without Violence, het Platform for Gender Equality en de Alliance of NGO's active in the field of Child and Family Social Protection. Ngo's die speciale diensten voor vrouwelijke slachtoffers van geweld aanbieden zijn volgens GREVIO van vitaal belang. Deze ngo's hebben een slachtoffergerichte en feministische aanpak, beheren opvangtehuizen en noodlijnen, geven advies, psychologische ondersteuning en rechtshulp. Zij zijn voornamelijk afhankelijk van internationale donoren en werken vaak op projectmatige basis. GREVIO benadrukt de nood aan extra financiële middelen voor vrouwenrechtenorganisaties zodat zij op een duurzame manier hun diensten kunnen blijven aanbieden.[392]

Ngo's zijn ook betrokken in de ontwikkeling en implementatie van de wetgeving en beleidsplannen om geweld tegen vrouwen te bestrijden. Zij werken verder samen met de autoriteiten om opleidingen te ontwikkelen en deze ook te organiseren voor verschillende diensten. GREVIO merkt op dat de People's Advocate de samenwerking tussen de autoriteiten en ngo's als effectief beschouwt. Toch krijgen zij volgens GREVIO onvoldoende ondersteuning en erkenning.[393]

[387] CoE- GREVIO, 13/11/2023, p. 31, url
[388] CoE- GREVIO, 13/11/2023, p. 38, url
[389] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 64, 66, url
[390] Voice Amplified, 09/2023, p. 31, url
[391] LRCM, 12/2023, p. 2, url
[392] CoE- GREVIO, 13/11/2023, pp. 6, 17-18, url; Voice Amplified, 09/2023, p. 6, url
[393] CoE- GREVIO, 13/11/2023, p. 18, url

3.3. LGBTI+

3.3.1. Wettelijk kader

De wet inzake het garanderen van gelijke kansen van mei 2012 is in 2022 aangepast en vermeldt sindsdien expliciet de bescherming van LGBTI-personen.[394]

Aanpassingen aan de Strafwet in 2022 zorgen ervoor dat misdrijven op grond van seksuele oriëntatie of genderidentiteit strafbaar zijn. Sinds juni 2022 is deze wet in voege.[395]

Daarnaast is ook de antidiscriminatiewet aangepast waardoor discriminatie op grond van seksuele oriëntatie of genderidentiteit aanleiding kan geven tot bescherming.[396]

Een huwelijk tussen twee personen van hetzelfde geslacht wordt in Moldavië niet wettelijk erkend. Ook andere samenlevingsvormen voor mensen van hetzelfde geslacht zijn niet opgenomen in de wetgeving. Buitenlandse huwelijken van personen van hetzelfde geslacht worden niet erkend in Moldavië.[397]

Er bestaan geen wettelijke procedures om officieel van geslacht te veranderen.[398] De enige manier om dit te doen is via de rechtbank.[399]

Wat betreft de rechten van LGBTI-personen in Moldavië stelt de EC in november 2023 dat het een uitdaging blijft om het bestaande wettelijke kader voor de bescherming tegen discriminatie en haatmisdrijven te implementeren.[400] ECRI stelt in 2024 aanvullend dat het toepassen van wetgeving inzake haatspraak een moeizaam proces blijft. Dit mede door inconsistente terminologie en definities in de wetgeving. Sinds een wetswijziging van 2022 kunnen politieagenten rechtstreeks ingrijpen bij gevallen van haatspraak, maar deze hebben te weinig expertise hierrond wat de implementatie van de wetgeving verder bemoeilijkt.[401]

Moldavië heeft volgens de International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans & Intersex Association in Europe (ILGA-Europe) in 2022 in Europa de meeste vooruitgang gemaakt wat betreft het verbeteren van de wettelijke normen ter bescherming van de rechten van LGBTI-personen. Met een score van 39 % scoort het land beter dan alle andere voormalige communistische landen, met uitzondering van Montenegro, maar nog steeds minder goed dan andere Europese landen. Enkel Italië heeft een lagere score. ILGA-Europe wijst erop dat dit niet automatisch betekent dat er ook meer tolerantie is tegenover de LGBTI-gemeenschap.[402] In 2023 schrijft Ilga-Europe dat de score behouden blijft op 39 %. ILGA Roept Moldavië op om wetgeving te voorzien die huwelijksgelijkheid verzekert en eveneens wetgeving die gendererkenning op basis van eigen keuze mogelijk maakt.[403]

In mei 2022 nam het lokale parlement van de autonome regio Gagaoezië een verordening aan die het de media verbiedt om materiaal te produceren of te verspreiden inzake de "propaganda van niet-

[394] RFE/RL (Ticudean M.), 14/05/2023, url
[395] ILGA, 14/02/2023, url
[396] ILGA, 14/02/2023, url
[397] Freedom House, 09/03/2023, url; ECRI, 12/11/2024, p. 32, url
[398] ILGA, 14/02/2023, url
[399] TGEU, 22/04/2022, p. 52, url
[400] EC, 08/11/2023, p. 42, url
[401] ECRI, 12/11/2024, p. 18, url
[402] RFE/RL (Ticudean M.), 14/05/2023, url
[403] ILGA, 29/02/2024, url

traditionele LGBT-relaties". ECRI roept de Moldavische autoriteiten in november 2024 op om er voor te zorgen dat deze wetgeving niet meer van kracht is.[404]

3.3.2. Positie in de maatschappij

Negatieve standpunten ten opzichte van LGBTI-personen en discriminatie op basis van seksuele oriëntatie en genderidentiteit zijn volgens de EC verankerd in de maatschappij in Moldavië. Zowel politici als politieke partijen, waaronder pro-Russische politieke partijen en groepen, vallen de LGBTI-gemeenschap regelmatig aan en beschuldigen hen ervan de traditionele waarden te vernietigen. Ook de invloedrijke Moldavisch Orthodoxe Kerk, sterk beïnvloed door de Russisch Orthodoxe Kerk, verspreidt regelmatig opruiende boodschappen over de LGBTI-gemeenschap. Daarnaast worden initiatieven van ngo's om meer bewustzijn te creëren aangevallen. Het gaat onder meer over een campagne tegen pesten op school, georganiseerd door GenderDoc-M, een ngo die zich inzet voor LGBTI-rechten, in samenwerking met het ministerie van Onderwijs. Nog volgens de EC is er geen werkelijke vooruitgang om komaf te maken met deze negatieve stereotypes over LGBTI.[405] Een vertegenwoordiger van ILGA-Europe stelt dat er nood is aan een politieke wil om sociale aanvaarding van LGBTI-personen te bewerkstelligen.[406] De EC schrijft in 2024 dat de bewustmakingscampagnes om komaf te maken met negatieve stereotypen rond LGBTI enkel uitgevoerd worden door de LGBTI-gemeenschap zelf.[407]

Het jaarlijkse rapport van ILGA-Europe over 2022 vermeldt verschillende onderzoeken naar de acceptatiegraad van LGBTI-personen in Moldavië met uiteenlopende resultaten, allen uitgevoerd in 2022. Zo blijkt uit een onderzoek uitgevoerd door de ngo GenderDoc-M dat de publieke acceptatie van LGBTI-personen is verbeterd.[408] Uit de peiling van GenderDoc-M blijkt namelijk dat het aantal inwoners in de hoofdstad met een positieve of neutrale houding ten opzichte van LGBTI is gestegen tot 55 % in 2022 in vergelijking met 33 % in 2019.[409] Een andere opiniepeiling, uitgevoerd door de Equality Council in juni 2022, toont aan dat 64 % van de respondenten LGBTI-personen uit het land zou "uitsluiten".[410] Uit een studie van het Partnership Center for Development (Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, CPD) in 2022 blijkt dat LGBTI-personen de minst aanvaarde groep zijn in de Moldavische maatschappij, gevolgd door onder meer mensen met hiv, ex-gedetineerde en mensen van Afrikaanse origine.[411]

ECRI meldt in 2024 dat haatspraak ten aanzien van LGBTI-personen een wederkerend fenomeen is in Moldavië. Ze worden hierbij vaak geportretteerd als een gevaar voor de traditionele orthodoxe waarden van het land. LGBTI-personen zijn ook het slachtoffer van stigmatisering en aanstootgevende uitspraken vanwege politici en leden van de orthodoxe kerk. Vooral in verkiezingsperiodes is er sprake van haatspraak ten aanzien van de LGBTI-gemeenschap.[412] Zo stelde ILGA het vast tijdens de lokale verkiezingen van 2023 en registreerde de OSCE tijdens de presidentsverkiezingen van oktober 2024 meermaals het gebruik van anti-LGBTI-retoriek.[413]

[404] ILGA, 29/02/2024, p. 2, url; ECRI, 12/11/2024, pp. 12-13, url
[405] EC, 08/11/2023, p. 42, url; EC, 30/10/2024, p. 40, url
[406] RFE/RL (Ticudean M.), 14/05/2023, url
[407] EC, 30/10/2024, p. 40, url
[408] ILGA, 14/02/2023, url
[409] Locals, 19/05/2022, url
[410] ILGA, 14/02/2023, url
[411] CPD, 23/01/2023, pp. 6-7, url
[412] ECRI, 12/11/2024, p. 15, url
[413] ILGA, 29/02/2024, p. 1, url; OSCE, 21/10/2024, p. 2, url

ECRI schrijft in 2024 dat er op basis van hun onderzoek blijkt dat er nog een relatief aanhoudend vooroordeel bestaat ten aanzien van de LGBTI-gemeenschap in Moldavië.[414]

Daarnaast merkt ook Bertelsmann Stiftung in het jaarrapport van 2024 op dat haatspraak tegen de LGBTI-gemeenschap gebruikelijk is in Moldavië en dat ze maatschappelijk gestigmatiseerd worden. Niet alleen religieuze leiders, maar ook invloedrijke politici maken zich hieraan schuldig.[415] Promo-Lex merkt in een rapport over haatspraak in 2022 op dat de LGBTI-gemeenschap gepresenteerd wordt als een van de oorzaken van de oorlog in Oekraïne. Het is volgens de organisatie een van de onderwerpen die de voorbije jaren het vaakst opduiken in haatspraak, vaak in combinatie met retoriek over traditionele orthodoxe waarden.[416] Ook in 2023 zette deze situatie zich volgens Promo-Lex door.[417]

Het USDOS-mensenrechtenrapport van 2023 en 2024 stelt dat er volgens de LGBTI-gemeenschap een verbetering is wat betreft het respecteren van de mensenrechten van LGBTI-personen, maar dat verbale intimidatie en discriminatie door overheidsafgevaardigden en religieuze leiders blijft plaatsvinden. Het USDOS-rapport verwijst onder meer naar antiprotesten van aanhangers van de communistische partij en Shor-partij tijdens de Pride-mars in juni 2022 en homofobe uitspraken van een orthodoxe bisschop en overheidsafgevaardigden, onder wie de voormalige president Igor Dodon.[418]

Een rapport van Transgender Europe, een internationaal netwerk van ngo's die opkomen voor de rechten van transpersonen en discriminatie van transpersonen bestrijden, gepubliceerd in 2021, vermeldt de moeilijkheden waarmee transpersonen in Moldavië geconfronteerd worden. Het rapport noemt transpersonen en mensen die gender-non-conform zijn de kwetsbaarste groep binnen de LGBTI-gemeenschap. Zij ondervinden verschillende vormen van discriminatie omwille van hun genderidentiteit en –expressie. Transgender Europe wijst erop dat incidenten tegen transgenderpersonen ondergerapporteerd zijn, onder andere omdat zij vrezen dat hun genderidentiteit bekend zal worden. Transpersonen zijn vaak niet geneigd om hun geslacht officieel te wijzigen uit schrik voor intimidatie of om niet het risico te lopen te worden ontslagen of de familiebanden te verliezen. Voor dezelfde redenen zijn zij vaak afwachtend om te starten met hormoontherapie.[419]

ECRI schrijft in 2024 dat de bestaande wetgeving geen duidelijke regels oplegt om wettelijk een geslachtswissel te registreren en dat transgenderpersonen niet de mogelijkheid hebben om deze verandering via een administratieve procedure te verkrijgen. Dit dient via een rechtbank te gebeuren, die veelal deze aanvragen positief beoordelen wanneer de vereiste medische bewijzen voorgelegd worden.[420]

Freedom House merkt over het jaar 2023 op dat LGBTI-personen opkomen voor gelijke rechten, maar dat intimidatie en discriminatie hen ontmoedigt om zich politiek te engageren. Ook op het werk worden LGBTI-personen gediscrimineerd.[421]

De EC schrijft in 2024 dat er weinig vooruitgang geboekt is om negatieve stereotypen in de maatschappij ten aanzien van de LGBTI-gemeenschap aan te pakken.[422]

[414] ECRI, 12/11/2024, p. 12, url
[415] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, pp. 13, 25, url
[416] Promo-Lex, 11/07/2022, p. 16, url
[417] Promo-Lex, 12/12/2023, p. 19, url
[418] USDOS, 21/02/2023, pp. 42-43, url; USDOS, 22/04/2024, url
[419] TGEU, 22/04/2022, pp. 51-55, url
[420] ECRI, 12/11/2024, pp. 13-,14 url
[421] Freedom House, 29/02/2024, url
[422] EC, 30/10/2024, p. 40, url

3.3.3. Houding van de autoriteiten

ECRI schrijft dat de autoriteiten erkennen dat er intolerantie en discriminatie ten aanzien van de LGBTI-gemeenschap bestaat in het land. ECRI spreekt zich hierbij positief uit over een aantal wetswijzigingen die de positie van de LGBTI-gemeenschap moet verbeteren, maar merkt anderzijds op dat de overheid geen enkel actieplan ontwikkelde om de maatschappelijke positie van LGBTI-personen te verbeteren.[423]

Bertelsmann Stiftung schrijft in 2024 dat de LGBTI-gemeenschap formeel het recht op vereniging geniet, maar dat hun parades en demonstraties steeds te maken hebben met agressieve tegenbetogingen. De politie treedt hierbij wel op om de veiligheid van de deelnemers te verzekeren. Haatmisdrijven blijven veelal ongestraft.[424] ECRI merkt hierbij op dat haatspraak ten aanzien van de LGBTI-gemeenschap slechts zeer zelden publiek veroordeeld wordt. Wanneer het wel gebeurt, dan zijn het vooral mensenrechtenorganisaties en –instellingen zoals de Equality Council die het doen.[425]

In juni 2022 heeft het Pride festival ter promotie van de rechten van LGBTI-personen voor de achtste keer plaatsgevonden in de hoofdstad Chişinău.[426] Hieraan hebben eveneens zes parlementsleden deelgenomen. Hoewel er geen aanvallen hebben plaatsgevonden, zijn wel enkele deelnemers verbaal lastiggevallen door politieagenten, zo schrijft ILGA.[427] Freedom House merkt hierover op dat de politie, inclusief speciale diensten, in grote getalen aanwezig was als reactie op een reeks verbale bedreigingen. De Orthodoxe Kerk had de autoriteiten verzocht om het evenement te verbieden en ook de burgemeester van de hoofdstad was openlijk gekant tegen het evenement. Een parlementslid heeft openlijk verklaard dat LGBTI-personen net zoals andere staatsburgers van Moldavië het recht hebben om vreedzaam te protesteren.[428] In 2023 vond er opnieuw een Pride festival plaats. Er namen 500 personen aan deel waaronder een aantal parlementsleden. Er zijn geen incidenten gemeld en de organisatoren hebben de politie geloofd voor hun professionalisme. De burgemeester van Chisinau probeerde een tweede jaar op rij om de betoging te verbieden, maar slaagde hier niet in.[429]

ECRI schrijft in 2024 dat er geen officiële gegevens beschikbaar zijn over de omvang van de LGBTI-gemeenschap in Moldavië en dat de autoriteiten geen stappen ondernemen om de gemeenschap in kaart te brengen.[430]

De EC vermeldt een situatie van 2022 waarin de Equality Council, die bevoegd is om aantijgingen van discriminatie onafhankelijk te onderzoeken, op basis van een onderzoek naar de verklaringen van twee overheidsafgevaardigden op televisie besluit dat het gaat over haatdragende en discriminerende boodschappen tegen LGBTI.[431] In 2023 stelde de Council vier incidenten vast waarbij er sprake was van discriminatie omwille van seksuele geaardheid.[432]

ILGA stelt dat verschillende haatmisdrijven hebben plaatsgevonden in 2022 en 2023 en dat enkele LGBTI-personen huiselijk geweld hebben gesignaleerd bij ngo's. Daarnaast bespreekt ILGA net zoals het USDOS-rapport over 2022 een situatie waarbij een dienstplichtige tijdens zijn legerdienst het slachtoffer werd van misbruik vanwege zijn geaardheid.[433] De Equality Council heeft het ministerie

[423] ECRI, 12/11/2024, p. 13, url
[424] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, pp. 10, 13, url
[425] ECRI, 12/11/2024, p. 16, url
[426] EC, 08/11/2023, p. 42, url
[427] ILGA, 14/02/2023, url
[428] Freedom House, 24/05/2023, url
[429] ECRI, 12/11/2024, p. 12, url; Promo-Lex, 12/12/2023, p. 24, url; ILGA, 29/02/2024, p. 2, url
[430] ECRI, 12/11/2024, p. 12, url
[431] EC, 08/11/2023, p. 42, url
[432] EC, 30/10/2024, p. 40, url
[433] ILGA, 14/02/2023, url; USDOS, 21/02/2023, p. 43, url; ILGA, 29/02/2024, p. 1, url

van Defensie verzocht zich te verontschuldigen bij het slachtoffer en om disciplinaire maatregelen te treffen tegen de personen die hem niet hebben beschermd. Hierop heeft het ministerie van Defensie de ngo GenderDoc-M verzocht om een opleiding te organiseren over LGBTI-thema's voor meer dan twintig psychologen in het leger. Ook de People's Advocate heeft hierop gereageerd en heeft het leger verzocht om een onderzoek te starten naar intimidatie en misbruik van het slachtoffer en om ervoor te zorgen dat er geen ruimte is voor discriminatie in het leger.[434]

ECRI schrijft in 2024 dat er meldingen zijn van fysiek geweld tegen LGBTI-personen die de ordediensten niet altijd gepast opvolgen. Klachten van LGBTI-personen worden vaak behandeld als "hooliganisme". ECRI geeft geen duiding over het aantal van dergelijke incidenten.[435] ILGA vermeldt in haar rapport van 2024, dat over gebeurtenissen in 2023 handelt, twee incidenten van fysiek geweld ten aanzien van LGBTI-personen.[436]

In 2023 zijn er 15 strafzaken geopend inzake vooroordelen omwille van seksuele geaardheid of genderidentiteit. In juni 2024 waren er twee veroordelingen in eerste aanleg voor zaken van bevooroordeeldheid ten aanzien van LGBTI-personen. De veroordeelden kregen geldstraffen opgelegd.[437]

Het USDOS schrijft dat de politie in 2022 en 2023 net zoals voorgaande jaren terughoudend is om een onderzoek te openen naar daders van misbruik. Het rapport verwijst naar de ngo GenderDoc-M die vaststelt dat de wetshandhavingsinstanties in de meeste zaken er niet in slagen om de daders van geweld tegen LGBTI-personen te identificeren en hen ter verantwoording te roepen. In december 2022 heeft GenderDoc-M in totaal 41 schendingen van de mensenrechten van LGBTI-personen geregistreerd, waaronder haatspraak, discriminatie en incidenten ingegeven door haat. Een andere vaststelling van GenderDoc-M is dat situaties van huiselijk geweld bij koppels van hetzelfde geslacht, niet worden behandeld als zaken van huiselijk geweld. De slachtoffers, voornamelijk mannen, kunnen volgens de ngo niet genieten van dezelfde beschermingsmechanismen als personen in een heteroseksuele relatie.[438]

3.4. Vrijheid van meningsuiting

USDOS schrijft dat de wetgeving vrijheid van meningsuiting voorziet, waaronder voor de media, en dat de autoriteiten deze rechten in het algemeen respecteren. Beperkingen hierop gelden enkel wanneer het een bedreiging van de nationale veiligheid betreft of van de territoriale integriteit, openbare orde of veiligheid. Er zijn gevallen waarbij journalisten het slachtoffer zijn van intimidatie, pesterijen en aanklachten voor de rechtbank vanwege hun werk. Hierbij zijn er geen aanwijzingen van betrokkenheid van de autoriteiten. USDOS schrijft tegelijkertijd dat media verklaren dat frequente rechtszaken, onder meer door gezagdragers, een bedreiging van de persvrijheid vormen.[439]

LRCM voert in 2024 onderzoek uit om na te gaan of zogenaamde *strategic lawsuits against public participation (Slapp)* aanwezig zijn in Moldavië. Hiermee duidt men het fenomeen aan waarbij critici worden afgeschrikt en/of het zwijgen opgelegd via het aanspannen van rechtszaken die hen veel geld en tijd kosten voor hun verdediging voor de rechtbank. Volgens LRCM garandeert de wet vrijheid van meningsuiting, maar wordt de media vaak geconfronteerd met rechtszaken die als *Slapp* aanzien kunnen worden. Meer dan de helft van dergelijke rechtszaken worden geopend door politici of

[434] ILGA, 14/02/2023, url
[435] ECRI, 12/11/2024, pp. 20-21, url
[436] ILGA, 29/02/2024, p. 1, url
[437] EC, 30/10/2024, p. 40, url
[438] USDOS, 21/02/2023, pp. 42-43, url
[439] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url

openbare functionarissen en zijn vooral gericht tegen online nieuwsportalen en tv-zenders. Gemiddeld duren deze rechtszaken meer dan drie jaar, wat meer dan driemaal zo lang is als een gemiddelde civiele rechtszaak en 70 % van deze sinds 2019 ingediende aanklachten worden uiteindelijk verworpen. De gemiddelde geëiste schadeclaim was 95.000 Moldavische leu (MDL) of ongeveer 4.865 €.[440] terwijl er gemiddeld 15.000 MDL of 768 € toegekend werd. Volgens LCRM passen de rechtbanken de wetgeving op een uniforme en correcte manier toe. LRCM identificeerde wel een aantal *Slapp*-zaken en stelt vast dat deze verworpen worden door de rechtbanken. Tegelijk kosten deze strafzaken de beklaagden geld en tijd en leiden ze tot periodes van onzekerheid voor hen.[441]

Expert Grup schrijft dat er zich in de periode juli 2023 – juni 2024 incidenten voordeden van intimidatie, het lastig vallen en fysiek en verbaal geweld tegen journalisten. In een aantal gevallen ging het verbaal geweld ten aanzien van journalisten uit van politici en leidinggevende functionarissen. Op 9 mei 2024 was er een incident waarbij twee journalisten fysiek aangevallen zijn bij een betoging.[442] Een voorgaand incident vond plaats op 25 oktober 2025 toen drie journalisten fysiek aangevallen zijn door demonstranten die deelnamen aan een betoging van de partij Shor.[443]

De Moldavische ombudsman uit in 2023 zijn ongerustheid over bedreigingen tegen journalisten en roept de overheid op om in te staan voor de bescherming van journalisten. Als voorbeeld geeft hij een zaak van een tv-journalist die op sociale media doodsbedreigingen ontving. Inzake de vrijheid van meningsuiting schrijft de ombudsman in zijn rapport van 2024 dat er in het voorgaande jaar geen wezenlijke veranderingen plaatsvonden.[444] Daarnaast schrijft de ombudsman ook dat het intimideren van journalisten door strafzaken tegen hen aan te spannen zeer verontrustend is. De ombudsman stelt hierbij dat de vrijheid van meningsuiting en maatregelen voor openbare orde in balans moeten zijn en dat journalisten hun werk moeten kunnen doen zonder angst voor represailles.[445]

De Raad van Europa stelt dat de belangrijkste media in Moldavië gekleurd zijn in hun berichtgeving omwille van hun banden met politieke partijen.[446] En ook Freedom House schrijft in 2023 en 2024 dat een groot aantal sectoren van de media-industrie nog steeds gedomineerd worden door uitgaves die verbonden zijn met politieke partijen en oligarchen. Specifiek de nationale televisiekanalen zijn zowat allemaal eigendom van personen met banden met politieke partijen, wat er volgens USDOS toe leidt dat journalisten zelfcensuur toepassen. Het kan voor journalisten moeilijk zijn toegang te krijgen tot informatie en er is steeds een latente dreiging van rechtszaken tegen hen vanwege politici of andere publieke figuren.[447] OSCE voegt hier aan toe dat de rechtbanken veelal vonnissen vellen in het voordeel van vrijheid van meningsuiting maar dat langdurige en kostelijke rechtszaken in de praktijk druk kunnen uitoefenen op mediahuizen. De EC schrijft hierover in 2024 dat de rechtbanken sinds 2019 70 % van dergelijke aanklachten verwerpen. Nog volgens OSCE steunt onafhankelijke media en onderzoeksjournalistiek in Moldavië grotendeels op buitenlandse financiering.[448]

Expert Grup stelt in 2024 dat de bestaande wetgeving en procedures onvoldoende en inefficiënt zijn om transparantie over het eigenaarschap van media te garanderen. Er zijn in 2023 - 2024 geen wetswijzigingen doorgevoerd om hier een antwoord op te geven. In de eerste maanden van 2024 zijn er binnen de overheid wel discussies over gevoerd, zonder dat dit evenwel tot maatregelen leidde.

[440] 1 euro is ongeveer 20 Moldavische leu (MDL) in: Wisselkoers.be, s.d., url ;
[441] LRCM (Nasu A., Mereuta V.), 29/07/2024, p. 3, url; EC, 30/10/2024, p. 35, url
[442] Expert Grup, 23/07/2024, p. 65, url
[443] Freedom House, 23/05/2023, url
[444] The People's Advocate, 23/10/2023, p. 30, url; Ombudsman, 07/05/2024, p. 33, url
[445] The People's Advocate, 23/10/2023, p. 15, url
[446] CoE- Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 29, url
[447] Freedom House, 09/03/2023, url; USDOS, 30/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url; USDOS, 22/04/2024, url
[448] OSCE, 05/11/2023, p. 13, url; EC, 30/10/2024, p. 35, url

Een aantal mediakanalen worden volgens Expert Grup door de eigenaars gebruikt om de publieke opinie te manipuleren en desinformatie te verspreiden. Omdat de journalisten afhankelijk zijn van de eigenaars voldoet hun materiaal niet altijd aan deontologische en professionele vereisten.[449]

Daarnaast vermeldt Expert Grup als een positieve evolutie de creatie in november 2023 van de Press Council of the Republic of Moldova die als een zelfregulerende structuur de kwaliteit en de aansprakelijkheid en naleving van ethische normen van de media moet bevorderen. In de periode juli 2023 – juni 2024 behandelde de Council elf klachten over de media van instellingen en burgers.[450]

Reporters without Borders schrijft in 2023 en 2024 dat het medialandschap in Moldavië sterk gepolariseerd is en dat voorname mediakanalen banden hebben met politieke actoren. De meerderheid van de media volgt de politieke lijn van de partij waarmee ze banden hebben en slechts een beperkt deel van de media behandelt zaken die de autoriteiten in verlegenheid kunnen brengen. Persvrijheid en het recht op informatie zijn wel gegarandeerd door de wet, maar toegang tot informatie wordt soms ondermijnd en er doen zich arbitraire rechtszaken tegen de media voor. In 2023 zijn de licenties van enkele mediakanalen ingetrokken waarop ze hun werking verplaatsen naar sociale media-platformen.[451]

Moldavië steeg op de World Press Freedom Index van Reporters without Borders van de 89ste plaats in 2021 naar de 40ste plaats in 2022 en de 28ste plaats in 2023. In 2024 zakte ze terug naar de 31ste plaats.[452]

EC schrijft dat Moldavië een pluralistisch medialandschap heeft en een zeker niveau van voorbereiding voor vrijheid van meningsuiting. De Grondwet voorziet vrijheid van meningsuiting die volgens EC in het algemeen gerespecteerd wordt. In 2023 maakte het land enige vooruitgang wat betreft het voorkomen van eigendomsconcentratie van media. Er is nieuwe wetgeving in voege gekomen die eigendomsconcentratie van media moet voorkomen. EC stelt daarnaast in aanbevelingen dat Moldavië meer moet doen om journalisten te beschermen tegen intimidatie en bedreigingen, transparantie over media-eigendom moet verhogen en zelfregulerende mechanismes van de media moet verbeteren.[453] In oktober 2024 merkt EC op dat er zich nog gevallen van intimidatie van journalisten voordoen, waaronder verbale aanvallen door politici en overheidsfunctionarissen, maar dat het aantal incidenten afneemt. De ordediensten zouden zelden actief tussenkomen om journalisten te beschermen, waardoor de meeste van dergelijke incidenten zonder gevolg voor de daders blijven.[454] Aanvullend schrijft Expert Grup in 2024 dat wanneer gevallen van intimidatie, verbaal en/of fysiek geweld ten aanzien van journalisten plaatsvinden de relevante autoriteiten meestal niet reageren en evenmin een onderzoek opstarten. Expert Grup vermeldt wel een geval waarbij een minister na het gebruik van obscene taal zich op sociale media verontschuldigde nadat de PAS-partij zich publiekelijk negatief over zijn taalgebruik uitgelaten had.[455]

De Bertelsmann Stiftung schrijft in 2024 dat de vrijheid van meningsuiting ingeschreven is in de Grondwet en dat de wetgeving inzake media de laatste jaren verbeterd is. Sinds het aantreden van de PAS-regering in 2021 doen er zich geen gevallen van intimidatie of belagen van journalisten door de overheid meer voor. De overheid geeft ook meer gevolg aan resultaten van onderzoeksjournalistiek. Daarnaast doen er zich nog gevallen voor waarbij journalisten geïntimideerd

[449] Expert Grup, 23/07/2024, p. 67, url
[450] Expert Grup, 23/07/2024, p. 68, url
[451] Reporters without Borders, 2023, url; Reporters Without Borders, 2024, url
[452] EC, 08/11/2023, p. 35, url; Reporters without Borders, 2023, url
[453] EC, 08/11/2023, pp. 34-35, url
[454] EC, 30/10/2024, p. 35, url
[455] Expert Grup, 23/07/2024, p. 65, url

worden door belangengroepen of zakenmannen. Verder getuigen journalisten dat ze moeilijk toegang krijgen tot overheidsgegevens.[456]

Na de Russische invasie in Oekraïne in februari 2022 beperkten de autoriteiten via nieuwe wetgeving van juni 2022 de toegang tot Russische media in Moldavië. Russische televisie kan er niet meer uitgezonden worden. In de wetgeving is nu opgenomen dat enkel media van EU-landen, de VS, Canada en landen die de European Convention on Transfrontier Television ratificeerden, toegelaten is. OSCE merkt hierover op dat het verbieden van uitzendingen van bepaalde landen niet strookt met het proportionaliteitsprincipe.[457] De Venetië Commissie van de Raad Europa stelt in een eerste advies over deze wetgeving dat beperkingen op mediavrijheid in lijn moeten zijn met drie vereisten, namelijk wettelijkheid, legitimiteit en proportionaliteit. De Commissie stelt dat de wet "pursues a legitimate aim and that its adoption responds to a pressing social need" omdat Moldavië is "heavily exposed to external sources of information and a constant target of disinformation activities from external sources".[458] In december 2023 is er een Center for Strategic Communication and Combatting Disinformation opgericht dat de inter-institutionele strijd tegen desinformatie moet ondersteunen en coördineren.[459]

Na de Russische invasie verboden de autoriteiten het gebruik van symbolen die het Russische leger gebruikt tijdens de invasie om zo extremisme tegen te gaan. De Raad van Europa oordeelde in oktober 2022 dat dit verbod aanvaardbaar is aangezien de symbolen een gevaar voor de nationale veiligheid en openbare orde vormen.[460]

Er bestaat, volgens Freedom House en de Raad van Europa, enige ongerustheid over de onafhankelijkheid van de Moldavische mediaregulator, het Audiovisual Council (AVC). Wetswijzigingen van 2021 maken dat het parlement sterkere controle heeft over de Council en ook over de staatszender Teleradio-Moldova.[461] De EC schrijft in zijn Uitbreidingsrapport dat de AVC zich verder in een lijn moet stellen met de EU-wetgeving. Daarnaast heeft de AVC in 2023 al grondige hervormingen ondergaan waarbij een nieuwe organisatiestructuur goedgekeurd is en zijn budget met 30 % verhoogd wordt tegen 2024. De EC ziet dit als een positieve evolutie, maar wetswijzigingen blijven nodig en de AVC moet zijn financiële stabiliteit en onafhankelijkheid nog verder ontwikkelen.[462] De Raad van Europa merkt verder op dat de AVC maatregelen nam om pluralisme van de media en kwaliteit van de nieuwsinformatie te verbeteren.[463] In 2024 schrijft de Bertelsmann Stiftung dat de onafhankelijkheid en de efficiëntie van de AVC toegenomen is.[464]

De Raad van Europa vermeldt in april 2024 dat de AVC een nieuw online mediaregister lanceerde dat de transparantie over eigenaars van mediaondernemingen vergroot.[465]

In december 2022 zijn de licenties van zes televisiezenders ingetrokken nadat de AVC stelde dat ze desinformatie verspreidden en onjuiste informatie over de oorlog in Oekraïne gaven. De zes zenders waren allen eigendom van de oligarch Ilan Shor. OSCE schrijft dat deze maatregel als disproportioneel gezien kan worden, maar voegt er aan toe dat verschillende lokale contacten van de OSCE de maatregel legitiem en proportioneel achtten omdat de zenders een bedreiging voor de nationale

[456] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 11, url
[457] Freedom House, 09/03/2023, url; USDOS, 30/03/2023, url; OSCE, 05/11/2023, p. 13, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[458] CoE- Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 30, url
[459] EC, 30/10/2024, p. 37, url
[460] CoE- Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 3, url
[461] Freedom House, 09/03/2023, url; CoE- Parliamentary Assembly, 08/01/2023, pp. 29-30, url
[462] EC, 08/11/2023, p. 36, url
[463] CoE- Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 6, url
[464] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 11, url
[465] CoE, 02/04/2024, url

veiligheid zijn. De contacten merken wel op dat de Audiovisual Council de beslissing niet voldoende onderbouwd heeft.[466] In 2023 schortte de Council for the Promotion of Investment Projects of National Importance de licenties op van twaalf tv-kanalen. Dit omwille van vermeende banden met oligarchen die op een sanctielijst staan. Deze maatregel is in januari 2024 verlengd en in augustus 2024 trok de Council de licenties in van negen tv_kanalen en twee radiokanalen omwille van "financiering door ongepaste bronnen".[467]

In september 2023 zette Moldavië Vitaly Denisov, hoofd van de door Rusland gesubsidieerde zender Sputnik Moldova, het land uit. Onafhankelijke Russische media verklaarde later dat Denisov voor de Russische militaire inlichtingendienst werkt en gespecialiseerd is in desinformatie-operaties.[468]

In de autonome deelrepubliek Gagaoezië zijn er meldingen van intimidatie van onafhankelijke journalisten door de autoriteiten en van een geval van censuur bij de overheidszender Gagauziya Radio Televisionu.[469]

3.5. Vrijheid van vergadering en vereniging

Volgens Freedom House, USDOS, de EC, Promo-Lex en Bertelsmann Stiftung is de vrijheid van samenkomst en vereniging vervat in de Grondwet en wetgeving en worden ze in de praktijk in het algemeen gerespecteerd. Manifestaties, waaronder antiregeringsbetogingen, worden in de regel niet tegengehouden door de autoriteiten. De ordediensten treden correct op en beschermen vreedzame betogingen in lijn met de wetgeving. Onder de voorgaande regering waren er meldingen dat ambtenaren en leerkrachten soms tegenwerking kregen om deel te nemen aan anti-regeringsprotesten en aangespoord werden tot deelname aan samenkomsten ten voordele van de regerende partij. Het is onduidelijk of deze praktijk nog bestaat onder de huidige regering.[470]

In oktober 2022 vaardigde de Commission for Exceptional Situations[471] een verordening uit die verbiedt om samenkomsten te houden die het verkeer blokkeren. De politie krijgt ook speciale bevoegdheden om dergelijke samenkomsten om te stoppen en uiteen te drijven.[472] De Moldavische People's Advocate (ombudsman) leverde kritiek op deze beslissing en acht ze niet proportioneel.[473] De commissie is sinds het afschaffen van de noodtoestand op 30 december 2023 niet meer operationeel.[474]

Er is een ngo-middenveld actief in Moldavië en deze kunnen hun werkzaamheden ontplooien zonder oneigenlijke beperkingen. Volgens Bertelsmann Stiftung is het merendeel van de actieve ngo's geconcentreerd in de hoofdstad Chisinau en in de steden Balti en Comrat. Het aantal ngo's is eerder

[466] Freedom House, 09/03/2023, url; USDOS, 30/03/2023, url; OSCE, 05/11/2023, pp. 13-14, url; LRCM, 15/06/2023, p. 7, url
[467] EC, 30/10/2024, p. 36, url
[468] Freedom House, 29/02/2024, url
[469] Expert Grup, 23/07/2024, p. 65, url
[470] Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, p. 10, url; Freedom House, 09/03/2023, url; USDOS, 30/03/2023, url; EC, 08/11/2023, p. 38, url; USDOS, 22/04/2024, url; EC, 30/10/2024, p. 37, url; Freedom House, 29/02/2024, url; Promo-Lex, 12/12/2023, pp. 22-23, url
[471] In het leven geroepen bij het afkondigen van de noodtoestand op 24 februari 2022 na de invasie van Oekraïne door Rusland. De commissie heeft de door het parlement bekrachtigde bevoegdheid om tijdens een officiële noodtoestand decreten uit te vaardigen die een aantal basisrechten inperken. Zie: LRCM, 15/06/2023, p. 7, url
[472] LRCM, 15/06/2023, pp. 3, 6, url
[473] The People's Advocate, 23/10/2023, p. 30, url
[474] EC, 30/10/2024, p. 23, url; Freedom House, 29/02/2024, url

klein in Moldavië en op het platteland bijna onbestaande. Sociale zelforganisatie is beperkt, wat volgens Bertelsmann mogelijk een erfenis is van het Sovjetverleden.[475]

Freedom House schrijft op zijn beurt in 2024 dat de ngo-sector actief is en grotendeels zonder restricties kan werken. Tegelijk zijn er zeer weinig bronnen voor financiële steun voor ngo's, die daardoor voornamelijk afhankelijk blijven van buitenlandse fondsen.[476]

De EC schrijft dat er wettelijke en financiële omkadering aanwezig is die het maatschappelijk middenveld toestaat zich te ontwikkelen. Het wettelijk kader is in lijn met internationale aanbevelingen en het maatschappelijk middenveld wordt steeds meer betrokken bij het nemen van beslissingen door de overheid. De registratie van een maatschappelijke organisatie is gratis en duurt maximaal vijftien dagen. In 2022 waren er geen meldingen van onvrijwillige opheffing of liquidatie van maatschappelijke organisaties.[477] In november 2023 keurde de regering het Civil Society Development Programme 2024-2027 goed. In de loop van 2023-2024 creëerden acht van de veertien Moldavische ministeries een permanent platform voor consultaties met het maatschappelijk middenveld.[478]

Expert Grup merkt in 2024 op dat het Civil Society Development Programme op een correcte manier opgesteld is met inspraak van het middenveld. Het ziet evenwel enige pijnpunten, zo is de financiering van het programma volgens Expert Grup ontoereikend en is er onvoldoende permanente samenwerking tussen de overheid en het middenveld voorzien om het op te volgen.[479]

Promo-Lex schrijft in een monitoringrapport over het maatschappelijk middenveld van december 2023 dat er positieve ontwikkelingen plaatsvonden ten aanzien van de voorgaande monitoringperiode. Deze vooruitgang kwam er voornamelijk door de implementatie van vereisten voor de EU-toetreding. Er bleven problemen onopgelost, maar voor vijf van de elf onderzoekpunten was er een positieve vooruitgang. Dit betrof: gelijke behandeling, recht om deel te nemen in beslissingname, staatssteun, samenwerking tussen overheid en maatschappelijk middenveld en digitale rechten. In een domein was er achteruitgang, met name het recht op privacy. Dit omwille van een wetsaanpassing die de veiligheidsdiensten meer mogelijkheden geeft om personen te surveilleren. Promo-Lex merkt op dat het wettelijk kader voor vrijheid van samenkomst zeer sterk is ondanks beperkingen tijdens de noodtoestand. Daarnaast kan de registratieprocedure voor organisaties van het maatschappelijk middenveld nog verbetering gebruiken. Promo-Lex ziet een positieve evolutie in nieuwe wetgeving die voorziet in een aantal belastingvrijstellingen voor middenveldorganisaties en betere subsidieregels. Eind 2023 zijn er 12.524 middenveldorganisaties geregistreerd in Moldavië.[480]

Bertelsmann Stiftung citeert in 2024 een lid van de NGO Council volgens wie slechts 24 % van de ngo's daadwerkelijk actief zijn. Door een gebrek aan financiering is het is voor ngo's vaak moeilijk om hun werking in stand te houden. Buitenlandse actoren subsidiëren 80 % tot 90 % van het maatschappelijk middenveld, vooral de EU, UNDP en de VS. Dit maakt hen kwetsbaar voor aanvallen door sommige politici die hen aanduiden als "buitenlandse actoren", wat het vertrouwen van de bevolking in het maatschappelijk middenveld schaadt.[481]

LRCM publiceerde in 2023 en 2024 een jaarrapport over aanvallen op middenveldorganisaties in Moldavië in het voorgaande jaar. Met "aanvallen" duidt LRCM verklaringen en acties van politici en media aan die "present nonprofits as organizations that promote the interests of foreign countries, serve the interests of political parties, or waste millions on useless reforms" en "contribute to the

[475] Freedom House, 09/03/2023, url; Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, pp. 1, 17, url
[476] Freedom House, 29/02/2024, url
[477] EC, 08/11/2023, p. 17, url
[478] EC, 30/10/2024, p. 23, url
[479] Expert Grup, 23/07/2024, pp. 29-31, url
[480] Promo-Lex, 12/12/2023, pp. 8-9, 11-12, url
[481] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 30, url

deterioration of the working environment of these actors". In 2022 neemt LRCM een daling waar van het aantal van dergelijke aanvallen ten aanzien van 2021. LRCM meent dat dit veroorzaakt kan zijn door de verkiezing van de PAS-regering in 2021. De aanvallen die zich nog wel voordeden waren voornamelijk gericht tegen de justitiehervormingen die plaats vinden. In 2023 bleef het aantal aanvallen volgens LRCM op hetzelfde niveau als in 2022. Wel nam het een verschuiving waar van incidenten die gebruik maakten van traditionele media zoals televisie en kranten naar incidenten die uitgevoerd werden via sociale media. Een aanzienlijk aantal van de aanvallen viseerden de justitiehervormingen, de LGBTI-gemeenschap en anticorruptieonderzoeken. De aanvallen namen verschillende vormen aan waaronder: valse publieke verklaringen, haatopruiende speeches, stigmatisering, beledigingen, intimidatie, bedreiging, juridische procedures en verordeningen die het werk van middenveldorganisaties hinderen.[482]

Volgens LRCM ondernam de regering in 2022 nog pogingen om het werk van het maatschappelijk middenveld te hinderen. Zo stelde ze in mei 2022 een wetsvoorstel op dat de vrije toegang tot openbare informatie en gegevens van de werking van openbare instellingen sterk zou hinderen. Na protest is het wetsvoorstel aangepast in de goede zin en aangenomen in april 2023.[483]

Vakbonden ondervinden geen hinder in hun werking, maar in de praktijk blijkt dat ze enkel een beperkte rol spelen in het beschermen van de rechten van werknemers. Volgens Bertelsmann Stiftung omdat ze geen invloed kunnen uitoefenen op de wetgeving of op werkgevers. Mede door de zwakke positie van vakbonden zijn er meldingen van uitbuiting van werknemers.[484] In 2023 zijn er wel 139 nieuwe vakbonden geregistreerd op een totaal van 251. Dit is vooral door een sterke toename van vakbonden in medische instellingen die omwille van nieuwe wetgeving elke lokale afdeling apart moesten registreren waar voordien enkel de federatie dit moest doen.[485]

4. Transnistrië

4.1. Algemene politieke situatie

Transnistrië wordt internationaal erkend als deel van Moldavië maar is de facto onafhankelijk sinds een kort militair conflict in 1992 waarbij het zich met Russische steun afscheurde van Moldavië. De bevolking van Transnistrië is multi-etnisch en overwegend Russischsprekend. Tot op heden blijft de situatie een bevroren conflict waarbij overleg binnen de OSCE in een "5+2" overlegformaat vooralsnog geen uitweg biedt. Sinds 2022 ligt dit overleg stil en vindt er enkel nog bilateraal overleg tussen Moldavië en Transnistrië plaats via de OVSE.[486]

De Russische Federatie oefent nog steeds sterke controle uit over de lokale regering via politieke, economische en militaire steun, zonder welke de entiteit Transnistrië niet kan overleven. Het Europees Hof van de Rechten van de Mens oordeelt dat de Russische controle over de regio van die grootte is dat ze Rusland verantwoordelijk acht voor de mensenrechtensituatie in de entiteit.[487]

[482] LRCM, 15/06/2023, pp. 3, 6, url; LRCM, 31/05/2024, pp. 4, 6, url
[483] LRCM, 15/06/2023, pp. 7-8, url
[484] Freedom House, 09/03/2023, url; Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, p. 15, url; USDOS, 30/03/2023, url; Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 15, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[485] Promo-Lex, 12/12/2023, p. 19, url
[486] Congressional Research Service, 23/08/2024, p. 2, url
[487] Freedom House, 09/03/2023, url; Promo-Lex, 08/12/2022, pp. 5, 6, url; Promo-Lex, 07/12/2023, p. 12, url

Rusland heeft tot heden een militaire aanwezigheid in Transnistrië in de vorm van een Operative Group of Russian Forces (GOTR) en Russische militairen van de Joint Peacekeeping Forces. De eerste zijn er om een oud Sovjet wapendepot te bewaken en de laatste zijn officieel vredestroepen om het staakt-het-vuren van 1992 te behouden. Volgens Promo-Lex zijn ze officieel gescheiden eenheden, maar in de praktijk één militaire groep. De meerderheid van de militairen zijn lokaal geronseld, waarna ze bij intreding het Russisch staatsburgerschap verkrijgen. Er is geen duidelijkheid over de troepensterkte, maar die zou minstens 1.500 man bedragen.[488]

Na de Russische invasie in Oekraïne in februari 2022 was er een acute vrees dat de Russische overheid het Russisch militair contigent in Transnistrië zou gebruiken om de oorlog ook vanuit deze regio te voeren. Dit heeft echter tot bij het afsluiten van deze COI Focus niet plaatsgevonden. Moldavië roept geregeld op tot de terugtrekking van de Russische troepen uit Transnistrië. Sinds de invasie is er een "code geel terrorisme alarm" van kracht in de entiteit.[489]

Politieke vrijheid is beperkt in Transnistrië en de heersende politieke groep is nauw verweven met lokale economische belangen. Volgens Freedom House steunt heel het politieke establishment de separatistische agenda en de rol van Rusland als buitenlands beschermheer. Promo-Lex merkt daarbij op dat de lokale regering ook apart haar eigen belangen nastreeft, dit is zeker het geval inzake economisch gewin.[490] Het politieke bestel in Transnistrië is gebaseerd op persoonlijke zakenbelangen, nepotisme en favoritisme en er zijn weinig beveiligingen tegen corruptie zichtbaar.[491]

De president van de entiteit kan tweemaal na elkaar verkozen worden voor een termijn van vijf jaar. Het parlement, de Supreme Council, is samengesteld uit 33 leden die voor een termijn van vijf jaar zetelen.[492]

In december 2021 is Vadim Krasnoselskiy verkozen voor een tweede termijn als president met 79 % van de stemmen. De verkiezingen zijn niet correct verlopen volgens Freedom House. De voornaamste oppositiekandidaten konden zich niet registreren.[493] Krasnoselskiy wordt gesteund door de politieke partij Obnovleniye, die gefinancierd wordt door Sheriff Enterprises, het zakenimperium dat zowat de volledige economie van Transnistrië domineert.[494]

De laatste parlementsverkiezingen vonden plaats in 2023. Obnovleniye won 29 zetels en de vier andere waren voor kandidaten die eveneens banden met Sheriff Enterprises hadden. 23 van de kandidaten kwamen op lijsten zonder tegenkandidaten. Volgens Freedom House konden oppositiekandidaten niet deelnemen aan deze verkiezingen en in het algemeen laat het systeem in Transnistrië in de praktijk geen ruimte voor onafhankelijke politieke activiteiten. Oppositiepartijen hebben formeel het recht actief te zijn, maar hebben geen realistische mogelijkheid om aan de macht te komen.[495]

Gezien Transnistrië internationaal niet erkend is, vinden er geen verkiezingswaarnemingsmissies plaats. De Centrale Kiescommissie wordt door tal van politieke actoren in de entiteit beschuldigd van

[488] Promo-Lex, 08/12/2022, pp. 5, 7-8, 16-17, url; Congressional Research Service, 23/08/2024, p. 2, url; Promo-Lex, 07/12/2023, p. 12, url
[489] Promo-Lex, 08/12/2022, pp. 7-8, url; Promo-Lex, 08/12/2022, p. 5, url; Promo-Lex, 07/12/2023, pp. 12-13, url
[490] Freedom House, 09/03/2023, url; Promo-Lex, 08/12/2022, p. 5, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[491] Freedom House, 29/02/2024, url
[492] Freedom House, 09/03/2023, url
[493] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[494] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[495] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url

partijdigheid en een gebrek aan onafhankelijkheid. In 2021 weigerde het klachten over de stembusgang te behandelen.[496]

4.2. Mensenrechtensituatie

Een bijdrage van verschillende Moldavische ngo's aan het Universal Review van 2021 van de UNHRC schrijft dat er meldingen zijn van tal van mensenrechtenschendingen in Transnistrië onder meer inzake het recht op vrije verplaatsing, het recht op onderwijs, het recht op eigendom en het recht op een gepaste levensstandaard. Daarnaast zijn er een aanzienlijk aantal meldingen van arbitraire arrestaties, daden van mishandeling en foltering door de politie en zeer erbarmelijke detentieomstandigheden waarbij overbevolking in gevangenissen de norm is en er onvoldoende toegang bestaat tot medische zorg. Verder is er in de entiteit ook sprake van beperkingen op de vrijheden van meningsuiting, van vereniging, van de pers en van samenkomst.[497]

De Moldavische ombudsman schrijft in 2024 dat de mensenrechtensituatie in Transnistrië slecht is en dat deze in het voorgaande jaar verder verslechterde. Hij omschrijft mensenrechtenschendingen als een ernstig en verontrustend probleem in de entiteit. Inwoners hebben er te maken met grote en kleinere mensenrechtenschendingen waaronder arbitraire arrestaties en detentie, beperkingen op vrijdom van vergadering en expressie, ernstige bedreigingen van de fysieke integriteit en leven.[498]

Promo-Lex schrijft dat mensenrechten in Transnistrië op een systematische manier geschonden worden en dat er tal van hindernissen in het leven geroepen zijn voor het aanklagen hiervan. Volgens de ngo is er sprake van een zeer repressieve omgeving. Dit vindt plaats in een klimaat van zowat totale straffeloosheid voor de daders van repressie. Nog volgens de ngo worden personen die kritiek leveren op de lokale autoriteiten of de Russische militaire aanwezigheid in de entiteit vervolgd door de autoriteiten.[499]

In 2024 schrijft Promo-Lex dat de autoriteiten in Transnistrië sinds 2007 onder het mom van strijd tegen extremisme alle dissidente stemmen in de entiteit het zwijgen opleggen. Hierbij beperken ze de vrijheid van media en het maatschappelijke middenveld en moedigen ze een op militaire leest geschoeid schoolsysteem aan. De wetgeving voor de strijd tegen extremisme is hierbij door de jaren heen geleidelijk aangepast. De doelstelling van deze wetten is volgens Promo-Lex om de positie van de leidende structuren van de entiteit te behouden.[500]

USDOS stelt dat in Transnistrië de vrijheid van meningsuiting onderdrukt wordt. De autoriteiten voeren er verder het programma 2020 - 2026 Strategie voor de Strijd Tegen Extremisme uit wat hen bijkomende bevoegdheden geeft om oppositiestemmen het zwijgen op te leggen. Tegen verschillende personen is een rechtszaak geopend wegens het uiten van kritiek tegen de autoriteiten. Het publiek beledigen van de leider van de entiteit kan bestraft worden met gevangenisstraffen van maximaal vijf jaar.[501]

Freedom House schrijft dat personen die oppositie leveren tegen de lokale elite, gelinkt aan Sheriff Enterprises, het slachtoffer zijn van intimidatie. Ze zijn zowat allen het zwijgen opgelegd de laatste jaren. Zo is bijvoorbeeld de Communistische partij onderdrukt en in 2018 is haar leider, Oleg Horjan, gearresteerd, zijn parlementaire onschendbaarheid ontnomen en veroordeeld tot een gevangenisstraf

[496] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[497] UNHRC, 01/11/2021, p. 11, url
[498] Ombudsman, 07/05/2024, p. 63, url
[499] Promo-Lex, 08/12/2022, pp. 6, 13, 19, url; Promo-Lex, 23/11/2023, p. 11, url
[500] Promo-Lex, 06/06/2024, url; Promo-Lex, 07/12/2023, p. 8, url
[501] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url

die hij in december 2022 uitgezeten heeft. In juli 2023 is Horjan vermoord in zijn woning in Tiraspol. Volgens de politie is het een roofmoord, maar lokale activisten trekken deze versie in twijfel.[502]

USDOS schrijft in 2023 en 2024 dat arbitraire arrestaties een ernstig probleem blijven in Transnistrië, zeker voor personen die de autoriteiten van de entiteit bekritiseren. Volgens USDOS zitten verschillende politieke gevangenen een straf uit in Transnistrië, de meeste van hen omwille van het uiten van kritiek op de autoriteiten.[503]

Op 26 september 2022 is de activist Victor Pleshcanov in Transnistrië veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf voor het "aanzetten tot extremisme" en "het beledigen van het ministerie van Staatsveiligheid" omdat hij de Russische invasie van Oekraïne en de rol van Rusland in Transnistrië bekritiseerde.[504]

Promo-Lex stelt dat het juridisch systeem in Transnistrië onafhankelijkheid ontbeert en dat lokale wetgeving in strijd is met internationale standaarden.[505] USDOS schrijft op zijn beurt dat de lokale autoriteiten in Transnistrië het principe van een eerlijk proces niet respecteren en dat rechtszaken vaak achter gesloten deuren plaatsvinden zonder dat er publieke informatie is over de aanklacht en zonder voorafgaande aankondiging. Beklaagden wordt vaak het recht op een eigen advocaat ontzegd.[506] Freedom House stelt hierover dat het gerecht enkel de belangen van de politieke autoriteiten en van Sheriff Enterprises dient. Rechtszaken worden vaak gehouden zonder enig respect voor de procedures of mogelijkheid van toezicht.[507] Promo-Lex stelt dat illustratief voor het gebrek aan onafhankelijkheid van het gerecht het hoge aantal veroordelingen van aangeklaagden is. In 2022 spraken de Transnistrische rechtbanken in 0.98 % van de behandelde strafzaken een vrijspraak uit.[508]

Er is in de praktijk geen echte vrije media in Transnistrië volgens Freedom House. De bestaande mediakanalen worden sterk gecontroleerd door de overheid. Sheriff Enterprises domineert de lokale zenders, waardoor zelfcensuur alomtegenwoordig is. De weinige onafhankelijke kranten die er bestaan hebben een beperkte oplage. Kritische berichtgeving kan leiden tot strafrechtelijke vervolging.[509] De autoriteiten censureren volgens USDOS de lokale media en daarnaast passen journalisten in de entiteit zelfcensuur toe voor een zeer breed gamma aan onderwerpen, zoals bijvoorbeeld de lokale autoriteiten en onafhankelijkheid van de entiteit.[510] Promo-Lex schrijft dat legitieme activiteiten, zoals vrijheid van meningsuiting door de lokale autoriteiten als extremisme bestempeld worden.[511]

De autoriteiten oefenen een strikte controle uit over het maatschappelijke middenveld en vrijheid van vereniging is sterk gelimiteerd. Ngo's opereren in een zeer vijandige omgeving. Groepen die rond mensenrechten of andere gevoelige onderwerpen werken worden strikt opgevolgd of systematisch lastig gevallen.[512] Promo-Lex stelt dat het beperkte aantal ngo's die in Transnistrië actief zijn systematisch onderdrukt worden door de autoriteiten. Van de 645 ngo's in de entiteit zouden er zo'n 18 actief zijn rond mensenrechten.[513] Bertelsmann Stiftung schrijft in 2024 dat ngo's in Transnistrië slechts een beperkte activiteit kunnen ontplooien en ze er geen opvolging van mensenrechten of

[502] Freedom House, 09/03/2023, url; CoE, 08/01/2023, p. 33, url; Freedom House, 29/02/2024, url; Promo-Lex, 07/12/2023, pp. 26-27, url
[503] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[504] LRCM, 15/06/2023, p. 29, url
[505] Promo-Lex, 07/12/2023, p. 14, url
[506] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[507] Freedom House, 29/02/2024, url
[508] Promo-Lex, 07/12/2023, p. 15, url
[509] Freedom House, 09/03/2023, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[510] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[511] Promo-Lex, 23/11/2023, p. 11, url
[512] Freedom House, 09/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[513] Promo-Lex, 23/11/2023, p. 15, url

democratische processen kunnen uitvoeren. Ze kunnen er het slachtoffer worden van politiek gemotiveerde vervolging door de autoriteiten.[514] Er is geen onafhankelijke vakbond in de entiteit.[515]

De Raad van Europa rapporteert dat lokale ngo's in de zogenaamde hoofdstad Tiraspol aan hen melden dat de vrijheid van vergadering en meningsuiting beperkt worden in Transnistrië en er een algemeen klimaat van intimidatie heerst.[516]

Op 15 februari 2022 voerden de Transnistrische autoriteiten de zogenaamde Guretski-wet in die het strafbaar maakt om bij internationale of Moldavische instellingen een klacht in te dienen over wandaden begaan door de lokale autoriteiten. Iemand die hierover een klacht indient bij bijvoorbeeld de Moldavische ordediensten kan hiervoor bestraft worden met een gevangenisstraf van maximaal acht jaar.[517]

USDOS schrijft dat er meldingen zijn van foltering en vernederende behandeling in detentieplaatsen in Transnistrië. Hierbij onder meer het ontzeggen van medische bijstand en langdurige eenzame opsluiting. Volgens hun bronnen wordt foltering vaak toegepast door de ordediensten om bekentenissen af te dwingen. Er bestaat in Transnistrië geen mogelijkheid om deze praktijken aan te klagen. Plaatsen voor voorhechtenis hebben vaak geen bedden of toiletten.[518]

Ook Promo-Lex stelt dat er in Transnistrië sprake is van onmenselijke omstandigheden in detentieplaatsen en dat gevangenen er mishandeld worden. Bijkomend vermeldt het dat de wetgeving in de entiteit geen regelgeving rond foltering of mishandeling bevat en er geen strafmaat voor voorziet. Hierdoor is er zowat volledige straffeloosheid voor mishandeling en foltering door de ordediensten en vindt er evenmin monitoring van plaats. Promo-Lex voegt er nog aan toe dat de entiteit de hoogste ratio in Europa heeft van gevangenen ten aanzien van het bevolkingsaantal: 451 gevangenen per 100.000 inwoners. Zowat viermaal hoger dan het Europees gemiddelde. Volgens Promo-Lex is dit illustratief voor het repressieve karakter van het Transnistrische bestuur.[519]

Freedom House schrijft dat het bij de ordediensten een courante praktijk is om verdachten van een misdrijf te mishandelen en fysiek geweld te gebruiken om bekentenissen af te dwingen. Detentieomstandigheden zijn zeer slecht en er zijn meldingen van het onthouden van medische zorg.[520]

De Moldavische ombudsman drukt in 2023 zijn ongerustheid uit over de detentieomstandigheden in Transnistrië en stelt dat er officieuze plaatsen van detentie zijn die zijn diensten niet kunnen bezoeken.[521] In 2024 schrijft de ombudsman dat de toegang tot detentieplaatsen in Transnistrië beperkt is.[522]

Volgens Promo-Lex, de Moldavische ombudsman en Freedom House wordt de vrijheid van religie sterk ingeperkt in Transnistrië.[523]

[514] Bertelsmann Stiftung, 19/03/2024, p. 30, url
[515] Freedom House, 09/03/2023, url
[516] CoE – Parliamentary Assembly, 08/01/2023, p. 33, url
[517] Freedom House, 09/03/2023, url; LRCM, 15/06/2023, p. 8, url; Promo-Lex, 08/12/2022, pp. 22-23, url; Promo-Lex, 23/11/2023, p. 11, url
[518] USDOS, 30/03/2023, url; USDOS, 22/04/2024, url
[519] Promo-Lex, 23/11/2023, p. 12, url; Promo-Lex, 07/12/2023, p. 14, url; Promo-Lex, 07/12/2023, pp. 19, 23, url
[520] Freedom House, 29/02/2024, url
[521] The People's Advocate, 23/10/2023, p. 34, url
[522] Ombudsman, 07/05/2024, p. 105, url
[523] Promo-Lex, 23/11/2023, p. 11, url; Freedom House, 29/02/2024, url; Ombudsman, 07/05/2024, p. 63, url

Een bijdrage van verschillende Moldavische ngo's aan het Universal Review van 2021 van de UNHRC vermeldt dat er een gebrek van diensten is voor slachtoffers van huiselijk geweld. Slachtoffers verkrijgen enkel bijstand van ngo's en er zijn geen preventieprogramma's voor daders.[524] USDOS schrijft dat de Transnistrische wetgeving geen definitie van huiselijk geweld bevat en ze dus als andere misdrijven behandeld moet worden. De lokale autoriteiten ondernemen vaak geen actie wanneer een man zijn vrouw fysiek mishandeld.[525] Het wordt niet als een strafrechtelijke misdaad aanzien wanneer er "geen ernstige fysieke verwondingen zijn".[526]

Freedom House vermeldt dat vooral de etnische Roma als minderheidsgroep discriminatie ondervinden en lastig gevallen worden.[527]

Seksuele betrekkingen tussen personen van hetzelfde geslacht zijn illegaal in Transnistrië en er is geen wetgeving van kracht die leden van de LGBTI-gemeenschap beschermt tegen discriminatie. Er zijn meldingen van intimidatie van leden van de LGBTI-gemeenschap in de publieke ruimte.[528]

Sinds de Russische invasie in Oekraïne in 2022 is de bewegingsvrijheid van inwoners van Transnistrië ingeperkt volgens de Moldavische ombudsman en USDOS. Er zijn bijkomende controleposten geplaatst in de entiteit en aan de grenzen ervan. De regels voor het controleren van personen zijn verstrengd en de ombudsman ontving berichten over hindernissen voor personen die de entiteit willen verlaten.[529]

[524] UNHRC, 01/11/2021, p. 9, url
[525] USDOS, 22/04/2024, url
[526] Freedom House, 29/02/2024, url
[527] Freedom House, 29/02/2024, url
[528] USDOS, 22/04/2024, url; Freedom House, 29/02/2024, url
[529] The People's Advocate, 23/10/2023, p. 34, url; USDOS, 22/04/2024, url; Ombudsman, 07/05/2024, p. 63, url

Bibliografie

Specifieke geschreven en audiovisuele bronnen

De Raad van Europa

Council of Europe (CoE) – European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), *ECRI report on the republic of Moldova (sixth monitoring cycle)*, 12/11/2024, https://rm.coe.int/sixth-report-on-the-republic-of-moldova/1680b2097e [geraadpleegd 18/11/2024]

Council of Europe (CoE) - European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), *Report to the Moldovan Government on the ad hoc visit to the Republic of Moldova carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 5 to 13 December 2022*, 13/09/2023, https://rm.coe.int/1680ac59d8 [geraadpleegd 27/11/2023]

Council of Europe (CoE) – Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO), *GREVIO Baseline Evaluation Report Republic of Moldova*, 13/11/2023, https://rm.coe.int/grevio-s-baseline-evaluation-report-on-legislative-and-other-measures-/1680ad46a1 [geraadpleegd op 08/12/2023]

Council of Europe (CoE) - Group of States against Corruption (GRECO), *Fourth evaluation round, Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors, Second interim compliance report republic of Moldova*, 19/05/2023, https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680ab41b9 [geraadpleegd 27/11/2023]

Council of Europe (CoE) - Parliamentary Assembly, *The honouring of obligations and commitments by the Republic of Moldova, doc. 15680*, 08/01/2023, https://pace.coe.int/pdf/3bb00c0932c5643b382edf2403ccaa9bc1a7de0fd7a4c6019f29c45fe8c7cfbd/doc.%2015680.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Council of Europe (CoE) - Venice Commission, *Republic of Moldova - Final Opinion on limiting excessive economic and political influence in public life (de-oligarchisation), adopted by the Venice Commission at its 135th Plenary Session (Venice, 9-10 June 2023)*, 13/06/2023, https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)019-e [geraadpleegd 07/12/2023]

Council of Europe (CoE) - Venice Commission, *Republic of Moldova joint follow-up opinion of the Venice commission and the directorate general of human rights and rule of law (DGI) of the Council of Europe to the joint opinion on the draft law on the external assessment of judges and prosecutors (CDL-AD(2023)023) Adopted by the Venice Commission at its 136 th Plenary Session (Venice, 6-7 October 2023)*, 09/10/2023, https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)035-e [geraadpleegd 27/11/2023]

Council of Europe (CoE), *Barriers, remedies and good practices for women's access to justice in the republic of Moldova*, 07/2023, https://rm.coe.int/barriers-remedies-good-practices-republic-moldova-2748-8251-8536-1/1680ac9b82 [geraadpoleegd 27/11/2023]

Council of Europe (CoE), *Fifth Opinion on the Republic of Moldova – Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 18/10/2023, https://rm.coe.int/5th-op-moldova-en/1680acf5c8 [geraadpleegd op 08/12/2023]

Council of Europe (CoE), *Transparency of media ownership in Moldova enhanced*, 02/04/2024, https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/-/transparency-of-media-ownership-in-moldova-enhanced [geraadpleegd 04/11/2024]

Andere geschreven en audiovisuele bronnen

Amnesty International (AI), *Amnesty International Report 2022/23*, 27/03/2023, https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/5670/2023/en/ [geraadpleegd 27/11/2023]

Amnesty International (AI), *Amnesty International Report 2023/24*, 23/04/2024, https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/eastern-europe-and-central-asia/moldova/report-moldova/ [geraadpleegd 04/11/2024]

Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari din R.M (National Association of Community Mediators of the Republic of Moldova) (ANMC) [Facebookpagina], s.d., https://www.facebook.com/mediatori.md [geraadpleegd op 08/12/2023]

BBC, *Transnistria profile*, 22/05/2023, https://www.bbc.com/news/world-europe-18284837 [geraadpleegd 27/11/2023]

Bertelsmann Stiftung, *BTI 2022 Country Report Moldova*, 02/02/2022, https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2022_MDA.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Bertelsmann Stiftung, *BTI 2024 Country Report Moldova*, 19/03/2024, https://bti-project.org/en/reports/country-report/MDA [geraadpleegd 4/11/2024]

Centrul Național al Romilor (CNR) (Russi D. & Drumea G.), *Accesul la Justitie al Romilor* [machinevertaling: *Roma access to justice*], 27/12/2021, https://www.justitietransparenta.md/wp-content/uploads/2021/12/A4_Report_justitie_web.pdf [geraadpleegd op 15/12/2023]

Centrul Național al Romilor (National Roma Center) (CNR) [Facebookpagina], s.d., https://www.facebook.com/Centrul-Na%C8%9Bional-al-Romilor-342829259121017/ [geraadpleegd op 08/12/2023]

Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD), *Prejudecăți și Marginalizare în Moldova Anului 2022* [Google Translate: *Prejudice and Marginalization in Moldova in 2022*], 23/01/2023, https://progen.md/wp-content/uploads/2023/01/CPD_Distanta-sociala_2022-1.pdf [geraadpleegd op 21/12/2023]

Clingendael Institute, *Moldova's vulnerabilities amid war in Ukraine*, 30/2022, https://www.clingendael.org/pub/2022/walking-the-tightrope-towards-the-eu/2-domestic-political-vulnerabilities-and-the-russia-factor/ [geraadpleegd 26/11/2023]

Comisia Pre-Vetting, *Three SCP candidates failed the resumed evaluation completed by the Pre-Vetting*, 08/12/2023, https://vetting.md/en/three-scp-candidates-failed-the-resumed-evaluation-completed-by-the-pre-vetting/ [geraadpleegd 12/12/2023]

Congressional Research Service, *Moldova: An Overview*, 14/08/202323/08/2024, https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10894https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10894/17 [geraadpleegd 27/11/204/11/2024023]

Consentmo, *Understanding Moldova's New Personal Data Protection Law: Implications for Shopify Merchants*, 04/09/2024, https://www.consentmo.com/blog-posts/new-data-protection-law-in-moldova [geraadpleegd 04/11/2024]

Constitutional Court of the Republic of Moldova*, Constitution of the Republic of Moldova*, 29/07/1994 (laatste amendementen op 14/04/2022), https://presedinte.md/app/webroot/Constitutia_RM/Constitutia_RM_EN.pdf

Council of the European Union, *Conference on accession to the European Union – republic of Moldova*, 21/06/2024, https://www.consilium.europa.eu/media/45ilqaal/ad00011en24.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

CSO Meter, *Moldova: New law to transpose GDPR into national legislation*, 05/06/2024, https://csometer.info/updates/moldova-new-law-transpose-gdpr-national-legislation [geraadpleegd 04/11/2024]

Equality Council, *Discrimination in the Republic of Moldova 2021*, 13/06/2022, https://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/infografic-COE-14.04.2022-EN-final.pdf [geraadpleegd op 14/12/2023]

Equality Council, *Discrimination in the Republic of Moldova 2022*, 29/05/2023, https://egalitate.md/wp-content/uploads/2021/01/Egalitate_raport_2022_en-1.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Euronews, *EU greenlights accession talks with Ukraine but Orbán vetoes €50-billion aid package*, 14/12/2023, https://www.euronews.com/my-europe/2023/12/14/eu-greenlights-accession-talks-with-ukraine-and-moldova [geraadpleegd 14/12/2023]

European Commission (EC), *Commission staff working document Republic of Moldova 2023 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy*, 08/11/2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_698%20Moldova%20report.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

European Commission (EC), *Commission staff working document republic of Moldova 2024 report accompanying the document communication from the commission to the European parliament, the Council, the Economic and social committee and the committee of regions 2024 Communication on EU enlargement policy*, 30/10/2024, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/858717b3-f8ef-4514-89fe-54a6aa15ef69_en?filename=Moldova%20Report%202024.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

European Commission (EC), *Communication from the commission to the european parliament, the european council and the council, Commission opinion on the republic of Moldova's application for membership of the European Union*, 17/06/2022, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022DC0406 [geraadpleegd 27/11/2023]

European Commission (EC), *Joint staff working document, Association Implementation Report on the Republic of Moldova*, 13/10/2021, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2021_295_f1_joint_staff_working_paper_en_v2_p1_1535649.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

European External Action Service (EEAS), *Country Gender Profile Republic of Moldova*, 07/09/2021, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/country_gender_profile.pdf [geraadpleegd op 18/12/2023]

European Forum for Democracy and Solidarity, *Election Overview – Moldova: Local Elections*, 09/11/2023, https://europeanforum.net/election-overview-moldova-local-elections/ [geraadpleegd 27/11/2023]

European Roma Rights Centre (ERRC) (Popenko V.), *Segregation and sub-standard living conditions: Romani families stuck in limbo in Moldova*, 25/04/2022, http://www.errc.org/news/segregation-and-sub-standard-living-conditions-romani-families-stuck-in-limbo-in-moldova [geraadpleegd op 08/12/2023]

Expert Grup, *Republic of Moldova 2022, State of the Country Report*, 23/12/2022, https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/RST_2022_EN_Final-_23.12.22.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Expert Grup, *Republic of Moldova 2023, State of the Country Report*, 12/12/2023, https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/State_of_the_Country_Report_2023_en.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Expert Grup, *Shadow Report no. 1 Evaluation of the progress of the Republic of Moldova regarding the implementation of the recommendations of the European Commission in the context of the accession process to the European Union*, 23/07/2024, https://library.fes.de/pdf-files/bueros/moldau/21365.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Freedom House, *Freedom in the World 2023*, *Moldova*, 09/03/2023, https://freedomhouse.org/country/moldova/freedom-world/2023 [geraadpleegd 27/11/2023]

Freedom House, *Freedom in the World 2023, Transnistria*, 09/03/2023, https://freedomhouse.org/country/transnistria/freedom-world/2023 [geraadpleegd 27/11/2023]

Freedom House, *Freedom in the World 2023, Transnistria*, 2024, 29/02/2024, https://freedomhouse.org/country/transnistria/freedom-world/2024 [geraadpleegd 04/11/2024]

Freedom House, *Freedom in the World 2024*, *Moldova*, 29/02/2024, https://freedomhouse.org/country/moldova/freedom-world/2024 [geraadpleegd 04/11/2024]

Freedom House, *Nations in Transit 2023, Moldova*, 23/05/2023, https://freedomhouse.org/country/moldova/nations-transit/2023 [geraadpleegd 27/11/2023]

Government of the Republic of Moldova, *Moldovan government approved program to support Roma population*, 03/08/2022, https://gov.md/en/content/moldovan-government-approved-program-support-roma-population [geraadpleegd op 11/12/2023]

GS Foundation, *Behind the badge: assessing the working conditions of Moldovan police officers through a gender lens*, 12/2023, https://gs-foundation.com/wp-content/uploads/2024/05/Behind_the_Badge_digital_englisch.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Informational Portal on the Justice Sector, *Closing the Justice Gap in Moldova – Specialized Paralegal Services*, 16/12/2021, https://www.justitietransparenta.md/en/11-para-juristii-specializati-solutie-pentru-grupurile-marginalizate/ [geraadpleegd 27/11/2023]

Informational Portal on the Justice Sector, *How Does State-Guaranteed Legal Aid Work?*, 18/07/2021, https://www.justitietransparenta.md/en/6-asistenta-juridica-garantata-de-stat-cine-cand-si-cum-o-poate-solicita/ [geraadpleegd 27/11/2023]

Informational Portal on the Justice Sector, *NGOs that provide free legal aid*, s.d., https://www.justitietransparenta.md/en/ong-uri-care-ofera-asistenta-juridica-gratuita/ [geraadpleegd 27/11/2023]

Informational Portal on the Justice Sector, *Paralegals*, s.d., https://www.justitietransparenta.md/en/para-juristi/ [geraadpleegd 27/11/2023]

Informational Portal on the Justice Sector, *State-guaranteed legal aid*, s.d., https://www.justitietransparenta.md/en/asistenta-juridica-garantata-de-stat/ [geraadpleegd 27/11/2023]

Institut français des relations internationales (IFRI) (Parmentier F.), *Moldova, a Political System Under Pressure: Between European Aspirations and War in Ukraine", in Russie.Eurasie.Visions, No. 128*, 05/2023, https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/parmentier_moldova_2023.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

International Commission of Jurists, *«Only an Empty Shell» The Undelivered Promise of an Independent Judiciary in Moldova*, 12/03/2019, https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/03/Moldova-Only-an-empty-shell-Publications-Reports-Mission-reports-2019-ENG.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans & Intersex Association in Europe (ILGA-Europe), *Annual review of the human rights situation of lesbian, gay, bisexual, trans, and intersex people in Moldova covering the period of January to December 2022*, 14/02/2023, https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2023/moldova.pdf [geraadpleegd op 21/12/2023]

International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans & Intersex Association in Europe (ILGA-Europe), *Annual review of the human rights situation of lesbian, gay, bisexual, trans, and intersex people covering the period of January to December 2023, Moldova*, 29/02/2024, https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2024/02/2024_moldova.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

International Monetary Fund (IMF), *Corruption and Economic Growth in Moldova: A Reexamination (Markevych M., Marinov M.)*, 09/02/2024, https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/Selected-Issues-Papers/2024/English/sipea2024003-print-pdf.ashx [geraadpleegd 04/11/2024]

International Monetary Fund (IMF), *Republic of Moldova poverty reduction and growth strategy*, 02/2023, https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/CR/2023/English/1MDAEA2023002.ashx [geraadpleegd 27/11/2023]

IPN, *State guaranteed legal aid: who offers it and who benefits from it*, 06/03/2021, https://www.ipn.md/en/state-guaranteed-legal-aid-who-offers-it-and-who-benefits-7967_1080165.html [geraadpleegd 27/11/2023]

Legal Resources Centre for Moldova (LRCM), *Newsletter 56, Arrest keeps on being applied frequently and unjustifiably in the republic of Moldova*, 04/2023, https://crjm.org/en/newsletter-no-56-april-2023/ [geraadpleegd 27/11/2023]

Legal Resources Centre for Moldova (LRCM), *Perception of judges, prosecutors and lawyers on justice and corruption*, 12/07/2023, https://crjm.org/en/perception-of-judges-prosecutors-and-lawyers-on-justice-and-corruption-2/ [geraadpleegd 27/11/2023]

Legal Resources Centre for Moldova (LRCM), *Sanctioning corruption – a case law review*, 01/2022, https://crjm.org/wp-content/uploads/2022/09/Sanctionarea-coruptiei_2022-ENG.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Legal Resources Centre for Moldova (LRCM), *Shadow Report No. 2: On the Action Plan for the implementation of the steps proposed by the European Commission in its Opinion on Molodova's EU membership application*, 18/07/2023, https://crjm.org/en/shadow-report-no-2-on-the-action-plan-for-the-implementation-of-the-steps-proposed-by-the-european-commission-in-its-opinion-on-molodovas-eu-membership-application/ [geraadpleegd 27/11/2023]

Legal Resources Centre from Moldova (LRCM) (Goinic D., Gribincea V.), *Republic of Moldova at European Court of Human Rights in 2023*, 26/01/2024, https://crjm.org/wp-content/uploads/2024/02/NA-Republica-Moldova-la-CtEDO-in-anul-2023_EN.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Legal Resources Centre from Moldova (LRCM) (Nasu A., Mereuta V.), *Media freedom through the lenses of justice, How to counteract strategic lawsuits against public participation*, 29/07/2024, https://crjm.org/wp-content/uploads/2024/10/Libertatea-de-exprimare-a-mass-media-EN-Summary_final.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Legal Resources Centre from Moldova (LRCM), *Domestic violence in Moldova in the caselaw of the European court of human rights*, 12/2023, https://crjm.org/wp-content/uploads/2023/12/EN_Violenta-domestica-din-RM-la-CtEDO.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Legal Resources Centre from Moldova (LRCM), *Radiography of attacks on civil society organizations and human rights defenders in the republic of Moldova 1 January – 31 December 2022*, 15/06/2023, https://crjm.org/wp-content/uploads/2023/09/Radiografia-atacurilor-2022_ENG.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Legal Resources Centre from Moldova (LRCM), *Radiography of attacks on civil society organizations and human rights defenders in the republic of Moldova*, 31/05/2024, https://crjm.org/wp-content/uploads/2024/08/Radiografia-atacurilor-2023-EN-1.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Locals, *Кишиневцев положительно или нейтрально относятся к сообществу ЛГБТК+* [*Inwoners van Chisinau hebben een positieve of neutrale houding tegenover de LGBTI-gemeenschap*], 19/05/2022, https://locals.md/2022/czifra-dnya-skolko-kishinyovczev-tolerantny-k-predstavitelyam-soobshhestva-lgbtk/ [geraadpleegd op 21/12/2023]

Millenium DPI Partners, *Good practices in facilitating access to justice in Moldova*, 20/09/2022, https://www.justitietransparenta.md/en/bune-practici-privind-facilitarea-accesului-la-justitie-moldova/ [geraadpleegd 27/11/2023]

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), *Anti-Corruption Reforms in Moldova Pilot 5th Round of Monitoring Under the Istanbul Anti-Corruption Action Plan*, 30/05/2022, https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9bb0367e-en.pdf?expires=1702562826&id=id&accname=guest&checksum=ACFEC832C99FB4E60EA40D22FF01E9FC [geraadpleegd 27/11/2023]Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), *Baseline Report of the Fifth Round of Monitoring of Anti-Corruption Reforms in Moldova*, 14/03/2024, https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/25fc47ac-en.pdf?expires=1732026932&id=id&accname=guest&checksum=7D4BA06047501065CCBCD0B11C3E21B1 [geraadpleegd 04/11/2024]

Organization for Security and Co-operation in Europe – Parliamentary Assembly (OSCE-PA), *Report on the field visit to the Republic of Moldova*, 02/07/2023, https://www.oscepa.org/en/documents/ad-hoc-committees-and-working-groups/ad-hoc-committee-on-migration-1/4735-ad-hoc-committee-on-migration-report-on-the-field-visit-to-the-republic-of-moldova-chisinau-9-10-march-2023/file [geraadpleegd op 08/12/2023]

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *International election observation mission republic of Moldova – presidential election, second round, 3 November 2024 statement of preliminary findings and conclusions*, 04/11/2024, https://www.osce.org/files/f/documents/3/3/579775_1.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *International election observation mission Republic of Moldova – Local Elections, 5 November 2023 Statement of preliminary findings and conclusions*, 05/11/2023, https://www.osce.org/files/f/documents/a/6/556131.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *Report on the evaluation (pre-vetting) of candidates for members of the superior council of magistracy in Moldova*, 30/09/2023, https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/553987.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *Republic of Moldova early parliamentary elections 11 July 2021 ODIHR Election Observation Mission Final Report*, 22/12/2021, https://www.osce.org/files/f/documents/0/5/508979.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *Republic of Moldova Presidential Election and Constitutional Referendum, 20 October 2024 INTERIM REPORT 13 September –2 October 2024*, 04/10/2024, https://www.osce.org/files/f/documents/a/b/577484.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *Republic of Moldova – Presidential Election and Constitutional Referendum, 20 October 2024 Statement of preliminary findings and conclusions preliminary conclusions*, 21/10/2024, https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/578815_0.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Partnership for Development Center, *Prejudice and marginalization in Moldova in 20232*, 24/01/202302/2024, https://progen.md/wp-content/uploads/2024/02/CPD_Distanta-sociala_2023.pdf https://progen.md/wp-content/uploads/2023/01/CPD_Distanta-sociala_2022-1.pdf [geraadpleegd op 28/04/202311/04/2024]

Promo-Lex Association, *Hate speech and incitement to discrimination in the public space and in the media of the Republic of Moldova in the context of the war of the Russian Federation against Ukraine*, 11/07/2022, https://promolex.md/wp-content/uploads/2022/06/HATE-SPEECH-AND-INCITEMENT-TO-DISCRIMINATION.pdf [geraadpleegd op 08/12/2023]

Promo-Lex, *2023 Moldova CSO Meter Country Report*, 12/12/2023, https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/12/Moldova-2023-CSO-Meter-Country-Report-_EN.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Promo-Lex, *Civic monitoring of police reform in the Republic of Moldova*, 09/12/2021, https://promolex.md/wp-content/uploads/2021/12/A4_RF_Politie_ENG_web.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Promo-Lex, *Conference report Human rights and Impunity in the temporarily occupied territories of Moldova, Ukraine and Georgia*, 23/11/2023, https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/11/Conference-Report-Human-rights-and-Impunity-in-the-temporarily-occupied-territories-of-Moldova-Ukraine-and-Georgia.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Promo-Lex, *Human rights in the Transnistrian region of the Republic of Moldova*, 08/12/2022, https://promolex.md/wp-content/uploads/2022/12/Report-Human-rights-in-the-Transnistrian-region-of-the-Republic-of-Moldova.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Promo-Lex, *Human Rights in the Transnistrian region the Republic of Moldova. 2023 Retrospective*, 07/12/2023, https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/12/Report-HRT_2023.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Promo-Lex, *Observation Mission: presidential elections and republican constitutional referendum October 20, 2024*, 06/11/2024, https://promolex.md/wp-content/uploads/2024/11/report-no.-5_promo-lex-2024.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Promo-Lex, *Opinion Paper (Summary) "Anti-extremism" Measures in the Transnistrian Region of Moldova*, 06/06/2024, https://promolex.md/wp-content/uploads/2024/07/Opinion-Paper_Extremism_summary.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Promo-Lex, *Report: Evaluation of the mechanism for preventing and combating ill-treatment in the penitentiary system of the Republic of Moldova*, 30/11/2022, https://promolex.md/23000-raport-evaluarea-mecanismului-de-prevenire-si-combatere-a-relelor-tratamente-in-sistemul-penitenciar-din-republica-moldova/?lang=en [geraadpleegd 27/11/2023]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) (Ticudean M.), *While Problems Remain, Moldova Makes BigGains On LGBT Rights*, 14/05/2023, https://www.rferl.org/a/moldova-gains-lgbt-rights/32411055.html [geraadpleegd op 21/12/2023]

Reporters without Borders, *Moldova*, 2023, https://rsf.org/en/country/moldova [geraadpleegd 27/11/2023]

Reporters Without Borders, *Moldova*, 2024, https://rsf.org/en/country/moldova_[geraadpleegd 04/11/2024]

Reporters without Borders, *World Press Freedom Index, Moldova*, 2023, https://rsf.org/en/index [geraadpleegd 27/11/2023]

Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP), *Justice Reform as the Battleground for Genuine Democratic Transformation in Moldova*, 04/2022, https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2022C27_JusticeReformMoldova.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

The People's Advocate (Ombudsman), *Alternative report on measures giving effect to the provisions of Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (initial assessment)*, 30/03/2023, https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/10/alternative-report-on-measures-giving-effect-to-the-provisions-of-council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence.pdf [geraadpleegd op 08/12/2023]

The People's Advocate (Ombudsman), *Raport anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2023 [Annual report on respect for human rights and freedoms in the Republic of Moldova in 2023] [Deepl Translation]*, 07/05/2024, https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2023/ [geraadpleegd 04/11/2024]

The People's Advocate (Ombudsman), *Report on human rights and freedoms in the Republic of Moldova in 2022*, 23/10/2023, https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/10/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-omului-en-1.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

The People's Advocate (Ombudsman), *Submission of the People's Advocate Office for the 138th session (26 June - 28 July 2023) of the UN Human Rights Committee on the Suggested List of Issues prior to reporting to be adopted on the Republic of Moldova*, 23/10/2023, https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/10/submission-civil-political-rights_ombudsman_moldova.semnat.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

Transgender Europe (TGEU), *Under the radar – Documenting violence against trans people*, 22/04/2021, https://tgeu.org/wp-content/uploads/2021/04/tgeu-under-the-radar.pdf [geraadpleegd op 21/12/2023]

Transparency International, *Corruption Perception Index, Moldova*, 20223, https://www.transparency.org/en/cpi/2022/index/mda [geraadpleegd 27/11/202304/11/2024]

United Nations Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *Concluding observations on the combined twelfth to fourteenth periodic reports of the Republic of Moldova*, 23/05/2024, https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g24/076/49/pdf/g2407649.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

United Nations Development Programme (UNDP) – Moldova, *Free legal services are becoming more accessible in four regions of the Republic of Moldova*, 06/09/2021, https://www.undp.org/moldova/press-releases/free-legal-services-are-becoming-more-accessible-four-regions-republic-moldova [geraadpleegd op 15/12/2023]

United Nations Development Programme (UNDP) - Moldova, *Project Document Republic of Moldova Project Title: Strengthening the Police Training Capacities in the Republic of Moldova*, 19/09/2022, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/undp_police_academy_project_final.docx.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

United Nations Development Programme (UNDP), *Free legal services are becoming more accessible in four regions of the Republic of Moldova*, 06/09/2021, https://www.undp.org/moldova/press-releases/free-legal-services-are-becoming-more-accessible-four-regions-republic-moldova [geraadpleegd 27/11/2023]

United Nations Human Rights Council (UNHRC), *Human Rights Council Working Group on the Universal Periodic Review Fortieth session 24 January–4 February 2022 Summary of Stakeholders' submissions on the Republic of Moldova**, 01/11/2021, https://upr-info.org/sites/default/files/documents/2022-01/a_hrc_wg.6_40_mda_3_e.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

United Nations Moldova (Simion O.), *Roma women speak up and vow to take action against gender-based violence*, 05/12/2023, https://moldova.un.org/en/254869-roma-women-speak-and-vow-take-action-against-gender-based-violence [geraadpleegd op 08/12/2023]

United Nations Moldova, *UN Women Moldova - Strategic Priorities 2023-2027*, 29/12/2022, https://moldova.un.org/sites/default/files/2023-01/UN%20Women_eng.pdf [geraadpleegd op 08/12/2023]

United Nations Population Fund (UNFPA), *Progress Report on the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development in the Republic of Moldova 2023*, 07/08/2023,

https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/raport_de_progres_odd_2023_vf_07_08_2023_en_final.pdf [geraadpleegd 27/11/2023]

United Nations, Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *Seventh periodic report submitted by the Republic of Moldova under article 18 of the Convention, due in 2024*, 07/06/2024, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/DownloadDraft.aspx?key=Rs+1G+n2INQrKy0TJfbs8nA/8zQPLlwDc9X9dJkL1CIfCh22xR/zHMxgtP5S5TKpyMz7cccR1+T9cP3YjfdsEA [geraadpleegd 04/11/2024]

United Nations, Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *Seventh periodic report submitted by the Republic of Moldova under article 18 of the Convention, due in 2024,* , Annexes, 07/06/2024, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/DownloadDraft.aspx?key=YT9VK9E6jAj6S4CPg6EyUqB0/tbrELgs5DUZ8GoKlxQ/1fq7s53132UNUEowqCXUaSSO3u/xGi49BvrtQ9vHnQ [geraadpleegd 04/11/2024]

United States Department of State (USDOS), *2022 Country Reports on Human Rights Practices: Moldova*, 30/03/2023, https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/moldova/ [geraadpleegd 27/11/2023]

United States Department of State (USDOS), *2022 Report on International Religious Freedom: Moldova*, 15/05/2023, https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/moldova/ [geraadpleegd 27/11/2023]

United States Department of State (USDOS), *2023 Country Reports on Human Rights Practices: Moldova*, 22/04/2024, https://www.state.gov/reports/2023-country-reports-on-human-rights-practices/moldova/ [geraadpleegd 04/11/2024]

United States Department of State (USDOS), *2024 Trafficking in Persons Report: Moldova*, 23/08/2024, https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/moldova/ [geraadpleegd 04/11/2024]

Voice Amplified, *Assessment Report - Gender-based violence in the Republic of Moldova in the context of the humanitarian crisis produced by the war in Ukraine*, 28/07/2023, https://voiceamplified.org/wp-content/uploads/2023/09/GBV-Assessment-Report_VOICE_HIAS_Moldova_Final.pdf [geraadpleegd op 08/12/2023]

Voice Amplified, *GBV service mapping in the Republic of Moldova*, 09/2023, https://voiceamplified.org/wp-content/uploads/2023/09/Voice-Mapping_english.pdf [geraadpleegd 04/11/2024]

Voice of the Roma, *Alternative report UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination submitted at the 112th session (April, 08 – April, 26 2024)*, 03/2024, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/DownloadDraft.aspx?key=1cJsGKycgclvjImzvk3XZG0kv/FJ0TnOIvn+qUDH0Xw9b0S7bHVq5bzqW//PlDoXDW23b8aoNNSHmBodEf1fhq [geraadpleegd 04/11/2024]

Wisselkoers.be, *Wisselkoers Moldavische Leu (MDL) - Moldavische Leu EURO*, s.d., https://www.wisselkoers.be/moldavische_leu [geraadpleegd op 19/02/2025]